

తెలుగువ్యాసము - నూరు సంవత్సరాలు

20-1-74 నాడు శతజయంతి సందర్భమున చేసిన ప్రసంగాలు

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర
శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి
శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక్

ప్రచురణ :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్, సైఫాబాద్, హైదరాబాద్-500 004.

వి ష య సూ చి క

తెలుగువ్యాస పరిణామము (1862-1900)

తిరుమల రామచంద్ర

ఆంగ్లభాషా సాహిత్య ప్రభావంతో తెలుగులో వెలసిన సాహిత్య ప్రక్రియలలో వ్యాసం విశిష్టమైనది. ముద్రణ యంత్రాలతో పత్రికలు, పత్రికలతో వ్యాస రచన 18 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో చాల ప్రాచుర్యం పొందింది. ఏ విషయం గురించి సామాన్యులకు చెప్పవలసి వచ్చినా, వ్యాసమే శరణ్యమయింది; కనుక కావ్యనాటకాదులకంటే సర్వసామాన్య ప్రక్రియగా రూపొందింది. అందువల్లనే వ్యాసకర్త గ్రంథకర్తగా పేరుపొందాడు. 1852 నాటికే బ్రౌను ఇంగ్లీషు-తెనుగు నిఘంటువులో Essay అనే మాటకు వ్యాసం అని అర్థమిచ్చి, Essayist అంటే గ్రంథకర్త అని అర్థమిచ్చాడు.[1] వ్యాసకర్తను గ్రంథకర్తగా చెప్పినప్పుడు వ్యాసానికున్న విశిష్టత బోధపడుతుంది. పాశ్చాత్య ప్రభావంతో కలిగిన వచన రచనా వికాసంతో దేశీయ సాహిత్యంలో తొలిసారిగా విరిసిన సాహిత్యప్రక్రియ వ్యాసం అనే అనవచ్చు.

ఆంగ్ల ప్రభావం

ఇంత ప్రచురము, శక్తిమంతము అయిన ఈ వ్యాసప్రక్రియ 16 వ శతాబ్దానికి గాని పాశ్చాత్య భాషలలో స్పష్టమైన ఆకృతి ధరించలేదు. మొట్ట మొదటిసారిగా ఈ ప్రక్రియ రూపొందింది ఫ్రెంచి భాషలో. దీనిని ఆ భాషలోను ఎస్సే అన్నారు. దీని అర్థం ప్రయత్నం, కృషి. 16 వ శతాబ్దంలో ఉన్న ఫ్రెంచి రచయిత మాన్‌టేన్ మహాశయుడు (Montaugne), తన వచనరచనకు Essay అని పేరుపెట్టాడు. ఈ పదానికి ప్రయత్నం, కృషి, ప్రయత్నించు చిన్న రచన అని అర్థాలలోను తన రచన నూతనప్రయత్నం, నూతనకృషి అని ఈయన ఉద్దేశమయివుంటుంది. ఈయన 1533-92 లో ఉన్నవాడు. ఈయన తొలి వ్యాసం 1571 లో వెలువడింది.[2] అదే పేరును ఆంగ్ల రచయిత ఫ్రాన్సిస్ బేకన్ (1561-1626) స్వీకరించి, ఆంగ్ల సాహిత్యంలో ఈ ప్రక్రియను ప్రవేశపెట్టాడు. ఇది 18 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో తక్కిన ఆధునిక ప్రక్రియ లన్నిటికన్నా ముందుగా తెలుగులో రూపురేఖలు దిద్దుకుంది.

క్రోడపత్రాలు

అయితే, మన సాహిత్యంలో నేటి వ్యాసానికి మూలబీజాలు లేకపోలేదు. పండితులు వివిధ విషయాలను ఉపన్యసించి సిద్ధాంతీకరించే వాక్యార్థాలు, శాస్త్రా

ర్థాలు, వాటితో ఏర్పడిన క్రోడపత్రాలు ఒక విధంగా వ్యాసాలే. విషయనివేదన, ప్రతిపాదన, వివరణ, ప్రతిపక్షమత ఖండన, స్వమతస్థాపన, ఉపసంహారం వంటి నేటి వ్యాసస్వరూపమంతా చాలవరకు క్రోడపత్రాలలో ఉన్నది. క్రోడమంటే ఒడి, మధ్యప్రదేశము అని అర్థం. ఒక శాస్త్ర విషయంలో విడిపోయినట్టు గ్రంథకర్త గాని, ఇతరులు భావించే అంశాన్ని ఆనుపూర్వితో చేర్చే భాగాన్ని క్రోడపత్ర మంటారు.[3] మూలవిషయాలకంటే ఈ క్రోడపత్రాలే మిన్నగాఉంటూ మూలకారుని మతాన్ని ఉజ్జ్వలం చేస్తాయి. కాని ఈ క్రోడపత్ర పద్ధతి శాస్త్ర విషయాలకే పరిమితమైనందున, పండితసాధారణ మైనందున తెలుగులో లిఖిత రూపం పొందలేదు. పాశ్చాత్య సాహిత్య ప్రభావం వల్ల కొత్త రూపంలో వికసించింది. దీనికి ముద్రణ, పత్రికలు దోహదమయ్యాయి.

వ్యాసం స్వరూపం

వ్యాసం అనే పదానికి విరివి అని, ఏదేని ఒక విషయమును విరివిగా వ్రాయుట అని శబ్దరత్నాకరం అంటున్నది.[4] ఈ ప్రక్రియలో ఒక విషయాన్ని గురించి సూటిగా, స్పష్టంగా ఎదుటివాని మనస్సులో హత్తుకొనేట్టుగా విషయ ప్రతిపాదనం ఉండడంవల్ల దీనిని మతప్రచారకులు, సంఘసంస్కర్తలు తమ ప్రధాన ప్రచారసాధనంగా చేసుకొన్నారు. కనుక వ్యాసం 1. అతిదీర్ఘంగా ఉండరాదు, 2. సంగ్రహంగా, క్లుప్తంగా ఉండాలి, 3. వక్తవ్యాంశం విషయ విభాగంతో ఉండాలి, 4. ప్రత్యేక శీర్షికలు ఉండాలి, 5. విషయోద్దేశం నిర్దిష్టంగా ఉండాలి, 6. పుటలు నియతంగా ఉండాలి, 7. భాష నిర్దుష్టం, సులభగ్రాహ్యం అయిఉండాలి, 8. ఉపక్రమఉపపాదన ఉపసంహారాలు క్రమంగా పాటించాలి— అనే పద్ధతిలో అభివృద్ధి చెందింది. క్రమంగా సాహిత్యేతర విషయాల నుంచి సాహిత్య విషయాలకు, ఇతర సర్వసామాన్య విషయాలకూ ఇది విస్తరించింది. నేడు శాఖోపశాఖలై ఇతర ప్రక్రియలన్నిటినీ మించి విరాడ్రూపం దాల్చి సకల సాహిత్యస్వరూపస్వభావావిష్కరణావగాహనలకు కూడ ప్రధానసాధనమయింది.

ప్రమేయం : సామినేని వారు

ఇది కొత్తరూపంలో అవతరించిన తొలిదశలో ప్రమేయము, సంగ్రహము, ఉపన్యాసము అని వ్యవహృత మయింది. ఈ 'ప్రమేయము' అన్న పేరును తన

లఘురచనలకు మొదటిసారిగా వాడినవారు సామినేని ముద్దు నారసింహనాయనిం వారు. ఈయన రాజమహేంద్రవరంలో ఫస్ట్‌క్లాస్ డిస్ట్రిక్ట్ మున్సిఫ్ పదవిలో ఉన్నవారు. ఈయన మచిలీపట్నంనుంచి వెలువడుతున్న హితవాది పత్రికలో (1842-47) ఈ 'ప్రమేయముల'ను మొదటిసారిగా ప్రచురించారు.[5] వీటిని ఈయన కుమారులు రంగప్రసాదు నాయనింవారు 1862 లో 'హితసూచని' అన్న పేరుతో పుస్తకరూపంగా ముద్రించారు. "ఈ లోకమునందు సకల శ్రేయస్కరంబులకు సాధనంబులగు సుగుణ వివేక సంపత్తులకు వలసిన చర్చా విషయము లనేకము లుండినను, వానిలోని కొన్ని విషయములు ప్రజలకు సుబోధకమగునట్లు ముద్రాక్షరాంకితములుగా చేయకుండెడి లోపమును వారింపవలయునని"[6] తమ తండ్రిగారు రచించిన ఈ ప్రమేయములను ముద్రించినట్లు శ్రీరంగప్రసాదు నాయనింవారు ఈ గ్రంథం ముఖపత్రంలో పేర్కొన్నారు. ఈ విధంగా శ్రీ సామినేని ముద్దు నారసింహ నాయనింవారే ఆధునిక తెలుగు వ్యాసానికి ప్రవర్తకులని చెప్పవచ్చు. రంగప్రసాదు నాయనింవారు రాజమహేంద్రవరము జిల్లా డిస్ట్రిక్టు ఆక్టెవ్ గవర్నమెంటు వకీలు.

ఈ హితసూచని డెమ్మీ 224 పుటల గ్రంథం. దీనిలో ఎనిమిది 'ప్రమేయములు' - వ్యాసాలు ఉన్నాయి. 1. విద్యాప్రమేయము, 2. వైద్యప్రమేయము, 3. సువర్ణ ప్రమేయము, 4. మనుష్యేతర జంతు సంజ్ఞా ప్రమేయము, 5. రక్షః ప్రభృతి ప్రమేయము, 6. మంత్ర ప్రమేయము, 7. పరోక్ష జ్ఞాన ప్రమేయము, 8. వివాహ ప్రమేయము - అని. ఈ ప్రమేయములకు వాడిన భాష అప్పటివారు టీకలకు, పురాణ ప్రవచనాలకు, సామాన్య కథలకు, పత్రికావార్తలకు వాడిన శిష్టవ్యావహారికం కావడం గమనించవలసినది. ఈయన తన 'హిత సూచని' పీఠికలో తానువాడిన భాషను గురించే ఇలా వివరించారు.

"గ్రామ్యోక్తి ఆంధ్రభాష తాలూకు అంశములలో నొకటిగా లక్షణ గ్రంథములయందు చెప్పబడి యున్నది. ఈ పదములు ఛందోబద్ధములయిన గ్రంథములయందు చేర్చడము అరుదై యున్నది. కాని వాక్యములయందును, భాషయందును, వాటి వాడుక తరుచై యున్నది. కనుక సాధారణమైన భాషయందు వాడుకలోనున్న రచనలో అంగీకరింప తగినవిగా నేను ఎంచుకుంటున్నాను."

ఈ గ్రాంథిక వ్యావహారికవాదం సాహిత్యం ప్రారంభమయినప్పటినుంచి

వున్నట్టుంది. శూద్రకుని పద్మ ప్రాభృతకంలో కర్ణీసుత మిత్రుడయిన విటశేఖరుడు శశుడు దత్తకలసి అనే వైయాకరణుని వెక్కిరిస్తాడు – "ఓ మహానుభావా! కట్టెలతోకొట్టినట్టు నిష్ఠురమైన మారుమూల వ్యాకరణ ప్రయోగాలతో, పిడుగులు రాల్చకు. సరళమైన వ్యావహారిక వాక్కులతో మాట్లాడవయ్యా. ఒంటె త్రేన్పులవంటి కర్కశమైన మాటలను నా చెవుల్లో విషంలాగ పోయకయ్యా!" అంటాడు. "నార్హస్యస్మాన్ ఏవం విధైః కష్ఠప్రహార నిష్ఠురైః; వాగశనిభిః అభిహంతుం. సాధువ్యవహారికయా వాచావద, అభిజనంహివయం ఈదృశానాం కరభోద్గార దుర్ధగానాం శ్రోత్రవిషనిషేక భూతానాం వైయాకరం వాగ్వ్యసనానామ్".

ఈయన హితసూచనిని పరిశీలించగా, ఆంగ్లభాషాకోవిదత్వము, వైజ్ఞానిక దృష్టి, హేతువాదము, సంస్కరణాభిలాష నాటిమేధావులలో ఎంతగా వ్యాపించి వుండేవో తెలుస్తుంది. నాడు ప్రజలలో వ్యాపించిన మూఢవిశ్వాసాలను, సువర్ణ కరణము, దయ్యములు భూతాలలో నమ్మిక, కన్యాశుల్కము, నిర్బంధ వైధవ్యము మొదలైన వాటిని ఈయన తన ప్రమేయాలలో తీవ్రంగా విమర్శించారు. వివాహ ప్రమేయములో స్త్రీ విద్య, స్త్రీ పునర్వివాహము, రజస్వలానంతర వివాహము, ప్రేమవివాహము, అతి బాల్యవివాహంవలన కలిగేకీడు, పెద్దల విపరీతమైన వేడుకలు, వివాహసంబంధమైన అమితవ్యయము, దానివల్ల కలిగే కుటుంబహాని, మొదలైన విషయాలు చర్చించారు. మంత్రప్రమేయములో జ్యోతిశ్శాస్త్రంలోని ముహూర్త జాతక భాగాలు, పరకాయప్రవేశం విద్యలూ కలవనే మూఢత్వం, ప్రశ్నలు చెప్పేవారి ప్రవర్తన, సాముద్రికశాస్త్ర విషయాలు, తీవ్రంగా నిరసించారు. మనుష్యేతర జంతు సంజ్ఞాప్రమేయములో జంతువులు మాట్లాడగలవనే వాదం ఖండించారు. పరోక్షాదిజ్ఞానప్రమేయంలో మనుష్యులకు దివ్యదృష్టికలదనడం పొరపాటని, వైద్యప్రమేయములో గృహవైద్యాన్ని గూర్చి వివరించి, సువర్ణ ప్రమేయములోనీచలోహాలు బంగారుగా మారడం అసంభవమని నిరూపించారు. రక్షఃప్రభృతి ప్రమేయములో దయ్యాలు కలవన్న మూఢ విశ్వాసాన్ని ఖండించారు.[7]

ఈయ్యన శైలి హేతువాద విమర్శరీతి, సంస్కరణాభిలాష తెలియడానికి ఆ ప్రమేయముల నుంచి కొన్ని భాగాలు ఉదాహరిస్తాను :

1. "శాస్త్రములయొక్క గ్రంథములున్ను, ఇతరాంశములను గురించిన గ్రంథములున్ను సులభముగా బోధపడేలాగు దేశభాషలలో వాక్యగ్రంథములుగా వ్రాయించి ప్రింటుచేయించి అవే బాలురకు చెప్పించే పక్షమునందు బాల్యకాలములోనే శాస్త్రములయొక్క, ఇతరములైన అంశములయొక్క జ్ఞానము వారికి త్వరగా కలుగడమునకు సందేహమేమియులేదు" (విద్య ప్రమేయము పు. 6). ఈయన వందసంవత్సరముల క్రింద ప్రకటించిన ఈ భావం నేటికీ మనకు ఉపాదేయంగానే ఉండి, విజ్ఞానశాస్త్రం నాడునాటికీ విస్తరించిపోతూ వుండడంవల్ల "బంగారము చేసేవిద్యను సాధిస్తామనే వారిలో బుద్ధిమంతులున్ను ఉందురుగాని గ్రహచార సామాన్యముచేత వారిబుద్ధులు పొరపాటును పొందడమువల్ల ఇటువంటి యత్నములకు వారు పూనుకుంటున్నారని తోస్తున్నది." అని ఈయన ఆవేదన పడుతూ ఆధునిక వైద్యలోహశాస్త్రానుగుణంగా బంగారును చేయడం అసంభవమని ఇలా వ్రాశారు :

2. "రాగి కరిగియున్నప్పుడు(ఒకానొకవస్తువు)అనగా లోహసంబంధము గలిగియున్న పాదరసభస్మము మొదలయినవాటిలో నొకటి అందులోనుంచిన పక్షమునందు రాగికి నిజకాంతికంటె భిన్నకాంతి రావచ్చునుగాని అది సువర్ణము కానేరదు. దానియొక్క సూక్ష్మభాగములకు సువర్ణము తాలూకు సూక్ష్మ భాగములయొక్క సత్త్వమును, కాంతియున్ను కలుగనేరవు" (సువర్ణ ప్రమేయము పుట-34).

ఇక వివాహప్రమేయము ఆయన ఆవేదనిర్వేదాలకు అద్దం. దానిలోని కొన్ని భాగాలు ఇవి :

3. "బాలికకు అక్కర బట్టని పెండ్లి-యనగా చిన్నతనములోనే పెండ్లి చేసిన గర్భాధానము కాకమునుపే ఆ పెండ్లికుమారుడు చనిపోతే, ఆ పిల్లకు తిరిగి పెండ్లిచెయ్యక, ఆ చిన్నది ఆవిడెయొక్క యౌవనము దుఃఖముతోనే వెళ్ళబుచ్చుకొనేలాగు కనిపెట్టడమునకు బాధ్యతగల వాడయ్యే తండ్రి ఎంత పాపమును, ఎంత దుఃఖమును పొందవలసియున్నదో వివేకశాలులయిన వారు యోచించవలసినది." (పుట-221)

4. "సుఖమునున్ను, సంతోషమునున్ను, వివాహపరిస్థితినిన్ని పొందే హక్కు భగవంతుడు స్త్రీ పురుషజాతులకు సమానముగానే కలుగజేసియున్నాడు.

గనుక తప్పితమేమీలేనిది. అటువంటి హక్కువల్ల నుంచి స్త్రీ జాతిలో కొందరిని తప్పించడమునకు ఎవరికిన్ని న్యాయము ఉన్నట్లు ఎంచే వల్ల లేదు (పుట. 223).

పైన ఉల్లేఖించిన భాగాలనుబట్టి పాశ్చాత్య సంస్కృతి ప్రభావంవలన ఆంధ్రదేశంలో 19వ శతాబ్ది ఉత్తరార్థంలో కలిగిన భావసంచలనానికి సామినేని ముద్దునారసింహనాయనిం వారివంటి మేధావులు ఏ విధంగా అనురణించిందీ, ఏ విధంగా కదలిపోయి భావప్రకటన చేసిందీ తర్వాత వీరేశలింగం పంతులుగారి వంటి వారినిగూడ ఎంతగా ప్రభావితులను చేసిందీ స్పష్టమవుతుంది.

ప్రమేయము అనే పదానికి కొలవదగింది, తెలుసుకొనదగింది అనే అర్థాలు ఉండడంవల్ల ఒక విషయాన్ని పరిమితంగా తెలుసుకొనడం, పరిమితితో వ్రాయడం అనేభావంతో ఈ ప్రమేయం అనేమాటను సామినేనివారు వాడివుంటారని భావిస్తున్నాను. తర్వాతి వ్యాసకర్తలెవ్వరూ తమ వ్యాసాలకు ప్రమేయపదాన్ని పర్యాయంగా వాడలేదు. ప్రమాణ ప్రమేయాలన్నవి మనకు తర్క వేదాంత శాస్త్రాల ముఖ్యాంశాలు.

సంగ్రహము - పరవస్తువారు :

ఈ వ్యాసప్రక్రియకు ప్రవర్తకులలో రెండవవారుగా మనకు తెలిసిన శ్రీ పరవస్తు వేంకట రామానుజాచార్యులయ్యవారు తమవ్యాసాలకు "సంగ్రహములు" అని పేరు పెట్టారు. ఈయన విజయనగర వాస్తవ్యులు. 1822-1900 లలో ఉన్నవారు. సంస్కృత ప్రాకృతాది భాషలలోను, అనేక శాస్త్రాలలోను మహా విద్వాంసులు, "పండితాఖండల" బిరుదాంకితులు, గొప్ప వక్తలు. సంస్కృతంలో 'శబ్దార్థ సర్వస్వం' అనే విజ్ఞానసర్వస్వం కూర్చినవారు. భారతవర్షంలోప్రప్రథమ మహామహోపాధ్యాయులు. ఆర్ష వాఙ్మయ ప్రచారానికి ఒక ముద్రణాలయం స్థాపించిరి. ప్రాచీన భారతీయ మత ధార్మిక సాహిత్య సంస్కృతుల ప్రచారం లక్ష్యంగా వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఒక్కొక్క వ్యాసాన్ని విడివిడిగా చిన్న పుస్తకాలుగా ప్రచురించారు. ఈయన మొత్తం 23 సంగ్రహములు వ్రాశారు. 1. అలంకార సంగ్రహము, 2. వర్ణనిర్ణయ సంగ్రహము, 3. ఆర్షమత సంగ్రహము, 4. ఆత్మసంగ్రహము, 5. శాఖా సంగ్రహము, 6. శ్రుతి సంగ్రహము, 7. స్మృతి సంగ్రహము, 8. వర్ణ సంగ్రహము, 9. వేద సంగ్రహము, 10. వివాహ సంగ్రహము, 11. దేవతా సంగ్రహము, 12. ధర్మ జన్మసంగ్రహము, 13. గుణసంగ్రహము, 14. అవతార సంగ్రహము, 15. కళా సంగ్రహము, 16. కర్మ సంగ్రహము, 17. ముక్తి సంగ్రహము, 18. ముక్తిమార్గ సంగ్రహము, 19 ప్రమాణ సంగ్రహము, 20. ప్రాయశ్చిత్త సంగ్రహము. 21. పునర్వివాహ సంగ్రహము, 22. రహస్య సంగ్రహము, 23. హిందూశాస్త్ర సంగ్రహము. వీటిని ఈయన సమకాలిక పత్రికలలోను ప్రచురించారు.[7] ఈయన శైలికీ, ధర్మాభినివేశానికి ఒకటి రెండు మచ్చులు ఉదాహరిస్తాను.

1. "నమః పరమ ఋషిభ్యః - ధర్మ సంగ్రహము.

మేలు చెందుటకును, కీడు దొలగించుటకును ప్రయత్నము సేయుట సర్వసాధారణము. మేలనగా సుఖకరము. కీడనగా దుఃఖకరము. తత్కాలములందలి మేలుకీడులకంటె నుత్తరకాలమునందలి మేలుకీడుల నాలోచించి నడచుట తెలివికి ఫలము. ఎంతదూరము వ్యాపించు మేలుకీడుల నాలోచించిన నంత ఎక్కుడు తెలివి గలవాడని తెలియవచ్చును."

2. "ధర్మము జేసినవాడు దాని ఫలము పరునిం జెందింప బ్రార్థించిన నీశ్వరుడందుల కియ్యకొనును. బరుని యధర్మ ఫలమును దాననుభవించెదనని మరియొక్కడు ప్రార్థించిన నా యొరుని యధర్మ దండనము దప్పించునుగాని వాని యధర్మ మెంతదియగునో యంతకుందగిన దండము దాజెందవలయును" (పురుషార్థ ప్రదాయిని - 1872 అక్టోబరు సంపు. 1, సం. 10)

సామినేనివారి 1850 ప్రాంతపు వ్యాసానికి, పరవస్తు వారి 1872 నాటి వ్యాసానికీ ఉన్న రెండు దశాబ్దాలలో ఏర్పడిన శైలీభేదం, విషయ వివరణభేదం స్పష్టం. పరవస్తు వారి వ్యాసాలు ఉపక్రమోపవాదనోపసంహారాలతోను. గ్రాంధిక భాష అయినా చిన్నచిన్న వాక్యాలతోను విషయనివేదనైక ప్రవణతతోను, ఉండడం చూడగా వ్యాసరచనలో ఎంతోమార్పు ఏర్పడినదనడం చెప్పనక్కరలేదు. కనుకనే వీరేశలింగం పంతులుగారి శైలికి పరవస్తువారిశైలి మాతృక అని శ్రీ కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు పెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్ర విమర్శ పీఠికలో ప్రస్తావించడం అప్పటి వ్యాసరచనా గతిని సూచిస్తుంది.

పరవస్తువారు తమ వ్యాసాలకు సంగ్రహమన్న పేరు పెట్టడానికి కారణం సంస్కృతంలో శాస్త్ర సంప్రదాయంలోని పద్ధతే అయివుంటుంది. అర్థ సంగ్రహం స్మృతి సంగ్రహం, తర్క సంగ్రహం వంటి శీర్షికలు, వైష్ణవ సంప్రదాయంలో

తమిళంలోని "శురుక్కం" (సంగ్రహం) అనే పేరుతో భగద్విషయాలను క్రోడీకరించి సంగ్రహించి చెప్పే తీరు తెలిసినవారు గనుక ఈయన "సంగ్రహము" అనే పేరును ఎన్నుకొని ఉంటారు. తమది తమ భావాల క్రోడీకరణ సంగ్రహం గనుక, అని భావిస్తున్నాను.

శ్రీ జియ్యరు సూరి :

ప్రాచీన వ్యాసకర్తగా పేర్కొనదగిన మూడవ వారు శ్రీ జియ్యరు సూరి గారు. ఈయన బెంగుళూరులో 26వ పదాతి పటాలపు బాలికా పాఠశాలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయులు. 18 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ఉన్నవారు. 1875 లో "స్త్రీ కళా కల్లోలిని" అనే గ్రంథం ప్రకటించారు. దీని రెండవ భాగమైన "స్త్రీ విద్యామణి" లో 69 వ్యాసాలున్నాయి. ఈ వ్యాసాలన్నీ స్త్రీల విద్యాభివృద్ధినీ, విజ్ఞానాన్నీ ప్రతిపాదించేవి. ప్రతి వ్యాసమూ రెండు మూడు పుటల పరిమితితో సులభ సుందర శైలిలోఉంది. ఇందులోని వ్యాసాలలో స్త్రీలకు విద్య ఆవశ్యకము, చదివిన వారికిని చదువని వారికిని గలభేదము, విద్య స్త్రీలను చెరుపదు, భగవంతుని నరయ విద్యవలయును, చదువని స్త్రీలు ప్రసంగము వినువిధము, స్త్రీలు చదివిరేని పురుషులకు సహాయము, స్త్రీలు చదివిరేని బిడ్డలకు నుపయోగము, పాతివ్రత్యమునకు విద్యయే రక్షకము, భగవన్మహిమము, జనులందరు సమానులు, పురుషుడు స్త్రీని ప్రవర్తింపజేయవలసిన ప్రకారము, స్త్రీ ధనము, వితంతు నిర్భాగ్యము - మొదలయిన వ్యాసాలలోని భావాలు తర్వాత శ్రీ వీరేశలింగంగారిని ప్రభావితులను చేసినవని చెప్పవచ్చును. ఈ గ్రంథం 'వివేక వర్ధని' పత్రికలో సమీక్షితం కావడంవల్ల, సంఘసంస్కరణ దృష్టి ఉభయులకు సమానంకావడంవల్ల ఈ శీర్షికలను పోలిన శీర్షికలతో కొన్ని సందర్భాలలో దాదాపు ఒకే శీర్షికతో శ్రీ పంతులుగారు వ్యాసాలు వ్రాయడంవల్ల జియ్యరు సూరి వ్యాసాలను ఆయన ఆకళించుకొన్నారనడం నిస్సంశయం.

శ్రీ జియ్యరు సూరి శైలి మొదలయినవి తెలియడానికి ఈయన వ్యాసములలోని రెండు భాగాలు ఉదాహరిస్తాను.

స్త్రీలు చదివిరేని పురుషులకు సహాయము

"స్త్రీలు చదివిరేని వారలకు సకల వివేకములును గలుగును గావున,

వారలు పురుషులకు మంత్రుల వలె సమయమునందు బుద్ధిగఱపుదురు; కార్యదర్శుల వలె గృహకృత్యముల నంతయు నడిపించుకొందురు; గణకుల వలె గృహసంబంధమగు లెక్కలనంతయు వ్రాసికొందురు; జనని వలె బురుషులను సంరక్షింతురు. కావలివారి వలె నింటి వస్తువుల నంతయుం గాపాడికొందురు; పాచకవర్యుల వలె బురుషుల నాలుకల కింపగునట్లు భక్ష్యాదుల వండి యుపచరింపుదురు; వైద్యుల వలె దేహ సౌఖ్యమున కుచితమగు కార్యములను వెదకి యొనర్పుదురు. సంగీత పాఠకుల వలె నింపగు పాటల బాడియు, ఇంగితమెఱిఁగి మాటలాడియు పురుషుల యాయాసముల దీర్తురు; ఉత్తమ మిత్రుల వలె బురుషుల యాపదల కొదగుదురు; పురుషులు పొరబాటుగా నడిచిరేని, వారలకు గురువు వలె నుపదేశింపుదురు. స్త్రీలకు విద్య గఱపని హేతువు వలన నింతటి ప్రయోజనములను పురుషులు పడయకపోవుట యెంత బుద్ధిహీనతయో యోచింపవచ్చును. ఇప్పుడు స్త్రీలు చదువనివారుగా నుండుటవలన పురుషులు తమ కృత్యములకు సంబంధించిన వెలిపనులతోఁగూడ నింటి పనులను సయితము వహించుకొని, రెండు గుఱ్ఱములు కట్టి యీడ్వవలసిన బండిని నొక గుఱ్ఱము మాత్రమే యీడ్చునట్లు తాము శ్రమపడవలసి యుండును.

"గొప్ప కుటుంబముల యందు ననేకులు బంధువులును, బిడ్డలును, పనివారలును ఉండుటవలన మాటిమాటికి కలహములును, మనస్తాపములును సంభవించుచునే యుండును. కుటుంబపు బెత్తనకత్తె చదువని యవివేక శిరోమణిగా నుండెనేని యది యా కలహసంకటముల నివర్తిసేయను, తక్కినవారికి బుద్ధి గఱపను ఎట్లు సాధ్యమగును? గ్రుడ్డివానికి గ్రుడ్డివాడు త్రోవఁజూపను, మొండివానికి మొండివాడు భరతనాట్యము నేర్పింపను గూడునా? నిరక్షరకుక్షినిగా నుండెడు పెత్తనకత్తె పనివాండ్రు సేయు ముచ్చిములను, తచ్చనలను, మోసములను, వేసములను కనిపట్టి పదార్థచ్ఛేదము రానట్లు కుటుంబము నేలాగు పరామర్శింపఁగూడును? "మూఢుని యాస్తి మొదటికే నాస్తి" యనునట్లు స్త్రీలకు చదువు లేకుండుటంజేసి ద్రవ్యనష్టము సయితము సంభవింప నెడము గలుగుచున్నది". స్త్రీ కళాకల్లోలిని - (పుట. 63, 64).

అవిద్యావతులు బాలురకు శత్రువులు

"ఇదియుఁగాక చదువని స్త్రీలకు విద్యాప్రభావము తెలియనందువలన

వారు బిడ్డల చదువునకు సయితము విఘ్నము సేయుచుండెదరు. చదువునట్టి బిడ్డలను తండ్రిగారును, ఉపాధ్యాయులును దండించునప్పుడు వారిని తల్లిగారు దండించి చదువునకు విఘాతము చేసెదరు. "తాఁజెడిన కోతి వనమంతయుఁ జెడిపెను" అను సామెత దీనికి మిగుల సానుకూలమై యున్నది". - శ్రీ కళా కల్లోలిని - (పుట 47).

ఉపన్యాసం - వ్యాసం

వీరేశలింగం పంతులుగారు వ్యాసప్రక్రియను చేపట్టేకాలానికి వ్యాసానికి సంగ్రహమనే పేరు మరుగై 'ఉపన్యాసము' అనే పేరు ప్రచారంలోకి వచ్చింది, నేడు వాగ్రూపమయిన వివరణనే మనం ఉపన్యాసమని వ్యవహరిస్తున్నాము. కాని, ఆ నాడు లిఖితరూపమయినదానికే ఉపన్యాసపదం పర్యాయంగా ఉండేది. ఒక వ్యాసం అచ్చు ప్రతి ముఖపత్రం మీద "తేదీ 15-8-1875 రాజమహేంద్ర వరమున విజయనగరము మహారాజావారి బాలికా పాఠశాలయందు కందుకూరు వీరేశలింగంచే నీయబడిన ఉపన్యాసము" అని మొదటి ముద్రణ సమయంలోఉన్న మాటలు తర్వాత మారాయి. పంతులుగారు స్వీయచరిత్రలో వ్యాసము అనికూడ చాలాచోట్ల ఉదాహరించడంవల్ల ఈయన కాలంలోనే ఉపన్యాసమనే వ్యవహారం సన్నగిల్లి వ్యాసమనే మాటే స్థిరపడినట్టు తోస్తుంది. ఇలా స్థిరపడడానికి కారణం వ్యాసమనే సంస్కృత పదానికిగల వ్యుత్పత్తే కావచ్చు.

శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు :

ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యంలో అనేక ప్రక్రియలకు శ్రీకారం చుట్టి, మరి కొన్నిటికి ప్రాచుర్యం కలిగించి పట్టంకట్టిన వీరేశలింగం పంతులుగారే ఈ వ్యాసప్రక్రియనుగూడ సుసంపన్నం చేశారు. ఈయన సంఘ సంస్కరణోద్యమ సారథులు కావడంవల్ల అనేక విషయాలపై వ్రాయడం, ఉపన్యసించడం అవసర మయింది. ఈ ప్రక్రియలో ఈయన స్పృశించని విషయంలేదు. మత సాంఘిక రాజకీయార్థిక నైతికాది విషయాల పరిశీలన పరామర్శ విమర్శనాలే ఈయన వ్యాసపరంపర. "పంతులుగారి వచనరచన సరళమును, ప్రసాదగుణభూయిష్ఠ మునునై యుండును. పేలవముగాని పేశలతయు, కటువుగాని గ్రాంథికత్వమును పంతులుగారి వచనశైలి సొంపునకు చిహ్నములు" అని శ్రీ రాయసం వెంకట

శివుడుగారు వ్రాశారు. ఈయన సంఘశ్రేయస్సే లక్ష్యంగా గలవారు గనుక "వివేకవర్ధని" "సతీహిత బోధిని", "సత్యసంవర్ధిని" "చింతామణి" పత్రికలను నడిపి వ్యాసపరంపరను ధారా సంపాతంగా కురిపించారు. అందువల్లనే ఈయన తక్కిన రచనలన్నీ ఒక యెత్తు, వ్యాసాలే మరొకయెత్తు అన్నట్టు ఉంటుంది.

ఈయన రచనలలో వ్యాసాలు దాదాపు నాలుగువేల పుటలు. ఈయన వివిధ విషయాలపై రచించిన వ్యాసాలు, వివిధ సమావేశాలలో ఇచ్చిన లిఖితో పన్యాసాలు దాదాపు 200 ఉంటాయి. వీటిని స్థూలంగా 1. మతనైతిక విష యాలు, 2. సాధారణ సాంఘిక విషయాలు, 3. రాజకీయాలు, 4. శాస్త్రీయ విషయాలు, 5. స్త్రీ విద్యా స్త్రీ పునర్వివాహ విషయాలు, 6. జీవిత చరిత్రాత్మ కాలు- అని ఆరు విభాగాలు చేయవచ్చు. ఈయన 1875 మొదలు 1897 వరకు అనర్గళంగా వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఈయన చివరివ్యాసం "బమ్మెరపోతనా మాత్యుడు"-ఆంధ్రపత్రిక 1918 సంవత్సరాది సంచికలో ముద్రితమైంది.

పంతులుగారు సంఘసంస్కరణ తత్పరుల గనుక వారి వ్యాసాలు ఈ విషయమయ్యే ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నాయి. దేశీయమహాసభ-దాని ఉద్దేశములు, ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువలన లాభములు, రాజ్యాంగ సంస్కరణము - కులాచార సంస్కరణము, మొదలయిన వ్యాసాలలో ఈయన రాజకీయాభిప్రాయాలు తెలుసు కోవచ్చు. హిందూదేశాభివృద్ధి మార్గము, కృష్యాది వ్యాపారము- అనే వ్యాసాలు భారతదేశపు ఆనాటి ఆర్థిక విషయాలను గురించి ఈయన అభిప్రాయాలు తెలుపుతాయి. విద్య, విద్యాభ్యాసోద్దేశము, సంఘవిద్యాభ్యాసము, రాజకీయ పాఠశాలలు- అనేవి ఆనాటి విద్యాసమస్యలను చర్చిస్తాయి. కాలమును సద్విని యోగమునకు దెచ్చుట, అసద్గ్రంథములు, కాలముయొక్క విలువ, దేశభాషలు, ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి మొదలయినవి భాషాసాహిత్యాలపై ఈయన మనోభావాలు తేటతెల్లం చేస్తాయి. పండిత ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరులు, పండిత రమాబాయి, సరస్వతి, అహల్యాబాయి మొదలయిన వ్యాసాలు జీవితచరిత్రలకు సంబంధించినవి. అనీబిసెంటు, బండారు అచ్చమాంబ, విక్టోరియా మహారాజ్ఞి, దేశిరాజు పెదబాపయ్య మొదలయినవారినిగూర్చి వ్యాసాలు వ్రాశారు. నీతి, సుజ్ఞానము, విద్యకంటె నీతి ముఖ్యము, ఇతరులను సత్కార్యమునకు త్రిప్పు వారి క్రమము, మన బాలుర నీతివర్తనము, నీతివిద్య, మానుషధర్మము,

జీవితముయొక్క పరమార్థము, దానిని పొందుమార్గము- అనేవి పంతులుగారు నైతిక విషయాలపై వ్రాసిన వ్యాసాలు. స్త్రీలకోసమై శాస్త్ర విషయాలను 'సతీ హితబోధిని' అనే మాసపత్రికలో ప్రచురించారు. జ్యోతిశ్శాస్త్రము, సూక్ష్మవస్తు దర్శనయంత్రము, మంచుగడ్డ, అగ్నిపర్వతములు- మొదలయినవి ఆధునికశాస్త్ర విషయకాలు. ఈయన వ్యాసాల విషయవైవిధ్యం, సత్యసాన్నిధ్యం, శైలి తెలుప డానికి రెండు మూడు వ్యాసభాగాలు ఉదాహరిస్తాను.

1. "కాలమును సద్వినియోగమునకుఁ దెచ్చు విషయమయిన విధులను వ్రాయఁ బూనుకొనుట యెంతయుఁ గష్టమయిన పనియే యయినను, ఆ విషయ మును గూర్చి చక్కఁగా వ్రాయఁగలిగిన నొ నంతకంటె లోకమున కధిక ప్రయోజనకరమగునది మఱియొక్కటి లేకపోవుట చింతించి, లోకోపకారమే ముఖ్య ప్రయోజనముగా నెంచుకొనుచుండెడి యే విలేఖకుఁడును దాని విషయ మయి కొన్ని పంక్తులయినను దన శక్తికొలఁదిని వ్రాయక యూరకుండఁజాలఁడు గదా ! కాబట్టి యట్టి మహా విషయమును సవిస్తరముగా వ్రాయ శక్తులము కాక పోవుట యెఱింగియు, మేమును శక్త్యనుసారముగా నించుకంత ప్రయత్నించి చూతముగాక యని మాకుఁదోఁచిన యభిప్రాయములను గొంచెము వ్రాయఁబూను కొన్నారము. గుణగ్రహణపారీణులు మా వాక్యముల యందలి గుణమునే గ్రహింతురుగాక !" (కాలమును సద్వినియోగమునకుఁ దెచ్చుట, ఉపన్యాస మంజరి, 8 వ సంపు. పుట. 189).

2. "అతిబాల్య వివాహములలో వధూవరుల పరస్పరానురాగమును' ఇష్టమును లేకపోవును గనుక తఱచుగా బహుదంపతులు సుఖమెఱుఁగనివారు గానే యుందురు; కొన్ని సమయముల యందు వారు పెద్దవారు గాకమునుపే యెవ్వరికో దైవయోగముచేత ప్రాణవియోగము సంభవించి వృథావ్యయమునకుఁ గారణమగుటయే గాక నిరపరాధినులయిన కన్నియలు యావజ్జీవమును మరణ మునకంటెను హీనమయి తీవ్ర వేదనాకరమయిన దుర్భర వైధవ్య దుఃఖము పాలు కావలసినవారగుచున్నారు. కొన్ని సమయముల యందు మరణము సంభవింపక పోయినను వ్యాధులచేత దంపతులయందెవ్వరైన వికలాంగులును, దుర్బలులును నగుట సంభవించి బహుకష్టములపాలగుచుందురు". (అతిబాల్యవివాహము - 8 వ సంపు., 420 పుట.).

3. మన దేశములో నంతకంతకు విద్యాభివృద్ధి కావలసినంత యగుచు న్నను, విద్యార్థుల నీతి ప్రవర్తనము విషయమయి లేశమయినను శ్రద్ధ వహించి వారిని సన్మార్గమున నడిపించుటకు తగిన సాధనముల నేమియు నాలోచించు చుండలేను. అందుచేత మన విద్యార్థులు కొంత వయస్సు రాఁగానే పాపకార్యము లలో నెల్లను పరమహేయమయిన వ్యభిచారమునందు ప్రవేశించి తమ దేహములను చెడగొట్టుకొని, యనేకములయిన యితరాపత్తులనుకూడ దెచ్చుపెట్టుకొను చున్నారు. దీనికి నిదర్శనముగా మొన్న నీ నడుమను కలకత్తా నగరమునందు జరిగిన యొక వ్యసనకరమయిన కథను కొంత వివరించుచున్నాను..." (మన బాలుర నీతివర్తనము. సంపుటి-8, పుట 426.)

పంతులుగారి వ్యాసాలు, ఉపన్యాసాలు పరిశీలిస్తే, ఈయన విప్లవవాది, క్రాంతదర్శి, దేశోద్ధారకుడు, సంఘసంస్కార దీక్షితుడు, మహిళా జనరక్షకుడు, దీనజనబాంధవుడు అని విశదమవుతుంది. "వ్యాసమునకు రచయిత యొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రధానము. జీవితమును గుఱించియు, వ్యాసవిషయమునుగూర్చియు నాతని నాలోచనలును, అతని భావపరిణామమును ముఖ్యములు. తన యభిప్రా యములనెట్లు ఉపక్రమించి, సాగించి, యుపసంహరింపవలయునో యాతడెఱిగి యందలి మెలకువలను గ్రహించుచుండవలెను".[9] అని శ్రీ రాయసం వేంకట శివుడుగారన్న వాక్యాలతో పరిశీలిస్తే, వీరేశలింగం పంతులుగారి వ్యాసాలు ఆ కాలపు వ్యాసరచనకు ఉత్తమ దృష్టాంతాలు.

ఉపన్యాస, వ్యాసపద చర్చ

ఇప్పటికి- అంటే ఆయన కాలానికి ప్రమేయం, సంగ్రహం, ఉపన్యాసం అనే పదాలు వైదొలగి వ్యాసం అన్నమాట స్థిరపడిందని ఇదివరకే అన్నాను. పంతులుగారి కాలంలోనే మొదట్లో ఉపన్యాసం అనే పదం వాడుక కావడానికి కూడ కారణం ఉంది. "ఉపన్యాసము = ఏదేని విషయము నెత్తి విస్తరించి చెప్పుట; ఉపన్యసించు = ఉనుచు; 'పురుషోత్తమునందు చిత్తంబుపన్యసించి'— భాగ-స్కం-2, "ఉపన్యాసము చేయు" అని శబ్దరత్నాకరం అంటున్నది. వాచ స్పత్యంలో-"ఉపన్యాసః = 1. వాక్యోపక్రమే, 2. వాక్యప్రయోగే ఉపచారచ్ఛం శబ్దే, ఉదా: తస్మాద్ బ్రహ్మ జిజ్ఞాసోపన్యాసముఖేన శరీర. భాష్య. మూలవికాయ

మయ ముపన్యాసః శంకయతి - మూలవిర్. 3. విచారే-పుణ్యముపన్యాసం విబోధత - మను. ఉపన్యాసం-విచారం - కుల్లూకభట్టు. 4. విశ్వాసేన స్వసమీపేద్రవ్యాదిన్యాసే ఉపనిధేచ" అని అర్థాలున్నాయి. అంటే 'ఉప'ని ఉప సర్గపూర్వక అస ధాతువుకు ఉంచు, ఉపక్రమించు, మాటలు ఉపక్రమించు, భావాలు తెలుపు అనే అర్థాలు ఉండడంవల్ల, తన భావాలు తెలిపే మాటలకు ఉపక్రమించడం ఉపన్యాసం గనుక, అది లిఖితరూపమైనా వాగ్రూపమైనా, ఉప న్యాసమనే మాట వాడుకలోకి వచ్చి వుంటుంది. కాని. తర్వాత లిఖితరూపమైన ఉపన్యాసం వాక్ప్రసక్తి లేక, ప్రసంగించే అవసరంలేక లిఖిత రూపంగా విస్త రించడం పరిపాటి కావడం వల్ల ఉపన్యాసపదాన్ని వ్యాసపదం త్రోసిరాజన్నది. వ్యాసపదానికి అమరకారుడు "విస్తారో విగ్రహో వ్యాసః" అని మరి రెండు పర్యాయాలు ఇచ్చాడు, విస్తరించుట అనే అర్థంలో. విస్తరించి వింగడించి చెప్పడం ప్రధాన కావడంవల్ల వ్యాస శబ్దానికి ప్రాచుర్యం వచ్చివుంటుంది. అలా విషయవిభాగం చేసినవాడే కదా వ్యాసుడు.

వీరేశలింగం సమకాలికులు

వీరేశలింగ యుగం అన్ని నవీన సాహిత్యప్రక్రియలకూ పంటభూమి అయినట్లే వ్యాసప్రక్రియకూ అయింది. ఈయన సమకాలికులైన పలువురు మహోద్దండ పండితులు ఈ ప్రక్రియను చేపట్టారు. ఇది కేవలం మతప్రచార సంఘసంస్కరణలకే కాక శాస్త్రీయదృక్పథం గల పరిశోధన రంగానికీ, ఇతర విషయాలకూ విస్తరించి - భాషాసాహిత్యం, చరిత్ర, భూగోళం మొదలయిన విజ్ఞానశాస్త్రాది విషయాలపై ఆకరము, సూచికలు ఇచ్చి ఆధునిక రీతిలో వ్యాసాలు వ్రాయడానికి నారులు పోయడం జరిగింది. ఇలాటి రచనలు సాగిం చిన వారిలో వీరేశలింగం పంతులుగారి సమకాలికులలో పేర్కొనదగిన ప్రము ఖులు కొందరిలో కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారొకరు.

ఈయన "అల్పదోషమునైనను కావ్యమునందు సహింపక, విమర్శ చేసేటప్పుడు, యమునికన్న ఎక్కువ నిర్ఘృణుడని పేరుపొందిన పండితుడు" అని గిడుగు రామమూర్తిపంతులు గారిచే ప్రశంసింతులు. ఈయన వీరేశలింగం గారికి ప్రధాన ప్రత్యర్థి. పంతులుగారి మత సాంఘిక సాహిత్య రచనలన్నిటిని విమర్శిస్తూ పరశ్శతంగా వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఈయన సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషా

సాహిత్యాలలో నిష్ణాతుడు. తులనాత్మక పరిశీలన చేసి, పెక్కు విమర్శవ్యాసాలు, ప్రకృతిశాస్త్రవిషయక వ్యాసాలు వ్రాశారు. తత్త్వమసి, శ్రీకృష్ణుడు జారుఁడా ?, రావుబహద్దరు వీరేశలింగం పంతులుగారి ఆత్మజ్ఞానము, బ్రహ్మసమాజికులు, - విగ్రహారాధనము, అద్వైతము - తద్విరోధులు, హిందూమతమును - దాని ధర్మములును, - మొదలయిన విమర్శవ్యాసాలే కాక, జగము సృజింపబడినదా ?, భూమి తిరుగుచున్నదా ?, భూమి తిరుగుటకు ఆధారమేమి ?, రాశిచక్రము, పంచభూతములు, భూమి యొక్క ఆకర్షణశక్తి, రామాయణమునందలి వానరు లెవరు ?, గ్రహణకథాదర్పణము. - మున్నగు విజ్ఞానశాస్త్రీయ వ్యాసాలు ప్రాక్ప్రతీచీ విజ్ఞానసమ్మేళనంతో వ్రాశారు. ఇవన్నీ తర్వాత ఉపన్యాసపయోనిధి (1910), ఉపన్యాసమంజరీ విమర్శనము అనే వ్యాస సంపుటాలలో చేర్చ బడ్డాయి.

శ్రీ దాసు శ్రీరాములుగారు బందరులో జన్మించారు. తర్క-వ్యాకరణ వేదాంత, సంగీత సాహిత్యశాస్త్రాలలో మహాపండితులు (1846-1908). ఈయన 'అనల్ప జల్పితాకల్పవల్లి' అనే పత్రిక నిర్వహించి, దురాచారభంజని, ఆచారనిరుక్తి మొదలయిన వ్యాసాలు వ్రాశారు. కాని, ఈ రెండు మాత్రమే ఉపలభ్యాలు. ఆచారనిరుక్తి 1890 లో రచితం. దీనిలో ఆచారమనే పదానికి భిన్నార్థాలు తెలుపుతూ, ఆచారాచరణావశ్యకతను వివరిస్తూ, పెక్కు స్మృతి పురాణాలు ఉదాహరించారు. దురాచార భంజనిలో దురాచారాలు ఖండించబడ్డాయి. ఏలూరులో న్యాయవాదవృత్తి అవలంబిస్తూ సారస్వత కృషి ఆటవిడుపుగా సాగించిన దాసు శ్రీరాములుగారు ఆచారమంటే, "ధర్మముయొక్క రూపము" అని వివరించడం గమనించదగింది.

మహోపాధ్యాయ బిరుదాంచితులైన ఆచంట వేంకటరాయ సాంఖ్యా యనశర్మ వైజ్ఞానిక వ్యాసాలు వ్రాసిన తొలి వ్యాసకర్తలలో ఒకరు (1864-1935). ఈయన 'సుజన ప్రమోదిని' పత్రికను (10-6-1881) నడిపి తమవ్యాసాలను ప్రచురించారు. విజ్ఞాన విషయాలపై వ్రాసిన వ్యాసాలను "రహస్య దర్పణము" (1894) అనేపేర సంపుటంగా ప్రచురించారు.[10]

వ్యాసప్రక్రియను చరిత్ర పరిశోధనరంగానికి మళ్ళించి, పాశ్చాత్యులు అవలంబించిన పరిశోధన పద్ధతులను ఆకళించుకొని, భారతీయ పరిస్థితులకు

అనుగుణంగా మలచుకొని చారిత్రక వ్యాసాలు రచించిన ప్రప్రథములు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు (1872-1939). ఈయన వీరేశలింగం గారిపైన "ఆంధ్రప్రకాశిక" అనే పత్రికలో వ్యాసం వ్రాశారు. దేశోపకారి, విబుధరంజని పత్రికలలో పనిచేసి పెక్కు చారిత్రిక వ్యాసాలు వ్రాశారు.

20వ శతాబ్దంలో సాహిత్యోద్యమానికి మూలస్తంభమై విజ్ఞాన సర్వస్వం వంటి ఉద్గ్రంథానికి నారులుపోసిన శ్రీ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారిని 19వ శతాబ్దం చిట్టచివరి వ్యాసరచయితలలో ప్రధానులుగా పేర్కొనవచ్చు. ఈయన (1877-1923) లో ఉన్నవారు. 1898 లో తెలుగు జనానా పత్రికలో "విశ్వంయొక్క విరాట్ స్వరూపము", "విశ్వంయొక్క బాహ్యస్వరూపము" అనే వ్యాసాలను సంభాషణ స్వరూపంలో వ్రాశారు. విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథ మాలతో వైజ్ఞానిక, రాజకీయ విషయాలతోను, విజ్ఞాన సర్వస్వంతో విశ్వవిషయపరిజ్ఞానంతోను ఆంధ్రావళిని సంపన్నులను చేయడానికి 19వ శతాబ్ది చివరిలోనే మూలబంధం వేశారు.

వ్యాసం-పత్రికల దోహదం

వ్యాస ప్రక్రియను ఇంతగా విస్తరింప జేసినవి పత్రికలు. ఇవికూడ మనకు పాశ్చాత్య ప్రభావం వల్ల వచ్చినవే. ఇవి తొలిరోజులలో మత ప్రచారం కోసం, సంఘ సంస్కరణ కోసమూ వెలువడినా తర్వాత తర్వాత వీరేశలింగం పంతులుగారు కొక్కొండ వేంకటరత్నం పంతులుగారివంటి వారి చేతులలో సాహత్య ప్రచార సాధనాలుగాను అయ్యాయి.

తెలుగులో మనకు తెలిసినంతవరకు వెలువడిన తొలిపత్రిక 'సత్యదూత' (1835). ఇది బళ్లారి క్రైస్తవ సంఘం వారి నిర్వహణలో మద్రాసునుంచి వెలువడేది. దీని తర్వాత చెప్పదగింది 'వృత్తాంతిని' (1840 ?). తర్వాతిది 'వర్తమాన తరంగణి' (1842-57). పిదప సంబోధకౌముది (1852), దినవర్తమాని (1861-68), హితవాది (1842-47 ?). శ్రీయక్షిణి (1863-67) మొదలయిన పత్రికలు వచ్చాయి. అయితే వీటిని గురించిన వివరాలు మనకు అంతగా తెలియవు అందే వ్యాసాలుప్రచురించిన విషయం 1864 లో ప్రారంభమైన 'తత్త్వబోధిని' మొదలుకొని లెక్కకు మిక్కిలిగా మత నైతిక సాంఘిక

విద్యాసాహిత్య విషయాలు ప్రచురించాయి.

ఈ 'తత్త్వ బోధిని' చెన్నపురి వేదసమాజం యాజమాన్యాన వెలువడేది. వేదసమాజమనేది బ్రహ్మసమాజానికి పూర్వరూపం. ఈ తత్త్వబోధిని ప్రభావం వీరేశలింగంగారిపై చాల వుంది. దీనిలో వచ్చిన వ్యాసాలన్నీ తత్త్వబోధిని 1, 2, 3 అనే పేరుతో సంపుటాలుగా వెలువడ్డాయి. వీరేశలింగంగారు తమ వివేకవర్ధినిని ఇలాగే సంపుటాలుగా ప్రకటించడానికి తత్త్వబోధినే కారణం కావచ్చు.

తత్త్వబోధిని తర్వాత అదే సమయంలో వెలువడిన సుజనరంజనిని (1864) పేర్కొనవచ్చు. ఇది ఆ కాలంలో ఇంగ్లాండునుంచి ప్రచురితమయ్యే "ది జర్నల్ ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్" అనే పత్రికతో సాటి వచ్చేదని తత్త్వబోధిని పత్రికే ప్రశంసించింది.[11]

తర్వాత చెప్పదగినది మహామహోపాధ్యాయ కొక్కొండ వేంకటరత్నం పంతులుగారి ఆంధ్రభాషా సంజీవని (1871 నవంబరు 28). ఈ పత్రికలో సారస్వత విషయ చర్చలు, సాంఘిక రాజకీయ విషయాలు, గ్రంథ సమీక్షలు, కవితలు మొదలయినవి ప్రచురితమయేవి. ఇది దాదాపు 20 సంవత్సరాల పాటు వచ్చింది. ఈ పత్రికను గురించి సమకాలిక పత్రిక 'పురుషార్థ ప్రదాయిని' "ఈ పత్రికయందు చదువుటకు మిగుల నానందముగను, ఉపయుక్తముగాను నుండు ఆంధ్రభాషా విషయములును,....దేశ భాషాభివృద్ధి కరములగు నికరములైన పద్ధతులును, మంచి వృత్తాంతములును, ఇంకను కొన్ని కొన్ని విషయములును, ఎన్నికకు రాదగిన తిన్నని మధురమైన శైలితో వ్రాయబడుచున్నవి" (1872 జులై సంపు - 1, సంచి-7) అని ప్రశంసించింది.

శ్రీ ఉమారంగనాయకులుగారి సంపాదకత్వంలో బందరునుంచి వెలువడుతున్న ఈ పురుషార్థ ప్రదాయినికిని (1872) ఆంధ్రభాషా సంజీవనికిని, విద్యావిషయకమైన వాదవివాదాలు జరిగేవి. పురుషార్థ ప్రదాయినిలో సామెతలు, సమస్యాపూరణములు సాంఘిక రాజకీయార్థిక రాజకీయ మత నైతిక విషయాలు శాస్త్ర చర్చలు, సారస్వత విమర్శలు, ప్రకృతి శాస్త్ర వ్యాసాలు, తక్కిన ఉపయోగకర విషయాలు వెలువడేవి. "ఈ పత్రికయందు శాస్త్రము, భాష, మతము, వైద్యము, ఔషధములు, నీతి, వ్యవసాయము, దోహదము, విద్యావిషయములు,

దేహారోగ్య విషయములు, గృహవిద్యలు, దేశకాల జీవనచరిత్రలు, పురాతన స్థితులు, ధర్మశాస్త్ర విషయములు, వృత్తాంతములు మొదలగునవి ప్రచురితము లగును" అని ఈ పత్రిక ప్రతిసంచికలోను ప్రకటన చేసేది.

దీని తర్వాత చెప్పదగినది విశాఖపట్టణం నుంచి వెలువడిన "సకల విద్యాభివర్ధని". దీనిలో కవి జీవితములు, వైద్యము, అర్థశాస్త్రము మొదలయిన వానిని గూర్చిన వ్యాసాలు ఉండేవి. అప్పటి విచిత్రమేమిటంటే, ప్రశ్నోత్తర రూపవ్యాసాలు వెలువడడం. ఈ పత్రికలోనే శ్రీ పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యు లయ్యవారు తమ సంగ్రహములను ప్రచురించారు.

ఆ కాలంలో శ్రీ వీరేశలింగం గారికి ప్రముఖ ప్రచారసాధనమైన 'వివేక వర్ధని' 1874 లో మాసపత్రికగా ప్రారంభమై పక్షవారపత్రికగా మారి, దాదాపు 20 సంవత్సరాల పాటు వెలువడింది. పంతులుగారు దీనిలో దాదాపు 200 వ్యాసాలు వ్రాశారు.

దీనికి సమకాలికమైనవే లోకరంజని, సుధారంజని, బ్రహ్మాండరంజని, విద్వన్మనోహారిణి మొదలైన పత్రికలు. 1880 లో శ్రీ గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి గారి సంపాదకత్వంలో "ప్రబంధ కల్పవల్లి" అనే పత్రిక, అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి (1885), హిందూజనసంస్కారిణి (1885), చింతామణి (1891), సతీహితబోధిని (1887), నాదెళ్ళ పురుషోత్తమ కవిగారి బుధవిధేయి (1887), సత్యసంవర్ధిని (1887), గట్టుపల్లి శేషాచార్యుల సంపాదకత్వంలో శశిరేఖ (1892), రాయబహదూరు పనప్పాకం అనంతాచార్యుల సంపాదకత్వాన శ్రీ వైజయంతి (1894 జనవరి), చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి సంపాదకత్వాన విబుధరంజని (1898) పత్రికలు వెలువడి వివిధ విషయాలపై పుంఖాను పుంఖంగా వ్యాసాలు ప్రచురించాయి.

ఈ పత్రికలన్నిటిలోను మతరాజకీయ విషయాలజోలికి పోక కేవలం సాహిత్యానికే అంకితమైన పత్రికలలో ఎన్నదగినవి 'అముద్రిత గ్రంథచింతామణి', 'శ్రీ వైజయంతి' పత్రికలు.

అముద్రిత గ్రంథచింతామణి నెల్లూరినుంచి వెలువడేది. దీని సంపాదకులు శ్రీ పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారు. ఈ పత్రికలో అప్పటి మహోద్దండ పండితులు

మహాభినివేశంతో చర్చలు జరిపేవారు. ఎక్కువగా పదసాధుత్వ చర్చ, గ్రంథ సమీక్షలు, భాగాలుగా ప్రాచీనగ్రంథ ప్రచురణ, ఈ పత్రికలో ఉండేవి. పేరుకు తగినట్లు ప్రాచీనగ్రంథ ప్రచురణేకాక, నాటి కాలదేశ నిర్ణయాలపై చర్చలు జరిగేవి. అవసరమనుకొన్నప్పుడు పత్రికాధిపతే గ్రంథసమీక్షలు చేసేవారు. కన్యాశుల్కం నాటకంపై రామకృష్ణయ్యగారు చేసిన సమీక్షలో కొన్ని భాగాలు ఉదాహరిస్తాను.

"శ్రీ విజయనగరరాజ్యమున ప్రాచీన లిపి పాఠకులగు మహారాజశ్రీ గురజాడ అప్పారావు పంతులు బి. యే. గారిచే రచితమైన 'కన్యాశుల్కము' అను నాటకము గ్రంథకర్తగారిచేఁ బంపఁబడినందునఁ గృతజ్ఞతాభివందనములతో నందికొని సాంతముగఁ జదివినారము. ఈ నాటకమున కిడిన పేరువలననే గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయము స్పష్టమగుచున్నది గదా. మనదేశములో నీ దుర్వృత్తి నానాటి వృద్ధియగుచున్నది. ప్రతిమండలములో నిట్టి కార్యములు పెచ్చు పెరుగుచున్నవి. వీనిని రాజ్యాధిపతులు నివారింపవలెను. ... ఇట్టి యకృత్యములు దండనముచే గాని చక్కఁబడవని రూఢిగఁ జెప్పఁగలము. అయినను లోకములోని దుర్నీతి యిట్టిదని నాటకములచేఁ బ్రదర్శించిన నట్టివారికిఁ గొంత విషయమైనను బోధపడునని కాఁబోలు గ్రంథకర్తగారీ గ్రంథమును లిఖించినందులకు మేమెంతయు సంతసించు చున్నారము. బహుకాలమునుండి సర్వతోముఖముల వ్యాపించియున్న యటి యకార్యముల నొక్కఁపెట్టుగఁ గొట్టుటకు నెట్టివారికైన సాధ్యమగునా ?

"ఈ నరమాంస విక్రయమను కన్యాశుల్కము ముఖ్యముగ నింగ్లీషు వాసన తెలియనివారిలో నిప్పుడు జరుగుచున్నది. దాని నాపవలయునని గ్రంథకర్తగారి ఉద్దేశము. అట్టివారికి స్పష్టముగఁ దెలియుటకై గ్రామ్యోక్తులిందుఁ జేర్పఁబడినందులకై మేమామోదించితిమి. ఇట్టి గ్రంథములకు సలక్షణమగు గ్రాంథిక భాష నిరుపయోగముగాన "శశిరేఖ" యభిప్రాయముతో మేమేకీభవింపముగాని యింగ్లీషు పదములు విశేషముగఁ జేర్చినందులకై మాత్రము కొంచెమాలోచించుచున్నారము. ... ఇంగ్లీసుపదములలో వాడుకలో నుండువానిని ప్రయోగించినచో నాభాషాజ్ఞానములేనివారికిఁ దెలియునని మావాదముగాని వాని బొత్తిగఁ బ్రయోగింపగూడదనికాదు. ప్రాకృతమునకు ఛాయవ్రాసినట్టుగ నట్టివాడుకలేని యింగ్లీసు

మాటలకు నొక తెలుఁగర్థముగల ఛాయగ్రంథమున సంపూర్ణముగ నున్నను గొంత మేలని తోఁచెడి. ..." [12]

సమీక్షలు గూడ వ్యాసాలవంటివే గనుక, పాత పత్రికలలో సమీక్షారీతి ఎట్లుండో తెలియడం ఆధునికులకు అవసరం గనుక కొన్ని భాగాలు ఉదాహరించాను.

"శ్రీ వైజయంతి" కూడ ఈ పద్ధతిని అనుసరించింది. దీనిలో "పద్య విషయవ్యాసములు, పురాతన గ్రంథగుణాగుణ ప్రదర్శకములగు చర్చలును, నముద్రితంబులగు పూర్వకృతి రత్నంబులును, నవీనకావ్య మణులును, నాధునిక గ్రంథవిమర్శనంబులును, లక్షణజ్ఞాన ప్రదంబులగు లేఖలును" ప్రచురిస్తామని మొదటి సంచికలో సంపాదకులు ప్రతిజ్ఞచేశారు. ప్రసిద్ధ విద్వాంసులు ఆంధ్రసాహిత్యానికి కుమారసంభవం, క్రీడాభిరామం వంటి అపూర్వకావ్యాలు, సంస్కృత సాహిత్యానికి కుందమాల, చతుర్భాణి, భరతనాట్యశాస్త్రం వంటి వాటిని "తాళీదళ ప్రకరకాంతారంబుల" నుండి వెదికి ఇచ్చిన సుగృహీత నామధేయులు శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు ఈ వైజయంతిలో పెక్కు గ్రంథ సమీక్షలువ్రాశారు; వీరేశలింగం గారి కవులచరిత్ర ద్వితీయభాగాన్ని 1895 ఏప్రిల్ సంచికలో సమీక్షించారు. 1897 లో ఉత్తరహరివంశ విశేషాలపైవ్యాసం వ్రాశారు. ఈయన మహాకావ్యం 'మృగావతి' దీనిలోనే ధారావాహికంగా ప్రచురించబడింది.

తొలి వ్యాసకర్త్రి జానకమ్మ

శ్రీమతి పోతం జానకమ్మ అనే మహిళ ప్రథమ వ్యాసకర్త్రిగా మనకు దర్శనమిస్తారు. ఈమెను శ్రీ కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి మాటలతో పరిచయం చేస్తాను. "పోతం జానకమ్మయను విదుషీమణి 1874 సంవత్సరమున ఫిబ్రవరి 24 వ తేదీ నొక్కవ్యాసమును విదేశయాత్రం గూర్చి వ్రాసి శ్రీమదాంధ్ర భాషా సంజీవనిలో బ్రకటించియున్నది. ఆ వ్యాసమునందలి శైలి, యందలి యుక్తులు మిక్కిలి ప్రౌఢములుగా నున్నవి. ఈమె తన భర్తతో నింగ్లాండు వెళ్ళివచ్చి, పిమ్మట నీ వ్యాసము వ్రాసి ప్రకటించినది." అని శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాశారు. ప్రముఖ విద్వాంసులైన శాస్త్రిగారి దృష్టి పడిన వ్యాసం చాలా మట్టుకు అపూ

ర్వము, విషయ భరితము అయివుంటుందనడంలో సందేహంలేదు (ఆర్యమత బోధిని 1913 సెప్టెం. సంపు-9, సంచి-9).

ఈ విధంగా 19 వ శతాబ్ది ఉత్తరార్థంలో పత్రికలు వ్యాసప్రక్రియను ప్రచురంగా ప్రవర్తింపజేసి, తెలుగు సాహిత్యానికి చేసిన సేవ ఇంతింతనరానిది. ఆ కాలంలో ప్రతి విద్వాంసుడు ఒక ముద్రణాలయం స్థాపించి, సారస్వత పత్రికను నిర్వహించాడు. 19 వ శతాబ్ది ఉత్తరార్థంలో, ముఖ్యంగా ఉత్తరార్థం నాల్గవ పాదంలో మత నైతిక సాంఘిక రాజకీయ సారస్వత స్థితిగతుల సమగ్రస్వరూపానికి ప్రతిబింబాలు ఈ పత్రికలు అంటే అతిశయోక్తి కాదు.

ఉపసంహారం

ఏతావతా వ్యాసం బీజాలు మన సాహిత్యంలో ఉన్నప్పటికీ, 18 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో అది పాశ్చాత్య సాహిత్య సంబంధంతో కొత్తరూపుతో ప్రమేయ మనే పేరుతో అవతరించింది. అప్పుడు కేవలం సంఘ సంస్కరణ, మూఢవిశ్వాస నిర్మూలనకు వినియోగపడింది. పిదప ఇరవై యేళ్ళకు సంగ్రహమనే పేరుతో మత, ధర్మ, సంఘ సంస్కరణలకు వినియోగపడింది. మొదట ఇది విషయ నివేదనోపయోగ వ్యవహార భాషతో దర్శనమిచ్చినా, పిదప గ్రాంధిక భాషను గ్రహించింది. తర్వాత వీరేశలింగంగారి కాలానికి ఉపన్యాసమనే పేరుపొందినా, వ్యాసమని స్థిరపడింది. ఒక్క సంఘ సంస్కరణ, మత విషయాలకేకాక వివిధ విషయాలకు విస్తరించి 18వ శతాబ్దం చివరికి చరిత్ర పరిశోధన భాషా పరిశోధన, సాహిత్య శాస్త్రాలే ప్రధానంగాను గ్రహించాయి. ఇలా వ్యాస ప్రక్రియా సుందరి 20 వ శతాబ్దంలో అడుగు పెట్టేసరికి వివిధ పత్రికల, విద్వాంసుల పోషణలో సర్వాంగీణ సౌందర్యం సంతరించుకొన్నది. అనవసరమైన పాతపద్ధతులను వదలుకొన్నది. సరళతను,సరసతను, విజ్ఞానదృష్టిని సొంతంచేసుకొన్నది. కొత్త పోకడలతో, ముందు చూపుతో తనులేనిది సాహిత్యమే లేదన్న విశ్వాసం చేకూర్చుకుంది.

పరామర్శ గ్రంథాలు, పత్రికలు

1. బ్రౌను ఇంగ్లీషు-తెలుగు నిఘంటువు.
2. The Reader's Digest Great Ensyclopaedic Dictionary Vol. 1, PP 808.

3. వాచస్పత్యం-సంపు-3.
4. శబ్దరత్నాకరము-పుట 321.
5. ఉషఃకిరణాలు-శ్రీవాత్సవ: పుట 321,
6. వీరేశలింగం పంతులు-సమగ్ర పరిశీలన, డాక్టర్ అక్కిరాజు రమాపతి రావు, పుట 216.
7. తెలుగు సాహిత్యంపై ఇంగ్లీషు ప్రభావము-డాక్టర్ కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు, పుట 276.
8. 1. నూరేళ్ల తెలుగువ్యాసం- శ్రీనిడుదవోలు వేంకటరావు, ఆంధ్ర పత్రిక శార్వరి సంవత్సరాది సంచిక.
   2. తెలుగు భాషాసమితి విజ్ఞాన సర్వస్వము-సంపుటి-3, పుట 1112.
9. ఆంధ్రపత్రిక ఉగాది సంచిక-1933, పుటలు 58-61.
10. తెలుగు భాషాసమితి విజ్ఞానసర్వము-సంపుటి 3, పుట-1126.
11. ప్రాచీనాంధ్ర వార్తా పత్రికలు-శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు, భారతి 1929 మే.
12. పరిశోధన-గురుజాడ సంచిక, సంపాదకుడు-తిరుమల రామచంద్ర, 1956 డిసెంబరు.

నలువదియేడేండ్ల (1900-'47) తెలుఁగు వ్యాసము: తద్వికాసము

—మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

తెలుఁగులో సారస్వతాంగముగా భాసిల్లుచున్న వ్యాసప్రక్రియయొక్క లింగోద్భవకాలమును గూర్చిన చర్చలు సిద్ధాంతములు సిద్ధసాధనములు. మన భావనలో ఆంధ్రవ్యాస మహాపురుషున కిపుడు జరుగుచున్నది నూఱేండ్ల పండువు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారి విభవోత్తరమైన యీ యనుసంధానమున దయచేసి నాకును పాలుచేసిన వారి వత్సలత్వమునకు ముందు వందనములు.

ఈ నా ప్రసంగము రెండవది.

వ్యాసమనఁగా నేమి? దాని మూలద్రవ్యము ప్రాచ్యమా? పాశ్చాత్యమా? ఇది మన తెలుఁగులో అచ్చముగా నెపుడు చొచ్చుకొన్నది! దీనికి పురుడు పోసినది యెవరు? ఈ బిడ్డ యెవరి పొత్తిళ్ళలో ఒడలు చేసినది! ఎప్పుడు తప్పటడుగులు వేసినది! దీని చదువు చదురు లెవరివలన? మున్నగు ప్రశ్నములకు సమాధాన పఱచునది ప్రథమ ప్రసంగము.

నావంతు ప్రసంగసమయమునకు తెలుఁగువ్యాసము వయస్సు పాతికయేండ్ల పైచిలుకు, ఇరువదవ శతాబ్ది వచ్చినది. నలువదియేడేండ్ల పరతంత్రమైన భారత కాలమానములోని తెలుఁగువ్యాసము వికాసమునుగూర్చి మనవిచేయవలసి యున్న వాఁడను. ఇది యొకవిధముగా సాధారణేతరమైన విషయము. ఒకటికాదు; పది కాదు; వందలుగా వేలుగా ఈ నలువదియేడేండ్లలో వ్యాసముల ప్రాదుర్భావము పెద్దలకు తెలిసినదే. 'పత్రికలు లేనిచో వ్యాసములులేవు' అన్నది సాహసమైన మాటకావచ్చును గాని, ఈ ఉభయమునకు ఉపజీవ్యోపజీవక సంబంధము గెంటరానిది; అనాఁడు మఱియును.

లోఁతునకు చూచినచో వ్యాసకళది ఇచ్ఛాజననమే కావచ్చును. వ్యవహారతః, వ్యాసప్రక్రియా ప్రభవకారణమైన పందొమ్మిదవ శతాబ్దిలోని కడపటి

పాతిక ఆ కళకు స్నాతకదశ. మఱి, ఈ యిర్వదవ శతకములోని తొలిరెండు చరణముల కాలము, దాని కల్యాణఖేలన కాలము. వ్యాసము భావధ్వని వ్యంగ్య సేవధియైన కావ్యముగా చివురొత్తినకాలము. పద వివేకము వాక్యవిధులు కాకు ప్రకారములు ఆకళించుకొని వైపువాటము లెఱిఁగి తీరుఁదీయములు తెలిసి జాజి తీఁగలుగా మల్లెపందిళ్లుగా సహృదయుల చేతో వీధులలో అల్లుకొన్న వ్యాసములకు ప్రసవకాలమది. ఎందఱు వ్యాసకర్తలు! ఎన్నెన్ని రచనలు!! 'అహో, జానామితస్మిన్నేవ ప్రదేశేతస్మిన్నేవకాలే వర్తే'.

చరిత్రము, పరిశోధనము, విమర్శనము, విద్య, దర్శనములు, మతము, సమాజము, రాజకీయము, ఆధునిక విజ్ఞానాది శాస్త్రములు, గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషలు, సాహిత్యమునందలి క్రొత్తపోకడలు ... మఱియెన్నో నైకవిధాంశములపై వ్యాసవిహారము జరిగిన కాలమది. నాఁటి వ్యాససముచ్చయమొక పరిధిలో భాగశః భావించుకొని, సమానతః దాని వికాసమును మనవిచేయుటకు యత్నించుచున్నాను. వ్యాసముల తత్కర్తల నామధేయములు కొన్ని సద్యస్స్ఫురణము చాలమి దాఁటిపోవచ్చును. పౌర్వాపర్యమున విపర్యయము రావచ్చును. సహానుభూతిగల సహృదయులు మన్నింతురని ధైర్యము. ఈ నలువదియేదేండ్ల కాలములోని వ్యాసాభ్యుదయమును 'పంచదశి' గా పరికించుకొంటిని.

మొదటి పది (1900-'10)

ఈ శతాబ్ది మొదటి దశకములో కొన్ని పత్రికలు వ్యాసరచనోద్బోధకములు వచ్చినవి. కందుకూరివారు, శ్రీపాదవారు, చిలకమర్తివారు, కొక్కొండవారు సంపాదకత్వములో దిగిన పెద్దలు స్మరణీయులు. సాంఖ్యాయన శర్మగారి కల్పలత, మఱియు మంజువాణి, సరస్వతి, రత్నాకరము, శశిలేఖ మున్నగు కొన్ని పత్రికలు తెలుఁగు వ్యాసమునకు ప్రకాశనము నిచ్చినవి. నెలూరునుండి పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారి 'అముద్రిత గ్రంథచింతామణి' వెలువడినది. భాషావాఙ్మయ విమర్శన వ్యాసములకు చింతామణి చింతామణియే.

క్రిందటి శతాబ్ది కొట్టకొనలో పుట్టి యీ శతాబ్ది కనువర్తమానములగుటకు యత్నించిన పత్రికలలో నెల్లూరునుండి వచ్చిన పత్రిక 'వర్తమాన తరంగిణి'

యొకటి. బెజవాడ బాలకృష్ణారెడ్డిగారు, పట్టాభిరామిరెడ్డిగారు వర్తమాన తరంగిణికి ప్రకటన కర్తలు వ్యవహర్తలునై ఉండెడివారు. పట్టాభిరామిరెడ్డిగారు 'వార్తాపత్రికా లక్షణ ప్రశంస' అను శీర్షికతో లఘువ్యాసము వ్రాసి వర్తమాన తరంగిణిలో ప్రకటించిరి. చెప్పవచ్చిన దేమనఁగా, కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారు సంక్షేపరూపమున పత్రికాలక్షణములు చెప్పుచు వ్రాసిన అయిదు సీసములు వారు ఆ లఘువ్యాసములో ఉదాహరించిరి.

"పత్ర ముద్రాసౌష్ఠవంబు, సద్భాషయు, ధర్మనీతి న్యాయతత్త్వదమగు వ్యాసము .... "

అన్నది ఆ సీసములలో ఏకదేశము. వ్యాసమునకొక్క లక్షణము కటి, ఇట్టి వ్యాసము పత్రికాలక్షణములలో నొకటియని చెప్పుట అపూర్వాంశము కాకపోవచ్చును. కాని, నేఁటి కెనుబదియేండ్లనాఁటి వర్తమానతరంగిణిలోని యీ వృత్తాంతము జిజ్ఞాసువులకు హర్ష ప్రదమైనది. ఆనాఁటి వ్యాసములు విషయచాలనమున, నిశితపరిశీలనమున మొగ్గదొడిగినవి. ఆర్థికమైన సొగసులకంటె శాబ్దికమైన చర్చలకు అధికావకాశమొసఁగిన వ్యాసములే హెచ్చనవచ్చును. ఆంధ్రభాషామధుమథనులైన వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు, వేంకటరత్నము పంతులుగారు వ్రాసికొన్న వివాదవ్యాసములు ముదురుపాకమునఁబడుచున్నటులు తోఁచినను పండిత పాఠకులకు దాని ప్రయోజన మనల్పము. పూండ్ల రామకృష్ణయ్యగారి ఆంధ్రమహాభారత విమర్శనము, మొల్ల రామాయణము అను వ్యాసములు ఆనాఁటి యుద్భవములు. పందొమ్మిదవ శతాబ్ది తుది పాతికలోఁ జివర గ్రంథవిమర్శన రూపరచనలే విరివిగా నుండి, తాదృశములే తరువాత అనుస్యూతములగుచు వచ్చినవి. పాఠభేదములు, తదర్థ నిర్ణయములు, అఖండయతులు, అర్ధబిందువులు, క్త్వార్థకేకార సంధులు, దధప్రాసములు, సశప్రాసములు, కళాద్రుతప్రకృతికములు, పరిఖా పరిఘ శబ్దములు ఇత్యాది చర్చలు భాషా ప్రయోగ వైదుష్యము సంపాదింపఁగోరువారికి మహాప్రసాదములు కదా! సంస్కృతభాషా విచక్షణులై ఛందోవ్యాకరణాదులు సుష్ఠుగా అధ్యయనించి, తెనుఁగులలో అధిగత పరిశ్రములై, ఆంగ్ల సారస్వత వైఖరులు అవలోకనము చేసికొనుచున్న విద్వాంసుల చేతిలో ఆనాఁటి వ్యాసము 'పురంధ్రి' వలె పాఠక చిత్తమునకు భక్తిజనకమై శోభిల్లినది. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి మను వసు

ప్రకాశికను మంజువాణి ప్రకటింపఁగా, 'సరస్వతి' ఆయన వ్యాసమే 'ఆంధ్ర కవితాపిత' నావిష్కరించెను.

స్వామి వివేకానందోపన్యాసములు, అనిబిసెంటు ఉపన్యాసములు వి. మూర్తిరాజుగారి అనువాదవ్యాసములుగా 'సరస్వతి' ప్రచురించెను. ఉపన్యాసముల వ్యాసరూపావతారము పురాణమైనదే. గాలికి విడిచినచో ఉపన్యాసము; వ్రాఁతకు వచ్చినచో వ్యాసము. ఉపన్యాసమనఁగా ప్రాయశః ఆనాఁడు ప్రసంగ వ్యాసమే. ఆశువుకాక, మాటాడఁదలఁచినదెల్ల కాకితముఁమీద వ్రాసి చదువుట పడమటివారి యాచారమని ఎఱుఁగుదుము. వెనుక వెనుక నిది ప్రాచ్యాచారమనియు వ్యాసము విశదము చేయుచున్నది.

సారస్వతములే కాక, బహువిషయకములగు వ్యాసములకును ప్రథమ దశకము చోటిచ్చినది.

అల్యూమినియమ్, తులసిచెట్టు, అగ్నిపర్వతములయందుగల సుగుణములు, చేతిపనుల యభివృద్ధి, నేలబొగ్గు మున్నగు శీర్షికలతో వ్యాసములో, ఆభాసములో అనఁదగినవి రాకపోలేదు.

వీరేశలింగముగారి బౌతిక భూగోళశాస్త్రము

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి స్వయం సహాయము

అత్తిలి సూర్యనారాయణగారి హిందూదేశ దారిద్ర్యము (మనోరమ)

హిందువుల ప్రాచీనలోహ పరిశ్రమము, హైందవ చిత్రకళానైపుణ్యము, ఆయుర్వేదాంగ శల్యతంత్రము, 'శాసన నిర్మాణసభా సభ్యులు - వారి ధర్మములు', ఇంగ్లీషువారి సంసార పద్ధతులు .... ఈ విధముగా త్రివ్వితండములుగా వస్తు ప్రధానములగు వ్యాసరచనలు నాఁటివి చూడఁగలము.

విషయము చప్పనిదైనను, చెప్పుటలో వక్రత, చమత్కారముగల రచనా పద్ధతికి నాఁటి వ్యాసమున తక్కువతనము లేదు. 'కల్పలత' గొడుగులపై ఒక లఘువ్యాసము ప్రకటించినది.

" .... సౌకుమార్యముగల కాంతలు చేతులతో ఛత్రదండములు పట్టుకొనుట వలనఁ జేతులు కందిపోవును గనుక కఱ్ఱలేని గొడుగును గల్పించి దానికి రెండుప్రక్కల రెండు చులకని యినుప బెత్తముల నమర్చి చంకలక్రిందనుండి

బుజములకు బిగించి వీపునకు కట్టుకొనవలసిన రెండు తోలు పట్టెల నేర్పఱచెను. ఈ గొడుగులు వేసికొను దొరసానులు తమ చేతులతో నింకేమైన పనిచేసికొనుచు నడవవచ్చు నని యాతఁడనుకొనుచున్నాఁడు కాని, నడుచునప్పుడొక పెద్దగాలి విసరెనేని వారిగతి యేమగునో యా బుద్ధిశాలికి పొగడట్టలేదు."

ఇంగ్లీషువాని వస్తువుల తయారీపై, దొరసానుల సౌకుమార్యముపై ఈ లఘువ్యాసము మెత్తమెత్తని యుత్ప్రాసముచేసినది.

రెండవ పది (1910-'20)

ఏమైనను, వ్యాసరచనా శాఖలో భావిదశలందు కాఁదగిన క్రొత్త యొడుపులకు ఎత్తుగడలకు ఒయ్యారములకు తియ్యదనములకు భావప్రౌఢిమలకు మొదటి పది యేండ్లు ముకుళనదశయే. వికసనారంభము తరువాత, దరువాత విస్పష్టపడుచున్నది. అది శైలీ శిల్పసంబంధి. మఱియు రెండవ దశకములో గడుసుఁదనము నేర్చుకొన్నది. వక్రోక్తులు, వ్యంగ్యములు దాని యడుగు జాడలు. వాక్యము దీర్ఘమైనను విషయము పాఠకునకు విశదపఱచుటలో ఇబ్బందిలేని విధానమే కావచ్చును గాని. వీరేశలింగప్రభృతుల వాక్యము ప్రాయశః పొడవైనది. అది కొంత మాఱినది. వాక్యములలో దైర్ఘ్యము సన్నగిల్లుచున్నది. వామనవాక్యములయెడ ప్రేమ పెరిగినది. క్రియాపద బహుళమైన రచన. సూటియై అక్లిష్టమైన పదప్రయోగ సరణి. వ్యాసము నెత్తుగడలో ఆకస్మికత. దింపుటలో వంపులు. ప్రశ్నముతో ముగింపు. ఇట్టి జాతి నూతన వ్యాసరచనకు ఈ రెండవదశ వైజననకాలము.

'పాండిత్యము - అలంకారములు - సాదృశ్యము' అనునది కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి వ్యాసము. 'త్రిలింగ' ప్రకటితము. ఆకృతిచే వామనము; ఆలోచనముచే త్రివిక్రమము.

"రేయింబవలును వ్యాకరణములను నిఘంటువులను ప్రాచీన కావ్యములను వర్ణించుచుండుటచేత కవితకుఁ బుష్టి లేదు. తన మనస్సున నెన్నియో భావములు ప్రభవిల్లకున్న నితరుల మనస్సులలో భావము లుత్పత్తిల్లఁ జేయుట యెట్లు? కట్టెవారిన కోవిదుల కన్న లోక వాసముల ననుభవించి యానందించువారే మేలు .... "

ఈ రకమైన ఉపక్రమణము సంప్రదాయముపై వ్యాసకర్త తిరుగుపాటు చేయుచున్నాఁడన్న భ్రాంతి కలిగించును. "నన్ను చదివి చూడుము. నీపని తరువాత చూచుకోవచ్చునులే" అని పాఠకు నెచ్చరించు లక్షణ మీయెత్తుగడలో నున్నది. విషయ గాంభీర్యము ఆవిష్కరణ ధైర్యముగల ఆ నడిమిపట్టు పునః పునః చదివి అనుసంధానము చేసికోవలసినదే కాని, అలవోకగా చూచివైచుటకు వీలుకలుగదు. వ్యాసములోని భాష సల్లక్షణము. వాక్యము శక్తిమంతము. వ్యాసముయొక్క సమాప్తి యిటులున్నది :

ప్రతిపదార్థమునకు నొక యుపమాన ముండితీరవలయునన్న, కట్టకడపటి యుపమానమున కాధారమేమి ? కావున నెట్లును నేదో యొక వస్తువు తనంత తన కనుగుణమైన భావమునుబట్టి చేయునుగదా ! అట్లగుట మొదటి వస్తువునకే ఆ గౌరవము నేల ప్రతిష్ఠింపరాదు ?"

సప్రశ్న సమాప్తి. హఠాదుపక్రమణము వ్యాసమున కొక క్రొత్తదనము నిచ్చుచున్నవి. నాఁటి ఖండ కావ్యరచనలోని నవ్యలావణ్య రీతులు వ్యాసప్రక్రియ యందును ప్రవేశించినవనుట కవకాశమున్నది. మఱియొక విశేషము. శీర్షికలు పెట్టుటలో నొక కొత్తదనము ఆ రెండవ దశకములో గోచరించును.

భాష-భావము-సంగీతము. (కోపల్లె హనుమంతరావు)

అభిధ-లక్షణ-వ్యంజన. (బంకుపల్లి మల్లయ్య శాస్త్రి)

గ్రామ్య భాష కాదు-వ్యావహారిక భాష. (గిడుగు రామమూర్తి పంతులు)

భారత భాషకును నేటి గ్రాంథికభాషకును భేదము. (మండపాక వారు).

ఇటులు తాను వ్యాసములో చెప్పఁదలఁచినది స్పష్టముగా సూచించు శీర్షిక యెంచుట, సమస్త పదముగాక వ్యస్తపదములతో నుంచుట నాఁటి యాచరణ మునఁ దోఁచునది.

భాష-భావము-సంగీతము అను నీ తలకట్టు ఏమి తోఁపఁజేయుచున్నది, ఈ మూఁటికి చుట్టఱికము ఉన్నదనియా? లేదనియా? పాఠకునకు విచికిత్స కల్పించుటయే యిట్టి శీర్షిక యుద్దేశము. 'భాషా భావ సంగీతముల యితరేతర సంబంధము' అను శీర్షిక చూచి వేత్తయైనవాఁడు ఆ వ్యాసమిఁక చదువకపోవచ్చును. కనుక, శీర్షిక ప్రధాన కథనీయమును వెల్లడించరాదన్నది తద్వ్యాసకర్త

యాశయము. కావ్యార్థముయొక్క మనాక్సూచన మెట్లు నాందిలో జరుగునో, అట్టిపని వ్యాస నామధేయ మిచట చేయుచున్నది. ఇట్టి శీర్షికలు సకృత్తు. వ్యాసమునకు ఉపరితలమున నిలిపిన పేరు కర్తృహృదయమును శృంగగ్రాహికయా చూపఁగలిగి యుండవలయునన్నది తఱచుగా నప్పటివారి తలఁపు.

ఈ రెండవ దశాబ్దిలో వెలువడిన ప్రముఖవ్యాసములు కొన్నేని గుఱుతు పెట్టుకోవలసినవి.

మాడపాటి హనుమంతరావుగారి 'మహాభారత సమీక్షణము'

మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారి 'తెనాలి కవులు'

తిరుపతి వేంకట కవుల 'శ్రవణానంద శృంఖలాతృణీకరణము'

అక్కిరాజు ఉమాకాంతముగారి 'దేశభాషాస్థానము'

వఝ్ఝుల వారి 'ఆంధ్రభాష'

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి 'సారస్వత జీవనము' (1916)

వీరేశలింగముగారి 'బమ్మెర పోతరాజు' (1919) ఇత్యాదులు.

నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఆంధ్రపత్రిక ఉగాదిసంచిక 1910 లో సాధారణారంభమే అనిపించినను వ్యాసవాఙ్మయోజ్జీవనమునకు ఆ సంచికల మహిత ప్రయోజనము ఆయతిలో అసాధారణమై వెలసినది; వెలయుచున్నది. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక 1912 మొదలు భాషా సారస్వత శాసన పరిశోధనాది బహుముఖ వ్యాసములు వెలువరించుటకు దీక్షాపరురాలు. కృష్ణాపత్రిక, ఆంధ్రభారతి, త్రిలింగ-వీనిని మఱచిపోవుట యెట్లు ?

రెండవ దశకములో, తెలుఁగుదేశమునెడల తెలుఁగుభాషయెడల, తెలుఁగుఁదనమునెడల తత్పూర్వముకంటె అభినివేశానురాగము లతిశయితము లగుచున్నవనుటకు వ్యాసము వేనోళ్ళ సాక్ష్యము పలుకుచున్నది. ఉమాకాంతముగారి దేశభాషాస్థానమను వ్యాసము చేసిన యుద్ఘోషము చిత్తగించునది.

"రాజకీయ వ్యవహారములు తెలుసుకొనుటకు ప్రభువుల భాషను నేర్చుకొనుటకు మనకు మహమ్మదీయుల కాలమునుండి అలవాటైన పనిగనేయున్నది. కాని జీవితమంత మేధావంతులు పరభాషలోఁగడపుట దేశమునకు శ్రేయస్కరము కాదు. జీవితమంత పరభాషయందే గడపిన కొందఱు మహానుభావులకు దేశభాష

యన్నఁ దృణప్రాయముగ నున్నది. దానిపై ద్వేషముకూడఁ గొందఱకుఁ గలుగుచున్నది. చెన్నపురి పచ్చయప్ప కళాశాలలోఁ బ్రకృతి శాస్త్ర పండితులుగనుండి గొప్ప పేరుపొందిన లక్ష్మీనరుసునాయడుగారివంటి శాస్త్రవేత్తల పరిజ్ఞానము మాతృదేశమున కజాగళ స్తనముగా నున్నదికదా యని చింత కలుగుచున్నది. జనులకు పరభాషలయందు శాస్త్రజ్ఞానము వర్ధిల్లనేరదు. అది ఫలవంతము కాదు. ఉద్గ్రంథములు శాస్త్రములు తెలుఁగులో రచింపవలసియున్నది....".

ఇదియిటుండఁగా, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారి తెలుఁగునుండి త్రిలింగము పుట్టెనన్న వ్యాసము, కాదు త్రిలింగమునుండి తెలుఁగు పుట్టెనన్న కాశీభట్టవారి ప్రతివ్యాసములు ఆనాఁడు వచ్చినవి. వానిలో విసరులు, ఆక్షేపణములు పాకము తప్పక మర్యాదమీఱక మృదువుగా సాగినవి. అప్పటి తెలుగులోని పరిశీలనాత్మక వ్యాసము కొంత దురావేశము తగ్గించుకొని శాంతపడుచున్న దన్నమాట.

లక్ష్మణరావుగారన్నారుగదా !

"క్రొత్త విషయమును చెప్పినవానిని పండితులు కొందఱు నిందించుట సహజము కావున నన్ను కొందఱు ప్రస్తుత విషయమును గుఱించి దూషింతురని నేనెఱుంగుదును. కాని వారి దూషణ భూషణములతో నాకు ప్రయోజనములేదు. సత్యాన్వేషణమే నాపని. కావున నెవరైన నీ విషయమును ఖండింపదలఁచిరేని సప్రమాణముగా వ్రాయఁ బ్రార్థితులు. నన్నయభట్టు తిక్కనసోమయాజులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములలోగాని పదునాల్గవ శతాబ్దమునకు బూర్వము రచింపఁబడిన మఱియే గ్రంథమునందుఁ గాని 'త్రిలింగ' శబ్ద ప్రయోగము నెవరైన చూపినయెడల నా యభిప్రాయము మార్చుకొన సిద్ధముగా నున్నాను".

దీనికి కాశీభట్టవారి సోపపత్తికమైన ప్రత్యుత్తర వ్యాసము సైతము పక్షాభిమానముగాక సత్యాభిమానమునే ప్రకటించుచున్నది.

"త్రిలింగ శబ్దము క్రీస్తుశకము రెండవ శతాబ్దమునందుండిన టాలెమీ యను ఖండాంతరుఁడీ దేశముంగూర్చి ముచ్చటించుచు త్రిలింగమనియే వాడి యున్నాఁడు. శ్రీయుత లక్ష్మణరావుగారి వాదము నిలువనేరదు. త్రిలింగము నుండి తెలుఁగు పుట్టినది కాని, తెలుఁగునుండి త్రిలింగము పుట్టలేదు."

ఈ యుద్ధరణములు నాఁటి విమర్శన వ్యాసము త్వం శుంఠేత్యాది ధోరణికి దూరమై ఎదుటివానికి మరియాద నిచ్చి పుచ్చుకొను తరహా సంపాదించుకొన్న

దనుటకు; మఱియు మాతృదేశ భాషాభిమానము వ్యాసకర్తలలో నిట్లు పుట పుట నగుచున్న దనుటకును.

1913లో ఆంధ్రభారతి శృంఖలాతృణీకరణము అను తిరుపతి వేంకట కవుల వ్యాసము వెలువరించెను. అదికాని "పాణిగృహీతాశ్రవణానంద శృంఖల" అను తత్పూర్వవ్యాసము శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిది కాని చాలపాలు శబ్ద సాధుత్వాసాధుత్వముల చర్చలతోఁ గూడినదే యైనను, అక్కడక్కడ వెక్కిరింపులు ఎత్తిపొడువులు లేవనలేము. పిఠాపురము నుండి వచ్చిన వేంకటరామకృష్ణ కవుల "కవిత" పత్రిక శతఘ్ని, పరాస్త పాశుపతము, అట్టహాసము మున్నగు వ్యాసములు ప్రకటించెను. అవి తిరుపతి వేంకటకవుల దేవీ భాగవతము, ఉద్యోగ విజయాదులపై విమర్శన రూపములైనవి. వానికి పాశుపతము, తాలుకుట్టనము ప్రతివిమర్శన వ్యాసములు తిరుపతి వేంకట కవులవి. ఒక్కొక్క వ్యాసము ఒక్కొక్క పొత్తమైనది. ఆ జంట కవుల దంట వాదప్రతివాద వ్యాసముల పరంపరచే భాషాప్రయోగ రహస్యములు పెక్కు చమత్కృతి మద్భాషలో వెల్లడించినవారు.

౧. ఈ దాకలో అరసున్న వేయుఁడు,

౨. తండ్రీ ! నీవే దిక్కేమని నిన్నుఁగూడఁ జెఱుపన్ నేనెంతునో పుత్రకా !... సంధిజ్ఞానములేమి యతి నదవులపాలు చేసిరి. 'లుక్సం శ్లేషానాచి' అని శబ్దానుశాసన మూలసూత్రము.

౩. సురిగిన శూరులా ! అరసున్న సురిఁగినది.

౪. నాదౌ దౌర్భాగ్యము గాక నీకు రిపులన్నా ! గడ్డిపోచల్‌గదా ? అరసున్నలేమి గడ్డిపోఁచలే.

౫. అన్న ప్రతిజ్ఞ త్రిప్పుటకునై చనియే బ్రతిమాలుకొందు- ద్రేవాంగులన్నట్లున్నది. బతిమాలు సాధువు.

౬. ఏ నెక్కడగ యాతఁడెక్కడయిసీ !----- ఏమి సంధివివేకము ! ఇది పై మరీ పరీక్షలోఁ గృతార్థుఁడు కాని వానికిని తెలియునదే. ఏ నేడ నింద్రాను లేడ ! భారతము.

అఱసున్నలు- బండిఱాలు- యతిభ్రంశములు, ద్రుతప్రకృతికములు వీనిని గూర్చి తంటాలుపడుచున్న వ్యాసము లొకవంక పుంఖానుపుంఖముగా

వచ్చుచుండఁగా, వేఱొక వంక ఆ రెండవ దశకములోనే వ్యావహారిక వాద ప్రోద్బలకములగు వ్యాసములును వచ్చినవి.

1914 లో రెంటాల వెంకట సుబ్బారావుగారి 'హెచ్చరిక' వచ్చినది. ఆకాశవాణి తన బిడ్డలతో మొఱపెట్టుకొనుచున్నటులు ఆ వ్యాసము వ్రాయఁబడినది. ఆంధ్రభారతి ఆత్మనివేదనముచేయు నీ పద్ధతి నాఁటి వ్యాసవైలక్షణ్యములలో ఒకటి. ఆమెచేసిన హెచ్చరిక యిది.

"నా దొడ్డ బిడ్డలారా ! నా మొర కొంచెం చెవిని పెట్టండి. గ్రాంథిక భాషయొక్క తత్త్వము తెలియక దానిలోని పిచ్చిమార్పులు కూర్పులు తెచ్చి పెట్టి పరిశుదముగానున్న నా దివ్యసాధనమును పాడుచెయ్యకండి. అగ్రగణ్యులైన మహాకవులు అప్పుడప్పుడు కల్పించే కూర్చే కొత్త అందాలతో తృప్తిచెంది మీ బుద్ధిఅంతా వాడుక భాషను ప్రసిద్ధిలోకి తెచ్చి పరిశుద్ధపరిచి వృద్ధిపరుచుటయందు వుపయోగించండి. వాడుకభాష అందరికీ కావలసినభాష, అందరు జనులు సామాన్య సంభాషణయందు వుత్తరప్రత్యుత్తరాలయందు లోకవ్యవహారాలయందు ప్రతిదినం ప్రతినిమిషం ఉపయోగిస్తూ వున్న భాష. వాడుక భాషను కాకితముమీద నిందించేవారు కూడా యింట ఆలుబిడ్డలతో మాట్లాడేది వాడుకభాషే. మరెందుకు వాడుకభాష అంటే నిందింపవలెను ? ఏలసిగ్గుపడవలెను ? సామాన్యజనులు పామరులు. నా బిడ్డలలో 199 లక్షలు వీరే. వీరి నిమిత్తము కల్పింపబడే గ్రంథాలు వాడుకభాషలోనే వుండవలెను."

ఈ యుద్ధార మెందులకనఁగా 'వ్యాసము' వాడుకభాషకును సదవకాశమిచ్చిన కాలమది యనుటకు. రెండవదశలోనే కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారి ఆంధ్ర భాషాసంస్కరణము (1912) వంటి వ్యాసములు అర్థానుస్వార శకటరేఫసంధి పరిత్యాగమువలన భాషకుఁగలుగు నష్టములు ఘోషించుచునే వచ్చినవి.

"విధి నిషేధములు లేని గ్రామ్యపద భూయిష్ఠముగా వాడుకొను భాష యాయా కాలములంబట్టియు, నాయా రాజులంబట్టియు, అయా మానిసులంబట్టియు, నాయా దేశములంబట్టియు క్షణేక్షణే మార్పునొందుచుఁ గులటవలె స్థైర్యము లేక యుండునుగాన మన మాతృభాషను పై రెండు స్థితులలో నేస్థితికిం దెచ్చుట యుచితమో యాలోచింపుఁడు".

అని ఆచార్యులవారనుచుండఁగా, గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు 'గ్రామ్యభాష కాదు వ్యావహారిక భాష' (త్రిలింగ 1914) అని జలదస్వనగంభీరమైన యెలుఁగుతో చేసిన వ్యాసగర్జనము విన్నవారున్నారు. దాని ప్రతిస్వానము:

"ఈ కాలములో నాగరకతగల దేశములన్నిటిలోను సర్వసామాన్యముగా నాగరకుల వ్యావహారిక భాషను ప్రజలకు నేర్పి ఆ భాషలోనే తెలివితేటలు పుట్టించే పుస్తకములు వ్రాసి చదివిస్తున్నారు. వేదములూ స్మృతులూ పురాణములూ కావ్యములూ అందరూ చదువుతున్నారా ? అందరూ చదవగలరా ? చదివినా అర్థం అందరికీ తెలుస్తుందా ? వాటి అర్థం తమకువచ్చిన భాషలో చెపితే ఎవరికైనా తెలుస్తుందిగదా ! ఇంగ్లీషులో ఈ గ్రంథములు చాలామట్టుకు వ్రాసి ఉండడంచేత ఇంగ్లీషుమాటలు వచ్చినవారికి అది తెలుసుకోవలెనంటే ఆ కోరిక నెరవేరడము సులభమవుతున్నది కదా ! ఆలాగుననే భారతాది పురాణగ్రంథముల పాత తెనుగుగాని ప్రబంధముల చిక్కుతెలుగుగాని తెలియనివారికి బోధపడేటట్లు చేయవలెనంటే నలుగురూ మాట్లాడుకునే భాషలో వ్రాసి చెప్పవలసి వుంటుంది."

రామమూర్తిపంతులుగారి వ్యవసాయ ఫలముగా వ్యాసక్షేత్రమున వాడుక భాషకొక చనవు ఏర్పడినది యా రెండవదశ లోనే. పూర్వకవుల చరిత్రాంశములు, వారి అభిజన కాలాదికమును గూర్చి ద్వంద్వయుద్ధములు చాలించినదియు లేదు.

వీరేశలింగముగారి 'బమ్మెరపోతరాజు' వ్యాసము 1919 లో వచ్చినది బహుశః ఆయన కడపటి వ్యాసము ఇదియ కావచ్చునేమో ! బమ్మెర పోతరాజు ఒంటిమెట్టవాఁడని కొందఱు, ఓరుగంటివాఁడని కొందఱు, కొంతకాలము విజయార్థులై పోరాడిరి. మున్నే వీరేశలింగముగారు పోతన ఒంటిమెట్టవాఁడని తెలుఁగు భాగవత పీఠికలో వ్రాసియుంచిరి. పదపడి వచ్చిన వాదాను వాదములను బురస్కరించుకొని ఆయన తొంటియభిప్రాయమును మార్చుకొని పోతన ఓరుగంటి వాఁడేయని స్వీయనిర్ణయము ప్రకటించిరి. అది వావిలికొలను సుబ్బారావుగారికి ఒప్పమియైనది. ఆయన ఒంటిమెట్టవాదులు.

నన్నిచోడుని కాలమునుగూర్చి పెద్ద అడావుడి. పండితులు దండాగొండి పడినారు. మానవల్లివారి వాదము నన్నిచోడుడు నన్నయకు మున్నువాఁడని,

నడకుదుటి వీరరాజుగారు ఆ వాదమునకు అనువాదకులు. జయంతి రామయ్య పంతులుగారి 'నన్నిచోడకవికాలము' అన్న వ్యాసము శాసనోదాహరణ పురస్సరముగా పయి వాదమును పరాస్తము చేసినది. దానితో, ఈ యుభయ కవుల పీఁటలు తాఱుమాఱైనవి.

1914 లో మానవల్లివారి 'తెనాలి కవులు' వ్యాసము కొన్ని నూతనాంశములను బహిర్గతము చేసినది. "రామకృష్ణకవి కృష్ణరాయల సభలో నూత్న యౌవనము చెల్లించి తిరుమలరాయల రాజ్యకాలమునకు వృద్ధుడై ఘటికాచల మహాత్మ్య కృతిలోఁ జేవడకుచుండును..." ఇత్యాదికము.

జగమెఱిఁగిన తిరుపతి వేంకటకవుల 'శతావధానము' (1913) అన్న వ్యాసము నాఁడు క్రొత్తగా వచ్చినది.

అవధాన మనునది మొట్టమొదట వేదాధ్యయనపరుల కుండెడి నిరుపమాన శక్తులలో నొక్కటియనియు దానిని కొన్నివందల సంవత్సరములనుండి కొందరు మహాకవులు కవితాశక్తులలో యొకదానినిగాఁ గైకొని నేఁటి యిరువదవ శతాబ్దము కొండొక జరుగువఱకు మంచి గౌరవము కాపాడుకొనుచు వచ్చిరనియు మనము భావింపవలసి వచ్చినది, అని చెప్పుచు నిట్టి యవధానములో మన మెఱిఁగినంతలో నగ్రగణ్యులు శ్రీ మాడ భూషివారేయని చెప్పక తప్పదని ఒప్పుకొన్న వ్యాసమది.

ఒకయెడ సాహిత్యగంధిలములగు వ్యాసబంధము లిటు లుదయించుచుండ, మఱియొకయెడ స్వపరిపాలనము, ఆర్థికము, సమాజము మున్నగు బహ్వాంశములపై భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు, మామిడిపూడి వేంకట రంగయ్యగారు, మాడపాటి హనుమంతరావుగారు, వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు, గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రిగారు వెలువరించిన వ్యాసములు తీగమెఱపులుగా పత్రికాలోకమును భాసింపఁజేసినవి.

కృష్ణా పత్రికా జనకులు, అంతర్ముఖభావుకులు నగు ముట్నూరి వారు సంపాదకీయ వ్యాసములకు విశ్వసుందరమైన రూపకల్పనము చేసినారు. వారి ప్రత్యేక వ్యాసములును భాషాచిక్కణములై భావగంభీరములై సమీక్షాదక్షములై వెలసి అధికారులగు పాఠకుల హృదయ పత్రములలో అచ్చుపడిన కాలమది.

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు భగవద్గీతాది గ్రంథములకు వ్రాసిన పీఠికారూప వ్యాసములు, "ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక" (1920) ఉపోద్ఘాత రూపమున వచ్చిన కావ్యలక్ష్యము-ఆదియుగము-మధ్యయుగము-శతక వాఙ్మయము అను నుపశీర్షికల తోడి రచనలు వ్యాసవాఙ్మయ చిరంటికి సువర్ణ కంఠాభరణములు. ఆంధ్రరాష్ట్రము, ఢిల్లీ నగరము-ఢిల్లీ దర్బారు-అను వంశములను గూర్చియు వారి చారిత్రిక రచనలు 1912 లో వెలువడినవి.

ఈ రెండవ పదిలోనే గ్రుడ్డెద్దు చేనఁబడినటుల కాక, దేశకాల పాత్ర పరిశీలనము చేసికొన్న వ్యాసము లనేకము లుద్భవించినవి. 1915 ప్రాంతమున చిలకమర్తివారి రజస్వలా వివాహ చట్టము, చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రి-శివపురపు వీరభద్రపాకయాజిగారల రజస్వలా వివాహఖండనము, బొమ్మగంటి సీతారామశాస్త్రిగారి విగ్రహారాధన ఖండన ఖండనము-సమాజ సంస్కారపరములైన వ్యాసములు ఎడపెడగా ఎన్నో ఎడనెడ ఆనాడు రాకపోలేదు.

1917లో 'అనసూయ' ముద్దులొలుకు వ్యాసపునిసుంగులను ప్రసవించినది. శ్రీమతి పొణకా కనకమ్మగారి 'వివేకానందస్వామి' వానిలో ఒకటి. 'స్త్రీ జనకల్పవల్లి'లోని (1918) అష్టవిధ వివాహములు చక్కని వ్యాసము. నాఁడు స్త్రీ సమాజ సముద్ధరణమునకు సంముఖీనమైన గృహలక్ష్మి, హిందూసుందరి మన తలంపునుండి తప్పించుకో నేరని పత్రికలు, మొసలిగంటి రామాబాయమ్మగారి 'మంత్రసానులు' అన్న వ్యాసము (ఆంధ్రపత్రిక : ఉగాది సంచిక 1912) ఆమె రచనా శీల సంపదకు మేలిమచ్చు;

హిందూదేశములో ప్రస్తుత మాంగ్లేయ వైద్యామసారము పనిచేయు మంత్రసానులను గూర్చి వ్రాయుచు రామాబాయమ్మగారన్నారు గదా ;

'బాధ్యతలేని బావగారిపై దూలముపడ్డా దుఃఖమురాదు' అన్నటులు కూలికి కొలువున్న వారికి అభిమానమెటులు వచ్చును ? మన స్వకుటుంబములోని కాంతలు మంత్రసానులుగా పనిచేయుచున్న నెంతనెమ్మది, ఎంత ధైర్యమో మీరే యోచించుకొనుడు. తమకుపయోగించు విద్యలు స్త్రీ లభ్యసింపకపోవుట దురదృష్టకరము — "పాండవుల జననియగు కుంతీదేవి వ్రతనియతిమై యంత్యజులగాలి సోకుటగూడ అపవిత్రమని మతగురువులచే నాదేశింపఁబడి స్నానార్థము కొలనికేగునెడ, ఒక తరుమూలమున నసహాయమై ప్రసవవేదన

నొందు పంచమ జాతి స్త్రీని చూచి భూతదయచే వ్రతముమాట మఱచి పెంటనే మంత్రసాని కృత్యములు నెఱవేర్చి పెనుక స్నానమొనర్చి వ్రతవిఘాతమయ్యె నని వగచుచు నిల్లుచేర శ్రీకృష్ణులవటి కరుదెంచి 'వ్రతఫలము కన్న వేయిరెట్లధిక ఫలము అకస్మాత్తుగా లభించఁగా వగవనేల'యని యూఱార్చెనఁట."

అనాఁటి తెలుఁగు రచయిత్రి సమాజసేవాదృష్టికి, భూతదయకు, హరి జనోద్ధరణ కాంక్షకు ఈ వ్యాసము సోదాహరణోదాహరణము.

మూఁడవ పది (1920-'30)

ప్రాచీనాచారములు కొన్నింటికి ప్రత్యూహకాలము. నవీన సంప్రదాయ ములు పెక్కింటికి ప్రత్యూషకాలము. ఈ శతాబ్ది మూఁడవ దశకములో వ్యాస రంగమున వినూత్న భావ విన్యాసవిలాసములు !

1921 లో పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారి వంటిలబ్ధవర్ణుని లేఖిని నుండి వచ్చిన 'యక్షగానములు' అన్నవ్యాసము నాఁటి యువకులను వాఙ్మయ పరిశీలకుల మానసములను పల్లవింపఁజేసినది.

సరస్వతీ పవిత్రాణాం జాతి స్తత్ర న దేహినాం।
వ్యాస స్పర్ధీ కులాలో భూద్ద్రోణో భారతే కవిః।

సరస్వతీ పవిత్రులగు దేహులకు-అనఁగా సరస్వతీదేవి యనుగ్రహము నకుఁ బాత్రములైన మానవులకు జాతి యంత ప్రాముఖ్యము కాదు. ఎట్లనఁగా, భరతఖండమునందున్న ద్రోణుఁడను కవి జాతినిబట్టి కుమ్మరియైనను, సమస్త వేద వేదాంగములను సాకల్యముగా నధిగమించి వేదవ్యాసుఁడను బిరుదము నొంది భారతమను పేరితో పంచమవేదమును రచించిన వ్యాస మహర్షితో కవిత్వ విషయమున స్పర్ధచేయువాఁడయ్యెను."

అను రాజశేఖరుని సుభాషితార్థము నుదాహరించి తెలుఁగుదేశమునందలి వివేకఘనులైన ప్రాచీన జాతుల వారిలో జక్కుల జాతివారి సంగీత సాహిత్యాది కళాకౌశలమును గూర్చియు, యక్షగానముల ప్రాచీనత, నిర్మాణరీతి, తత్పరిణామ మును గూర్చియు పంచాగ్నుల వారి యీ వ్యాసము ప్రథమావిష్కారమే చేసి యుండవచ్చును.

చూడఁ జూడఁగా, వ్యాస ప్రపంచమున విజ్ఞాన చంద్రిక వెల్లివిరిసిన శరత్సమయ మదియ. ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వ సంపాదన ప్రథమశిల్పి కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు 1923లో విజ్ఞాన చంద్రికలో విలీనులైన పిమ్మట 'లక్ష్మణ రాయ వ్యాసావళి' గ్రంథాకారమునకు వచ్చినది. ఆంధ్రదేశ చరిత్ర రచనకు లక్ష్మణరావుగారి కలము సిరియో, చుక్కయో ! ఏకశిలానగర మోరుగల్లే, చాళుక్యులు దాక్షిణాత్యులే, కృష్ణరాయల నిధనకాలము మున్నగు చారిత్రకములు-

యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనము, ద్రావిడ భాషలోని ఉత్తమ పురుష వాచక సర్వనామము మొదలగు భాషా విషయకములు-

దేశభాషలో శాస్త్రపఠనము, ప్రకృతిశాస్త్రము, రసాయనశాస్త్రము, పంచాం గము, మేరు ప్రదేశము, కర్మయోగము, లలితకళలు - ఇత్యాది శాస్త్ర విషయ కములు నగు వ్యాసములు లక్ష్మణరాయ వచస్సుధానిష్యందములు.

తనువు రుజావృతంబయిన వార్ధక్యము తప్పుచునున్న భాషపైఁ
గనికరముంచి తీవ్రకృషి కర్షకురీతి నొనర్చి తత్ఫలం
బనిశము నాంధ్రలోకమునకై వినియోగ మొనర్చియుంట నీ
జననము సార్థకంబయి పొసంగెను లక్ష్మణరాయ ధీమణీ !

శేషాద్రి రమణకవుల యీ 'చంపకము' వారి యశోవ్యాస వృత్తమునకు ఆరాత్రికము పట్టుచున్నది.

ఈ మూఁడవపది తొలినాళ్లలో దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి 'కవిత్వ తత్వము' (1921) సాంఖ్యాయన శర్మగారి 'ఆంధ్రకవితా కళ-తదితర మనోజ్ఞకళలు' (1924) గ్రంథాలయ సర్వస్వము వెలువరించినది.

విశ్వకవి ప్రతీత పురుషులు రవీంద్రనాథఠాకూరుగారి భావప్రభావము వంగమునుండి ఆంధ్రరంగమునకు రమ్యాలోకముచేసినదప్పుడే. రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు మనోహరముగా వ్యాసపఱచిన 'రవీంద్రనాథఠాకూరు' (1917) కవితా సౌందర్యము భావుకమానసములకు ఆసేచనకమైన దప్పుడే !

శ్రీ విరాజమానులు బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు అటు జాతీయోద్యమమున' ఇటు నవ్యసాహిత్య నిధ్యానమున సవ్యసాచియై ప్రవర్తించుట కల్యాణోదర్కమై రసజ్ఞుల కానాఁడు పండువుచేసినది. శాంతినికేతనచ్ఛాయలలో గోపాలరెడ్డిగారి

తెలుఁగువ్యాసములు రసికపిపాసకుఁగొంత తన్పు నొసంగినవి. శాంతగంభీరమైన భావలోచనము, సలక్షణము విలక్షణమునైన పలుకుబడి, సూటిగా సుందరముగా వాక్యము నెత్తుకొనుట, అభిజాత్యము మున్నగు రవీంద్రుని వ్యాసవాణీ గుణములకు ప్రతిపణముగా గోపాలరెడ్డిగారు సంతరించిన 'రామాయణము' అను అనూదితవ్యాసము ప్రథమోదాహరణము. ఆంగ్ల వంగభాషలు అచుంబిత ప్రక్రియలైన అచ్చమైన తెనుఁగు చదువరులకు ఇట్టి వ్యాస పుత్రికలు మాతృకా ప్రశస్తిని భావింపఁజేయఁ గలయవి. 'రామాయణ' వ్యాసమందలి ఏకదేశోద్ధరణము చిత్తగించుటకు మచ్చు.

"ప్రాచీనార్య సభ్యతయొక్క ఒకధార యూరోపునందును, ఒక ధార భారతవర్షమందును ప్రవహించినది. యూరోపుధార రెండు కావ్యములయందును భారతవర్షపుధార రెండుకావ్యములయందును తన సాహిత్యమును సంగీతమును రక్షించి నిలిపియున్నవి. మనము విదేశీయులము. గ్రీసు తన సమస్త ప్రకృతిని తన రెండు కావ్యములలో ప్రకాశింపఁ గలిగెనా, లేదా, యని మనము దృఢముగాఁ జెప్పఁజాలము. కాని భారతవర్షము మాత్రము రామాయణ మహాభారతములలో నింకేమియు శేషము లేకుండగ ప్రకాశింపగలిగెననుట నిశ్చయము. అందువల్లనే శతాబ్దముల తరువాత శతాబ్దములు దొర్లిపోవుచున్నను, రామాయణ మహాభారతముల స్రోత్రము భారతవర్షమున లేశమాత్రమైనను శుష్కించిపోవుట లేదు. అనుదినము గ్రామగ్రామమున గృహగృహమున అవి పఠింపఁబడుచున్నవి. కల్లు దుకాణమునుండి రాజప్రాసాదమువఱకు వాటికి సమానమైన ఆదరముకలదు. ఆ కవియుగళము ధన్యము ...."

అనువాదమైనను తెలుఁగులో వాక్యనిర్మాణ వైఖరి గోపాలరెడ్డిగారిది రసిక రంజనము చేయునది; వారి స్వతంత్రవ్యాసములును ఆయా పత్రికలలో ఆవిష్కృతములు.

ఆంగ్లవంగముల నుండియకాక, హిందీ నుండియు వచ్చిన యనువాద వ్యాసములు కొన్ని పేర్కొనవచ్చును. శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారు తెలుఁగు పఱిచిన పండిత రామదహిన మిశ్రకావ్యతీర్థుని 'సాహిత్య మీమాంస' పుస్తకా కృతిగల వ్యాసము.

ఈ మూడవపదిలో గోలకొండ, సుజాత, శోభ పత్రికలు కొన్ని అనర్ఘ

వ్యాసములు ప్రకటించెను. బూర్గుల రామకృష్ణారావుగారు వ్యాసరచనలో సైతము ప్రధాన సాచివ్యము వహించిన మేధావంతుఁడు. ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తునకు నాఁటి యధ్యక్షులు నూకల నరోత్తమరెడ్డిగారి ప్రకాశకత్వముతో 'సారస్వత ముక్తావళి' గా బూర్గులవారి వ్యాసములు తరువాతి కాలమున సంధానితములైనవి.

నవీన వాఙ్మయము-యెంకి పాటలు (1926)

ఉమర్ ఖయ్యామ్ (1927)

ఈశ్వరతత్త్వము-ఉమర్ ఖయ్యామ్ (1927)

కాకునూరి అప్పకవి జన్మస్థానము (1932)

నండూరి సుబ్బారావుగారి యెంకిపాటలపై గాలిదుమారము రేఁగిన కాలమది. ఆ పాటలపై బసవరాజు అప్పారావుగారి ప్రతిక్షేప వ్యాసములు వచ్చినవి. చివరకు చెళ్ళపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారివంటి పెద్దలు కలుగఁజేసికొని లక్షణ గ్రంథములలో నే యాధారమును యెంకి- నాయుడు బావల పాటలకు లేదని చెప్పిరి. అట్టి సందర్భమున బూర్గుల రామకృష్ణారావుగారు సోపపత్తికమైన వైఖరిలో నవీన వాఙ్మయమును పరిశీలనము చేయుచు యెంకిపాటలలోని కవితాంశమును ఉదార సుందరముగా తమ వ్యాసమున ఉట్టంకించిరి. వారి వ్యాసనిష్కర్ష మిట్లున్నది :

"తాత్కాలికముగా వెలువడిన ఖండనములు విమర్శనములు ప్రతి విమర్శనములు ఈ యెంకిపాటలయొక్క సారస్యము నించుకైన తగ్గించలేవు. సహృదయులగు పాఠకులు వాటియందు మనోహరత్వము ననుభవింపకపోరు. కొన్నికొన్ని తావుల భావౌచితికి భంగము కలిగినను మొత్తముమీఁద పాటలు సుందరముగా నున్నవి."

సంస్కృతాంధ్రముల యందకాక ఆంగ్లము, పారశీకము మున్నగు పెఱ బాసలోను బూర్గులవారు పేర్గల పండితులగుటచే వారి వ్యాసములు నిశితములు, బహు విషయస్పృశములునై వెలసివచ్చినవి. వ్యాసరచనలో ఆంగ్లపదముల వాడుక ఆనాఁడు కొందఱు పరిహరింపకయుండి రనుట తలఁపునకు వచ్చుచున్నది.

పానుగంటివారి సాక్షివ్యాస పరంపర ఆంధ్రదేశమున సాధారణా సాధారణ పాఠకలోకమున ఒకానొక ప్రత్యగ్రోత్సాహమును వ్యాపనముచేసినది. జంఘాలశాస్త్రి గంభీరోపన్యాసములు, వాణీదాసుడు, కాలాచార్యుఁడు, బొర్రయ సెట్టి మాటలు తెనుఁగునాట ప్రతిధ్వనించుచు చిరంజీవములై యున్నవి. ఆంధ్ర పత్రికలోని పానుగంటి సాక్షివ్యాసములకు తహతహతో ఎదురుచూచిన నాళ్ళలో తెలుఁగువ్యాసము స్వర్ణసింహాసనమున దీర్చియుండి పాఠక హృదయములను పాలించినది. మన సంఘము, మన వాఙ్మయము,మన ఆచారములు, మన రాచఱికము-వీనిలో చొచ్చుకొనుచున్న అవకతవకలను గూర్చి నిష్కరుణముగా దుయ్యఁబట్టిన వ్యాసమది. హాస్యరసముచే ఆర్ద్రార్ద్రమైన యెత్తిపొడుపులతో ఓజస్వంతమైన పానుగంటి వారి రచన దాని కదిసాటి. అయనచేతిలో తెలుఁగు వ్యాసము మయూరనాట్యము చేసినది. చిలకమర్తివారివి పానుగంటివారివి ఉపన్యాసము లెట్లో, వ్యాసములట్లు. వ్యాసము లెటులో ఉపన్యాసములటులు. వారి భాష లక్షణ దూరముకాదు.

ఆయెడ, నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్య, తంజనగరం తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య గారల మను వసుచరిత్రాది గ్రంథపీఠికారూప వ్యాసములు గుణాలంకారౌచిత్యాది కావ్యలక్షణ లక్ష్యములకు నిక్షేపములు.

కాశీభట్టువారి 'ఉపన్యాస పయోనిధి' పేరుమోసినది. సంస్కార విషయకములు 24, అధ్యాత్మ విషయకములు 17, మతధర్మ విషయకములు 43, సాహిత్య విషయకములు 60, కవిత్వ విషయకములు 16. ప్రకృతిశాస్త్ర సంబంధులు 11. ఇటుల లెక్కకు వచ్చినవికాక మఱియెన్నో వ్యాసములు ఆపయోనిధి తరంగములు.

'అల్పదోషమైనా కావ్యమందు సహించక విమర్శచేసేటప్పుడు యముని కన్న ఎక్కువ నిర్ఘృణుడని పేరుపొందిన పండితుడు' అని గిడుగు పంతులు గారు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారిని ఉట్టంకించుటయేకాక "వెయ్యగా వెయ్యగా వెట్టివాడే గెలిచెనన్నట్లు ఈయన వ్రాతలు జనులను భ్రమపెట్టి నేను పూనిన మహా కార్యమునకుగూడ విఘాతము కలిగించుచున్నందున ..." అని ఉత్ప్రేక్షించినారు.

ఇది సరియ. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి 'ప్రబుద్ధాంధ్ర' వాడుక

భాషలో వ్యాసమునకు సదవకాశమిచ్చిన పత్రిక. 'హిందీ' కి వ్యతిరేకవాదము చేయు శ్రీపాదవారి వ్యాసాలు పగడ్‌బందీ వ్యాసాలు. వాడుకభాషలో శతాధికము లైన చిన్నకథలు వ్రాసిన సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి రచన సూటియై ఉజ్జ్వలమైన దగుటచే పాఠకుఁడు వారి వ్యాసము లుపేక్షింపఁజాలఁడు.

బందరువాసులై యుండి ఆంధ్రభూమి నెల్లెడల వాగ్గేయకారులుగాఁ బేర్గనిన హరి నాగభూషణముగారి 'ఆంధ్రదేశము-సంగీతము' అను వ్యాసము (1927) గాయకలోకమునఁ గొంత ప్రతిఘటనకుఁ బాల్పడినది. దానిపై ఖండన మండనములు వెలసినవి.

"కర్ణాటగానమన్న మొదటినుండియు నాంధ్రుల స్వీయవస్తువు. ఈ మధ్య కాలమున అరవవారు మనవారివల్ల అద్దానిని గ్రహించి గొప్పవారైరి. అది కారణముగా సంగీతము దాక్షిణాత్యుల సొమ్మనెడి వ్యామోహము కొంతకాలము క్రితము వఱకు నాంధ్రుల నావేశించియుండెను. ఇప్పుడు ద్రవిడాంధ్రగాయకులు శైలీపాండిత్యములలోఁ దుల్యులు. విశేషతః, ఆంధ్రులే అధికులు".

నాగభూషణముగారి ఈ వ్యాససారము నాఁటి విద్వద్గాయకుల ఆంధ్రాభిమానమునకు సముదాహరణము.

వున్నవ లక్ష్మీనారాయణరావుగారి 'సంజయరాయిబారము' (1927)
సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారి జైన రామాయణము
మేదేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారి ప్రాకృతకావ్యములు
మూఁడవ దశకములో జన్మించి నట్టివి.

ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్రమునుగూర్చి ప్రతాపరెడ్డిగారి పరిశీలన వ్యాసములు తరువాతికాలమున గ్రంథాకృతి నంది కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ బహూకృతి నందుకొన్న వైనము మన మెఱిఁగినది.

రాజమహేంద్రవరములోని ఆంధ్రేతిహాస పరిశోధకమండలి కళింగదేశ సంచిక (1927) రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక అంతకుమున్ను (1922) ప్రచురించెను. భావరాజు కృష్ణారావుగారు, రాళ్లబండి సుబ్బారావుగారు, నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన అలఘువ్యాసములు విలువకట్ట నైతికాదు.

నాలవపది (1930-'40)

ఈ శతాబ్ది నాలవపదిలో వ్యాస మెంత యుచ్ఛ్రయదశ నందుకొనవలెనో అంత యందుకొన్నదని నూటికి నూరుపాళ్ళు తృప్తిపడుటకు అవకాశమునీయని కొన్ని లేఁత రచనలు వచ్చినవన్నచో అభిజ్ఞులు కాదనరని విశ్వాసము. పత్రికలు, తత్సంపాదకులు, తదభిమానములు, తదాశయములు, మెల్లమెల్లగా మాఱుఁ జొచ్చుచుండుట దీనికిఁ గొంత కారణము కావచ్చును. ఈ యభాండము పత్రికలపై ఏలవేయుదువన్నచో వ్యాసమునకు పత్రికలకు ఉపజీవ్యోపజీవకసంబంధము ఉన్నదనుకొంటిమి కదా!

ఒకఁడు ఒక విషయము నెత్తుకొని వ్యాసము వ్రాయును. అది అచ్చు కావలెనని అతఁడు కాంక్షించును. కానిచో, పఱువాఁడు చూచుట తటస్థింపదు. చూచినఁగదా, సహానుభూతి నంది సంతోషించుటయో, వ్యాసాంశము, తన సిద్ధాంతమునకు భిన్నముగా నున్నచో జవాబు వ్రాయుటయో జరుగుట! వ్యాసము వ్రాసి, స్వయంప్రకటనము చేసి చదువరులకుఁ బంచిపెట్టుట యెవరికి శక్యము! కనుక, పత్రికలు సర్వత్ర విహారశీలములు. వ్యాసప్రకాశనమునకు విధిగఁ దోడ్పాటు చేసినవి. ఛాందసములగు పద్యములు కొన్ని బుజమున వేసికొని, సద్యఃప్రయోజనములగు కొన్ని వార్తలు నెత్తిన పెట్టుకొని, కలసి వచ్చిన ఒకటి రెండు కథానికలతో దీర్ఘ జీవితయాత్ర సాగించవలెనన్నచో పత్రికకు సాధారణముగా సాధ్యముకాదు. సారవంతములగు వ్యాసములు దానికి వలయును. మఱి, ఈ తరుణములో ప్రతికాలోకమున బేహారము దూరక తప్పదు. భాషాభావములచే నిర్భరములగు వ్యాసములు గల పత్రిక అంగడిలో అమ్ముడువడుట కష్టము. తత్సంపాదకుఁడు కొంత పరమార్థముతో పాటు పది రూకలు రాఁబట్టుకోవలెను గదా! రానురాను వ్యాపారము ముప్పాతికయు, పరమార్థముపాతికయు నగుటతో, తాదృక్పత్రికాభిరుచుల ననుసరించి వ్రాసిన వ్యాసములు వ్యాసాభాసములైనవి; కొన్ని వెఱ్ఱితలలు వేసినవి; కొన్ని అసభ్యములు; కొన్ని అవాచ్యములు, అస్వతంత్రములు.

ఈ యుభయమునకు అన్యోన్యాశ్రయము పెక్కుచోట్ల గుణము; అక్కడక్కడ దోషము.

ఈ నాలవ దశాబ్ధిలో ప్రత్యేక సంచికల యందు, గ్రంథసంపుటములందు

వ్యాసము వేఱొకవైపు తన విశ్వసుందర రూపమును ప్రదర్శించుచునే యున్నది. ఏకాలమందేని ఏ ప్రక్రియయందేని మేలుగీళ్ళు ఆ యా పాళ్ళలో చూపించ వచ్చును.

'న శబ్ద బ్రహ్మోత్థం పరిమళ మనాఘ్రాయ చ జనః
కవీనాం గంభీరే వచసి గుణదోషౌ రచయతు!'

మన కవులు వ్యాసకర్తలు. కవిత్వ వ్యాస క్షేత్రమున రాజనములు పండించినవారిని, అవిచ్ఛిన్నముగ పండించుచున్నవారిని మనము మఱచుట యెట్లు?

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు, పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు, వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు, విరాజమానులై యున్న విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు - వీరిదొక సాహిత్యపంక్తి. దీనికిఁ జెందఁగల పాంక్తేయులు దయచేసి కొందరున్నారు. "ద్విత్రాః పంచషా వా గణ్యన్తే" అనికదా!

ఈ శ్రేణి నాల్గవపదిలో వ్యాసభాషాచిరంటికి విశేషక రచనయే చేసినది: వీరందరు ఛందోరహస్యవేత్తలు; వాగ్యోగవిదులు. వీరి చేతి తెలుఁగు వ్యాసము అంతర్బహిరూపములలో సంగీతకధర్మము ఔచిత్యార్జిత్యములు, ఆభిజాత్యము, ధ్వనిస్ఫూర్తి ప్రోవుచేసికొని క్రొత్తతావులు గ్రుమ్మరించునది. ఒక కావ్యఘట్టము చదివి భావించుకొని యానందించుట కెట్టి హృదయసంస్కార మవసరమో, తాదృక్సంస్కారధార పొలిచినవేళ, అవధానము నిలిచినవేళ తద్వ్యాసఫలము సుగ్రహమగును. మనమనుకొన్న వ్రేళ్ల లెక్కవారు వాడుకభాషకును వేడుక పడినవారే. ప్రాయశః గ్రాంథికము. 'ఉభయతస్పాశారజ్జుః'.

ఈ చతుర్థదశకములో సుప్రతీతమైన 'ప్రతిభ' నుండి వెలసిన విశ్వనాథ వారి 'కృత్యాద్యవస్థ' శిష్టభాషలో తెలుఁగు వ్యాసపు సర్వాంగీణ సమాఖ్యకు సూక్ష్మరూపము. ఒకచోట వారన్నారు:

"....సంస్కృత కవులు, అందులో నాటక కవులు పడ్డ యీ అవస్థ శిల్పాచార్యకమా అన్నట్టుంది. ఆ కవులు మొదలుపెడుతూనే అగాధమైన విషయంతో మొదలుపెట్టడమో ఒక్కసారిగా పఠితను రసాబ్ధిలో ముంచడమో

చేస్తారు. వాళ్ళు కావ్యాన్ని చూచే పైఖరియే వేరు. షేక్సుపియరు నాటకాల్లో ఆయన రాయబోయే కథలో వుండే సమస్యాఘట్టాన్ని మొదటి రంగాల్లో ప్రదర్శించి వదలిపెడతారు. తక్కిన నాటకం ఈ సమస్యాపూరణం...."
మఱొకచోట అన్నారు :

"....ఇట్లా బహుకథోపనదులను సంగ్రహించుకొని యీ కర్మకథా ప్రవాహం భారత సముద్రగామిని అయింది. ప్రారబ్ధకర్మను మనము గుర్తుపట్ట లేము. దారిలో ఆగామిసంచితాలు వస్తవి. ఇవ్వన్నీ కలిసి ఏం పరిణామం పొందుతవో తెలియదు. మొత్తానికి ఈ సృష్టి అంతా చుట్టిన చాప వంటిది. పఱచినకొద్దీ పోయి చివర కనబడాలిసిందే తప్ప అంతవరకూ కనబడదు. అయితే, ఆ చివర పఱచినప్పుడు మాత్రమే లేదు, చుట్టినప్పుడూ ఉంది. ఆదిమధ్యాంతముల సమష్టి సంక్షిప్తి ఈ సృష్టి అనడం ఈ సృష్టి రహస్యాన్ని తమ కావ్యాల్లో వ్యంగ్యభూతంగా ఉంచటం ఈ కర్మభూమిలో ఉన్న మహా కవులు తెలిసినదీ చేసినదీ అయిన విషయం."

అంతర్వస్తుపటిమతో వాక్యార్థశిల్పముతో విశ్వనాథవారి వ్యాస మొక స్వమాత్త్వమును సిద్ధింపఁజేసికొన్నది. 'గ్రామ్యమా? వాడుకభాషా?' అన్న నాఁటి విశ్వనాథవారి వ్యాసము జయంతిలో ప్రచురితమై భావనాప్రకటమైన వారి లోకజ్ఞతకుఁ దార్కాణమై నిలిచినది. వారు చేసికొన్న తీర్మానము ఎట్టిదనఁగా, చిత్తగింపుడు :

"సభలలో మాట్లాడేది సభ్యం. ఈ వాడుకభాష సభలలో అదిగ్రామ్యం అనేవాళ్ళు కూడా మాట్లాడుతున్నారు. బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి ఉపన్యాసం రక్తిగా ఉంటుందంటే ఎందుకని? వారు వాడుకభాష ప్రయో గిస్తారు. కాకుధ్వని వాడుక భాషలో ఉన్నది. గ్రాంథిక భాషలో కాకువు సాధించుకోవాలి. గ్రాంథికభాషావాది అన్నకొద్దీ కాకువు రమ్యత తెలియనివాడని అర్థం. కాకువు అంటే భావద్యోతకానికి ఉచ్చారణలో చూపే ఒడుపు. ఆ కాకు ధ్వనిని గ్రాంథిక భాషకన్న వాడుకభాష మిక్కిలిగా ప్రయోగిస్తుంది. నేను మా నందమూరులో చిన్నతనంలో నాకు నచ్చిన భాషా, నేను చదువుకోగా నాకు వచ్చిన భాష రెండూ నాలో కలిసియే పరిణామం పొంది నా నోటివెంట వస్తుందో, అది మాట్లాడతాను. అదే వ్రాస్తాను...."

ఇపుడిన్ని వాక్యములు వారివి ఎత్తి యేల చూపితిననఁగా, వ్యాసభాష గ్రాంథికము కావచ్చు; వాడుకలోనిది కావచ్చు; కాకుస్ఫురణ రమణీయత ముఖ్యము. భావద్యోతకమునకు మిగిలినవి గౌణములు.

మఱి, ఆ నాలవ దశాబ్దమున రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారి రాయల నాఁటి తెలుగు సాహిత్యము (1937) వంటి వ్యాసములు భావుకులైన భారతీపాఠ కుల హృదయిరంగముల గొండ్లి యొనర్చిన వన్నచో అధికోక్తికాదు. రాళ్లపల్లి వారి సంతరింపు వ్యాసమున కొక సంగీతపు సొంపు ప్రసాదించినది. తొలినుండి తలపొలముదాఁక ఏకాగ్రమైన చిత్తముతో చదివించెడి గుణము వారివ్యాసమునకు జనుస్సిద్ధము. ఒక్కొక్క విషయమును కిందుమీఁదులుచేసి మార్చిమార్చి పిష్ట పేషణముచేయు లక్షణము వారికి గర్భశత్రువు. మోమోటమిలేదు. సంయమ సుందరమైన ధీరలలితమైన ఆవిష్కారము. సుకుమారమైన హాస్యము. ఇవి, వారి వ్యాసముయొక్క కూటస్థగుణములు. వేమనపయి వచ్చిన వ్యాసగ్రథనము నాఁటినుండియు ప్రసిద్ధిగాంచి వచ్చుచున్నది.

"బాలవ్యాకరణము అప్పకవీయము మొదలగు వాని దెబ్బలకు వేమన పద్యములెంత సులినులియైనవో చెప్పితీఱదు . . . తెలుఁగువంటి బ్రతికియుండు భాషలో ఇవే అపశబ్దములు ఇవే సుశబ్దములని నికరముగా శాశ్వతముగా నిర్ణ యించుటకు పూనుకొనుట వట్టివెఱియని యిన్నాళ్ళకును దెలిసికొన లేకపోవుట మనతప్పుగదా!" అన్నారు. ఇది యెన్నాళ్ళ క్రితమో రాళ్లపల్లివారు చెప్పిన మాట. మనము మఱికొన్నాళ్ళు వేచియుండవలయును.

పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారి వ్యాసము వాఙ్మయవిషయకముగా ముంగలిగా నిలబడునది. 'పాళి-తెలుఁగు' (1931) అనునదియకాక ద్విపదభారతము, రంగనాథ రామాయణములకు వీరి పీఠికావ్యాసములు ఆయా ప్రాచీన కవులు కవిత్వమును గూర్చి తరతమ వివేచనముతోఁ జేసిన సిద్ధాంతవ్యాసములు విశ్వ విద్యాలయములలో సారస్వత వేదికలలో మఱుసవ్వడులు చేయుచునే యున్నవి. ఆయన వ్యాసవాణి ప్రమితము; కవ్విధర్మ విలసితము; స్పందసుందరము.

ఆనాఁటి వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి వ్యాసలేఖిని ఒక యోగదండము. 'భారతి' కపూర్వమైన ఆకల్పము. ఆయన నిర్మాణములో వ్యాసమొక ధ్వని కావ్యము. ఉనికి-ఎఱుక మున్నగు తాత్త్వికములు, ప్రాచీన భూగోళము-ప్రాచీన

ఖగోళము (1947) వ్యాసపరంపర మఱచిపోనీయవు. బహు భాషాగత బహు గ్రంథపరిశీలనముతో అనుభవమునకుఁ దెచ్చుకొన్న శాస్త్రవిజ్ఞాన సారమును స్వాదువ్యాసరసోన్మిశ్రము చేసి ఆయన పిపాసువులకుఁ బ్రసాదించెను. తన శతావధానిత వ్యాసక్షేత్ర మందును అధికముగా వెల్లివిరియఁజేసిన విద్వాంసులు శివరామశాస్త్రిగారు.

వేలూరి వారి వ్యాసములకు అధస్సూచికలు 'ఫుట్ నోట్సు' ప్రత్యేకాభరణములు. శాస్త్రీయ విషయములలో పాఠకుఁడు తప్పక పూర్వప్రమాణమునుకోరును. వ్యాసపఠన సమకాలముననే దానికిఁ బ్రమాణము ఎక్కడిదో తెలిసికొనుటకు చదువరికి ప్రమేయము కలుగును. ఎప్పటికప్పుడు వ్యాసము పాఠకుని సంశయము నివర్తింపఁజేయుచుండవలెను. దానికొఱకు 'అధోజ్ఞాపికలు' వ్యాసమునఁ బ్రవేశించినవి. ఈ విధానము వ్యాసకర్త యెడలఁ పాఠకునకుఁ బ్రమాణభావమును పెంచును. 'ప్రాచీన భూగోళము' వ్యాసములో వేలూరివారి వాచాసరణి :

"ఇది కొన్నివేల యేఁడ్ల క్రిందటి భూగోళము. అది యెన్ని మార్పులొందెనో యెవరెఱుఁగుదురు : సరస్వతీనది పూడిపోయెను; 'తరిమ్' భూగర్భమునకు పోయెను. తొల్లి సముద్రమున్న చోటునఁగదా నేఁటి హిమాలయము! సహారా ఒకప్పుడు సముద్రము. మొన్న భూకంపమున బీహారులో ఒక నది యేమాయెనో తెలియనిది కాదు. నేఁడు కనులయెదుట హిందూస్థానముమీఁద పాకిస్థాన్ ఆవిష్టమైనది. 'పుణ్యాయతి స్రోతః' అట్టితటి నాటి ద్వీపములు బద్ధించినట్లు కనబడకపోయినంత మాత్రమున నిదియంతయు కల్లయని యంగీకరించుటకు ప్రతికూల సాక్ష్యమును కొంత కలదు."

మఱియొకఁడిదే భూగోళశాస్త్ర విషయమును దీసికొని మట్టిచేసి విడిచిపెట్టను వచ్చును. వేలూరివారి చేతి పరుసవేదితో వ్యాస వస్తువు ఇనుమేని మేలిమి కావలసినదే! ఈ దశకము కొసలో (1940) 'ఆంధ్ర' సారస్వత మాస పత్రిక శివరామశాస్త్రిగారి 'గారుశబ్దవిచారము' వెలువరించెను. 'గారు' శబ్దము పుట్టు పూర్వోత్తరములు చెప్పుచు వ్రాసిరికదా!

"ఇపుడాత్రేయులు గారు మొదలైన (ఆపని) బహువచనములఁ దొలఁగించి నీవు (తుమ్, తుమి) చేసివేయవలయునని యొక యుద్యమమారంభించుచున్నారు. కాని యిది సఫలముకాదు. స్వభావము దురతి క్రమము. మదరాసు

దొరతనమువారు యమ్మారార్వై తీసివేసి 'శ్రీ' యనిరి. కాని కోర్టు భాషలో నీవు తప్ప మీరు లేదు. ఇది చింత్యము. లోకవ్యవహారమున 'నీవు' తుడిచిపెట్టుకొని పోయెను. ప్రేయసికిఁ గాని ప్రియతమునకుఁ గాని 'గారు' లేదు. పరోక్ష ప్రత్యక్షములలో తేడా కలదు. 'హరినాగభూషణం ఏం పాడేశాడోయ్!' 'నారాయణదాసు ఏం హరికథ చెప్పాడోయ్!' అని అందురు. ప్రత్యక్షమున ఈ యేకవచన ప్రయోగము చేయరు. అటు చేయుచో డొక్కబద్దలగునని వారికి తెలియును. ప్రతిష్ఠగలవారందఱకు ప్రత్యక్షములో 'గారు' తగులును. గోడచాటగుచో పేరే మిగులును. వారు గోడచాటున నుండి ఈ యేకవచన ప్రయోగమునకు సంతాపడవలసిన పనిలేదు. కాళిదాసునెవరు కాళిదాసుగారని యనరు. మృత్యువు లేనివారికెవరికిని గారు లేదు. ఒకవేళ నున్నను అర్థము లేదు. ఇన్ని దేశములలో ఇన్ని దర్శనములలో దేవుని చివర నెవరేని గారు చూచి యున్నారా!"

వ్యాసము పరిణతావస్థకు వచ్చుట యనఁగా ఎత్తుగడ, విషయావిష్కరణము, సత్యసుందరమైన భాషణము, శైలి ఇట్టివాని ననుసరించి సహృదయుని అనుభవము తోడి నిర్ణయము. 'చీపురుపుల్ల'పై శతకము చెప్పిన కవి యుండెను. వ్యాసమునకు వస్తువు ఉపసర్జనమే యగుచున్నది.

ఇఁక, రామలింగారెడ్డిగారి 'వ్యాసమంజరి' ఈ నాల్గవపదిలో పూఁచినది. ఇందాఁక, లెక్కించుకొన్న పంక్తిలో కట్టమంచివారు జన్మతః అగ్రేసరులు. 'విమర్శకులలో వీరికెంత ప్రాధాన్యమున్నదో వ్యాస రచయితలలో అంత ప్రాధాన్యమున్నది. సాహిత్యాంగముగా పరిగణింపదగిన వ్యాసరచన ఆంగ్ల భాషలో వలె మన భాషలో ఇంకను పరిణతావస్థకు రాకున్నను, జరిగినంతవఱకు దాని పెంపునకుఁ గారణభూతులైన విద్వాంసులలో వీరొకరు' అనునది లక్ష్మీకాంతముగారి మెచ్చు. రామలింగారెడ్డిగారి వ్యాసమంజరి పూర్వఖండము, అభిజన ఖండము, భాషాఖండము, ఆధునిక కవితాఖండము, సాంఘిక ఖండముగా వింగడింపఁబడియున్నది. సుకుమార హాస్యమునకు, వక్రోక్తులకు, మోమోటమి లేమికి, ఆత్మోన్నతి కల్మికి రెడ్డిగారి వ్యాసములు పరసీమలు. 'నాఁటికి నేఁటికి రెడ్డి యొక్కఁడే' అని ఋతుసంహారములోని పక్కణము.

౧. విద్యాప్రవృత్తి, ౨. స్వయంవరములు రాక్షస వివాహము లౌనా?

కాఫా ? ౩. హిందూమత పరిణామములో భజనకూటముల ప్రాముఖ్యము మున్నగు ప్రాయసములె కాక, గాథాసప్తశతీసారము, కృషీవలుఁడు, ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రము, సర్వలక్షణసార సంగ్రహము మొదలగు కృతులకు వ్రాసిన తొలిపలుకు వ్యాసములు రెడ్డిగారివి తెలుఁగుబాసకుఁ గ్రైసేఁతలు.

ఈ నాల్గవదశకముననే 1934 లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము జయంతి రామయ్యపంతులుగారి 'సువిస్తృతోపన్యాసము' (Extension Lecture) అధునికాంధ్రవాఙ్మయము యొక్క వికాసవైఖరులను గూర్చి వాల్తేరు, కాకినాడ, గుంటూరులలో విద్యార్థుల ప్రయోజనమునకు ఏర్పాటు చేసెను. ఆ ప్రసంగ వ్యాసములు 'అధునికాంధ్రవాఙ్మయవికాస వైఖరి' అను పేర గ్రథింపఁబడి యున్నవి. అందలి మూఁడవ వ్యాసాధ్యాయమునుండి కొన్నిసూక్తు లధ్యయనము చేయఁబడుచున్నవి :

"వీరేశలింగముగారు శరీరశాస్త్రమును, జ్యోతిశ్శాస్త్రమును ఆంధ్రీకరించి నారు. ఆంగ్లేయభాషలో నుండు భౌతికశాస్త్రములను తెలిఁగించుట కిది మొదలు. ఇఁకముందీ శాస్త్రములన్నియుఁ గళాశాలలలో దేశభాషయందే విద్యార్థులకు బోధింపవలయునను సంకల్పము పుట్టినది. ఈ సంకల్పము నాచరణములోఁ బెట్టవలయునన్న నాంగ్లేయగ్రంథముల దేశభాషలోనికి మార్పవలయును. అట్లా నరించుటకు ముందుగాఁ బరిభాషాపదములు 'Technical terminolgy' కుదురవలయును పాశ్చాత్య భాషలన్నిటియందు శాస్త్రపరిభాష గ్రీకులాటిను భాషలయందుండును. అట్లుండుటచేత యొక్కశబ్దమే యన్ని భాషలయందు వినియోగపడుచున్నది. ఆ ప్రకారమే యీ భరతఖండమునందన్ని దేశభాషలకును సమానములగు శాస్త్ర పరిభాషా పదములను సంస్కృతభాషలో రచింపవలసి యున్నది. మంచి సంస్కృతాంగ్ల సాహిత్యములుగల పండితులు పరిశోధించి నచోఁ బెక్కుపదములు సంస్కృత వాఙ్మయమునందు సిద్ధమైనవేదొరకునని నా నమ్మకము. కేవల భౌతిక శాస్త్రపదములు కొన్ని దొరకకపోయినను, అట్టి శబ్దములఁ గ్రొత్తగా రచింపవలయును. ఈ పరిభాషానిర్మాణము ముందు జరిగినఁ గాని భౌతికశాస్త్ర గ్రంథములను దేశ భాషలోనికిఁ దెచ్చుటకు వీలుండదు."

నాఁటి రామయ్యపంతులుగారివంటి లోకసాధువుల యీ నాందీ వాక్కు నేఁటి తెలుగు అకాడమీ రూపమున అర్థానువర్తనము చేయుచుండుట హర్షింపఁ

దగిన విషయము.

మఱి - కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారి 'సారస్వతవ్యాసములు' 1935 లో గ్రంథాకృతికి వచ్చినవి. 'జాతీయ జీవనము - వాఙ్మయము', విమర్శన పద్ధతులు, నన్నయకుఁ బూర్వ మాంధ్ర వాఙ్మయస్థితి, ఆంధ్ర వాఙ్మయము - యుగ విభజనము, భారతాంధ్రీకరణము అను వ్యాసములు కోరాడవారివి తలస్పర్శియైన పరిశ్రమకుఁ బ్రస్ఫుటోదాహరణములు. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమువారి పరిశోధన శాఖకు రామకృష్ణయ్యగారి వ్యాసములు రసవత్ఫలములు.

ఈ దశాబ్దిలో ప్రముఖముగాఁ బేర్కొనఁదగినది, ఆంధ్రేతిహాస పరిశోధక మండలివారి 'కాకతీయ సంచిక' (1935). మారేమండ రామారావుగారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన యీ సంచికలోని పాతికముప్పది వ్యాసములు కాకతీయ సామ్రాజ్యమునుగుఱించిన సర్వంకషపరిశీలనమునకు దర్పణములు.

కాకతీయుల చరిత్ర, హనుమకొండ స్థానిక చరిత్ర, విద్యానాథుని కాకతీయాన్వయ నిరూపణము, కాకతీయ సామ్రాజ్యాంధ్ర వాఙ్మయము, కాకతీయ రాజ్యము - భౌతిక స్వరూపము, 'కాకతీయులు - కళింగము', ఓరుగల్లు చరిత్ర, పాల్కురికి సోమనాథుఁడు, కాకతీయులనాఁటి సాంఘిక చరిత్ర, మున్నగు వ్యాసములు యథాసంఖ్యముగా-

మారేమండ రామారావు, పింగిలి వేంకటేశ్వరరావు, రుద్రరాజు నరసింహ రాజు, నిడుదవోలు వేంకటరావు, రాళ్లబండి సుబ్బారావు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ, మౌల్వీ సయ్యద్ అహమదుల్లా ఖాదిరీ సాహెబ్, బండారు తమ్మయ్య, సురవరము ప్రతాపరెడ్డి మున్నగువారు వ్రాసినవి కాకతీయ సంచిక నలంకరించి యున్నవి.

1935 ప్రాంతములో ఓరుగల్లున కాకతీయోత్సవము 'మండలి' జరిపించినది. ఆ పుణ్యములోఁ గొంతపాలు మారేమండవారిది. నాటి ఆహ్వాన సంఘాధిపతి శ్రీ పింగిలి వేంకటరామారెడ్డి దేశ్‌ముఖ్‌గారి ప్రసంగ వ్యాసభాగము ఇపుడు జ్ఞప్తిచేసికోఁదగినది.

"కాకతీయుల విషయములో రెండుమూఁడు మాటలు చెప్పఁదలఁచి నాఁడను. మనలో చరిత్రలు తక్కువయని సులభముగా విమర్శింతురు. మన

దేశపరిస్థితు లెట్లుండెనో ఆ కాలమందలి అల్లకల్లోలములలో గ్రంథములు నాశన మగుటకు అవకాశము లెట్లుండెనో విచారించక వీరిట్లు మాట్లాడుదురు. ఇటీవల కొన్ని యేండ్లనుండి యనేక కావ్యాదులనుండి శాసనములనుండి స్థానిక కైఫీయతులనుండి కాకతీయ చరిత్రలోని బహుభాగము గుర్తింపఁబడి వ్రాయఁబడి యున్నది. ఓరుగల్లునగరము, హనుమకొండ పట్టణము సుప్రసిద్ధస్థలములైనవి. మనకేకాదు, ఖండాంతరవాసులైన మార్కోపోలో వంటివారికిని నాటికి నేటికి చిర పరిచితములైనవి. ఓరుగల్లు సామ్రాజ్యమువలన ఆంధ్రుల భాషయేకాక ఆంధ్రుల సర్వకళలును వృద్ధిపొందెను. ఆంధ్రుల ప్రతిభ దిక్కు దిక్కులకు వ్యాపించెను..."

అపిచ, ఆనాటి కాకతీయసభలో ప్రొఫెసరు సిరుగూరి హనుమంత రావుగారు అధ్యక్షతనొంది, చేసిన వ్యాసభాషణము పౌనఃపున్యముగ స్మరణ యోగ్యము :

"దొరతనమువారు ఎంతద్రవ్యము వ్యయముచేసినను, ఎంత పరిశోధన సామగ్రి సంపాదించినను పరిశోధన సంపూర్ణముగ జరగవలెనన్న విద్వత్సం స్థలయొక్కయు ఇతర విద్వాంసులయొక్కయు సాహాయ్య మత్యవసరము. పూనా భండార్కర్ ఇన్స్టిట్యూటు, బెంగుళూరు మిథిక్ సొసైటీ, రాజమహేంద్ర వరమునందలి యాంధ్ర పరిశోధక సంఘము - ఇట్టివి జనులయొక్క చరిత్ర వృద్ధికి మిగుల తోడ్పడినవి. దాదాపు పది సంవత్సరముల క్రిందట నైజాం రాష్ట్రాంధ్రులకొక పరిశోధక సంఘము స్థాపించిన శ్రీయుత మునగాల రాజా గారికి ఇతర నిజాం రాష్ట్రాంధ్ర ప్రముఖులకును వందన శతములు. ఈ ఆంధ్ర ఆర్షశాఖా స్థానము హైదరాబాదునందలి శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్రభాషా నిలయమే. ఈ భాషానిలయము భాగ్యనగరవాసులగు ఆంధ్రుల ప్రజ్ఞా విశేషముల కును అత్యుద్ధతికిని మిగుల తోడ్పడుచున్నది."

కిం బహునా! నాల్గవ దశాబ్దిలోని చారిత్రకవ్యాసములకు కాకతీయ సంచిక కాంచనమంజూషిక.

తాపీ ధర్మారావుగారి 'విజయ విలాస వ్యాఖ్యా విధానము'

తల్లావఝ్ఝలవారి 'కథానిక పరిణామము' (1939)

కవికొండలవారి 'భావకవిత్వము' (1934 ప్రబుద్ధాంధ్ర)

ఇంద్రగంటివారి 'సీతమ్మ శోకము - పాపరాజు' (1932 భారతి)

రాయప్రోలువారి 'కవిత్వాభిరుచులు' (1939)

పాటిబండ మాధవశర్మగారి 'కవిత్వము' (1934)

ఇట్లు సారస్వతాంశములను గ్రహించి వచ్చిన వ్యాసములు లెక్కకు మీఱి, కొక్కొక్కములై యున్నవి.

ఆ నడక అటులు సాగుచుండ, ఛందోగతులయెడ యువలోకములో నిర్బంధము సడలి స్వచ్ఛందగతిపై చూపు పార్వాఋచున్న తీరులు 'వ్యాసము' గమనించుచున్నది. ఆధునిక కవులు ఇతరదేశాల కవుల రచనలలో హృదయ దఘ్నముగా మునిఁగితేలుచున్న సమయమది. ప్రాచీనమైన లక్షణ భాషమీఁద దిగ్దంతుల జైత్రయాత్రలు,సాధ్యమైనంత విజయము ఇంతకు ముంగలి దశాబ్దము లలో ఎట్లు సాధింపఁబడినదో, అట్లే ఛందస్సంప్రదాయములపై కొందరు నవ్యులు నడపిన శృంఖలాశైథిల్యోద్యమము ఫలవంతమైన దనిపించుకొనుచున్న కాల మదియ.

1939 లో శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారి 'నేటి తెనుఁగు కవిత క్రొత్త పోకడలు' అన్న వ్యాసము నాటి యుద్గమము.

"గ్రాంథిక భాషను విసర్జించినట్లే ఈ గేయాలనుకూడా మన కవులు ఎప్పుడు పరిత్యజిస్తారో! సాహిత్య పరిణామం గుర్తిస్తే ఇందుకు ఎంతోకాలం పట్టదని చెప్పవచ్చును."

"నిస్సందేహంగా ఇకముందు పదిసంవత్సరాలూ వచనగమకాలలో క్రొత్త పరిశోధనలకు వినియుక్తం కాబోతున్నది. జ్వాల, ఉదయిని వంటి పత్రికలు అట్టి అన్వేషణలకు కర్మాగారాలుగా పనిచేశాయి".

"సంప్రదాయాలను ధ్వంసం చేయడం కళాశాలి కొక క్రీడ కాదు. ఎంతో అవసరం కలిగి వీటి వినాశనం వల్లనే లోకాన్ని ముందుకు తీసుకువెళ్ళవలసి ఉంటుందన్నప్పుడే అతడందు కుద్యమిస్తాడు. తన ప్రజ్ఞాతిశయం వల్ల నూతన సంప్రదాయాలను విధిస్తాడు". శ్రీరంగంవారి నీతి నిర్వచనాలు.

తెలుఁగు వ్యాసము క్రొంగ్రొత్త పోకడలు వోయిన కాల మీ దశాబ్దము. శీర్షిక, ఉపక్రమోపసంహృతులు మొదలగు వెలిరూపులో పెద్ద మార్పు గోచరింప

కున్నను, సమష్టితః వ్యాసము యొక్క అంతరంగమునందు విస్పష్టమైన పరిణామము ఏకదేశముగా రాకపోలేదు. అంతరంగ శబ్దము నిచట స్వభావార్థమున వాడితిని. వ్యాస స్వభావమున ఒకానొక 'పారిప్లవస్థితి' చోటుచేసికొనుచున్న సమయమది. పరభావమును గ్రహించి దానిని స్వభావముగా ఆవిష్కరించుటకు వ్యాసము యత్నించుచున్నది. వ్యష్టిస్తోత్రము; సమష్టినింద; సౌలభ్యము నెడల అనాసక్తయోగము; భావముపట్టున దురావేశము; ఆపద్ధర్మముల యెడాటమున అనురాగము; ప్రత్యవాయముల యెడ విశ్వాసము; ఆచరణము నెడల అసద్ధ్ప్రచారమున శ్రద్ధాళుత, తనకింత చోటిచ్చిన నేల విడిచి సాము చేయు సాహసము—ఈ లక్షణములు కొన్ని తెలుగు వ్యాసములలో ఎడనెడ తొంగిచూచుటయు ఉన్నది. వ్యాస వీథులలో వాటుఁగాలి నడకలు, తెరువాటులు గొట్టుటయు చూడఁగలము. జ్యోతిష్కులు జాతకము చూచి దశాచ్ఛిద్రమని చెప్పుచుందురు. ఒక గ్రహము నిర్గమించుటకు ముందు కొన్నాళ్ళు వేఱొకగ్రహము ప్రవేశించుచుఁ గొన్నాళ్ళు కొన్ని యిబ్బందులు తెచ్చును. అవి మెల్లగా తొలఁగిపోవును. ఆనాటి వ్యాసము యొక్క గోచారము అట్టిది.

అయిదవ పది....1940 - '47

ఈ అయిదవపదిలోని తెలుఁగు వ్యాసము ఒక భావసమన్వయమునకు యత్నము చేసికొన్నది. వాఙ్మయమున సారసాహిత్యపౌష్కల్యము ప్రసాదించు కల్యాణవ్యాస వితరణము చేసినవారు ఎందఱో! కొందఱు ప్రకాశమానులై చేయుచునే ఉన్నారు. చేయ పలంతులు.

జొన్నలగడ్డవారు, జటావల్లభులవారు, దేవరపల్లి వేంకటకృష్ణారెడ్డిగారు త్రిపురనేనివారు, కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు, నేదునూరి గంగాధరముగారు, ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులుగారు, పప్పూరి రామాచార్యులుగారు, భమిడిపాటి, మొక్కపాటి, మునిమాణిక్యములు, కాటూరివారు, కురుగంటివారు.

నాఁడాది, నేఁటికిని, అవిచ్ఛిన్న వ్యాసవ్యాసంగులగు గడియారము వేంకటశేషశాస్త్రిగారు, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు, పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు, దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు, దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు, జమ్ములమడకవారు, ఖండవల్లివారు, నార్ల వేంకటేశ్వరరావుగారు, పురిపండా అప్పల

స్వామిగారు, నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు, దీపాలవారు, బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు, వేదులవారు, ఇంద్రగంటివారు, గణపతిశాస్త్రిగారు, తిరుమల రామచంద్రగారు, అబ్బూరివారు....

అబ్బో! ఈ శతాబ్ది అయిదవ దశాబ్దిలో ఆంధ్రవ్యాసవాగ్దేవపదసరోజాత యుగళీసన్నిధిని, చతుష్షష్ట్యుపచారణమునకు దీక్షితులై చరితార్థులైనవారు, అవిశ్రాంత పూజానిష్ఠులు ఎందఱో!

స్ఫురణాల సత్వమొకటి; వ్యాసవిస్తర ధీరుత్వమొకటి. సర్వంకషముగాఁ జెప్పలేకపోవుచున్నాను.

ఆనాఁడు సంపుటములలో, ప్రత్యేక సంచికలలో, గ్రంథములలో వ్యాస ప్రవేశ ప్రకటనముల కవకాశము కలుగుటచే, సాధారణ పత్రికా నిరపేక్షములై వ్యాసములు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిని సాధించుకొన్నవి. తరువాతఁ దరువాత సారస్వత పత్రిక ఇంగువకట్టిన గుడ్డ; బెల్లము వండిన ప్రొయ్యి.

మఱియు, డిగ్రీలు లేని పాండిత్యంబు వన్నెకురాని పాడుకాలము ప్రవేశించినదని పెద్దలు భావించుచుండఁగా, మహాత్ముల నాందీవాదముతో, శతసహస్రాధిక మహనీయుల స్పృహణీయ త్యాగములతో సాధించుకొన్న భారత స్వాతంత్ర్యము ఆదిత్యోదయముగాఁ దోఁచినది. సర్వభారతీయులకు అఖండితమైన యొక జ్ఞప్తికాలమది. 1947 - 'సర్వజిత్తు' అన్వర్థమనిపించుకొన్న సంవత్సరమైనది. ఆ మహాభారత వ్యాసమున మన ఆంధ్రము ఒక పర్వము; ఒక ఘట్టము. ఒక అంగము కదా!

పర్జన్యవల్లక్షణప్రవృత్తిః— భరతఖండముపై కురిసిన పర్జన్యము మన రాష్ట్రమునందును స్వాతంత్ర్య వర్షము కురియకుండ లేదు. దానిలో కొన్ని వంతులు సారస్వతమునకు, వ్యాసక్షేత్రమునకు 'పంపిణీ' జరిగినది. స్వాతంత్ర్య సిద్ధ్యనంతరము భారతదేశమున కెట్టి రక్షణభరణ బాధ్యతలు నెత్తిన పడినవో, అట్లే గాఁటి నాటి తెలుఁగు వ్యాసము కూడ భవిష్యమునకు ఎన్నో పూచీలు తలమోచికొని యున్నటులు తోఁచుచున్నది.

ఇంతకుమున్నే ప్రసక్తము కావలసియున్న చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి 'తెలుఁగువ్యాసము' ఈ వ్యాసమునకు మంగళాంతముగా అట్టే యుంచితిని. ఆయన ఆనాళ్లలో విలువదలని భీష్మునివలె తన కలముతో 'కథలూ - గాథలూ' వ్రాసి

బండ్లు దోలినారు. ఆంధ్రపత్రిక, కృష్ణపత్రిక మరియెన్నో పత్రికలు చెళ్లపిళ్ల వారి వ్యాసములచే పరిశోభితములైనవి. పండితులు పామరులు, వృద్ధులు విద్యార్థులు, స్త్రీలు, పురుషులు, నాగరకులు, ఛాందసులు – తియ్యనీటికి చేపలవలె చెళ్లపిళ్లవారి వ్యాసములకు అలవాటుపడిరి. ఆయన వ్యాసము దేశకాలదర్శి ; దానికి లక్ష్యముకాని విషయములేదు ; ప్రత్యేకమైన శిష్టవ్యవహారభాష ఆ వ్యాసమునకు వజ్రాంగి.

౧. మద్యనిషేధం అవసరమే ౨. ఈతిబాధలు ౩. ఆచారభేదాలు ౪. నీలాపనిందలు ౫. సిగ్గూ బిడియమూ ౬. సస్యగర్భ భూదానం ౭. గర్భాధానం ౮. కళలకోసరం దేవదాసీ జాతి ౯. కళలను ప్రదర్శించేస్త్రీలు స్వతంత్రలుగా ఉండాలి ౧౦. నేనూ, మా తిరుపతిశాస్తుర్లూ ౧౧. నా గురు పరంపర ౧౨. సోమరిసత్రాలు ౧౩. శ్రీనాథుఁడు శ్రీరాముఁడు కాడు. ఇటులు వందల కొలఁది వ్యాసములు. వేలకొలఁది పుటలు. 'కథలూ, గాథలూ' మూఁడు సంపుటములు కాఁబోలు, ఇటీవలి కాలమున అచ్చుపడి వచ్చినవి.

భాషాభావములయందు ఇంత విశ్వజనీనము విశ్వతోముఖము సమన్వయ సమర్థమునైన చెళ్లపిళ్లవారి వ్యాసము, ఈ శతాబ్ది పూర్వార్థమునకు మెఱవడి, ఉత్తరార్థమునకు ఒరవడి. 'ఆచారభేదాలు' అను వ్యాసమునుండి చూచాయగాఁ కొన్ని పంక్తులు.

"మన భరతఖండంలో యేయే ఆచారాలు హేయంగా మనం భావిస్తామో అవసరమైతే అవన్నీ యూరపుఖండం నిరాఘాటంగా ఆమోదిస్తుంది. ఆ ఖండవాసులతో ఈ ఖండవాసులు దేనికీ పోటీచేసి నెగ్గలేరు. ఈ ఖండం ఎప్పటికేనా బాగుపడాలంటే వారి నాగరకతకు ఒక దణ్ణం పెట్టివర్తించడమే మార్గం. ఆయీ మాటకు యితరలోకుల మాటల్లా వుండగా ఇంట్లో పెళ్లాంబిడ్డలే చెవివొగ్గరు. వారు-మనకు స్వరాజ్యంఇచ్చి యేలుకొండని దూరంగా కూర్చున్నా-వారి నాగరికత మనమీద అనుగ్రహించి దూరంగా తొలిగితేనే తప్ప మనం బాగుపడం. వారికి నామకః మతమంటూ ఉన్నప్పటికీ క్షణంలో దాన్ని వాళ్లు త్యజిస్తారు. ఆచార వ్యవహారాల్లో ఉత్తరధ్రువానికీ, దక్షిణధ్రువానికీ వున్నంత దూరంగా పైకి కనబడినా మనతోపాటు మతవిశ్వాసం కలవాళ్లు మహమ్మదీయులే. నిన్న మొన్నటిదాకా రష్యాలో దేవుడులేడు ; నేడు మళ్లా వున్నాడని వినవస్తూవుంది. ఎల్లుండి మళ్లాఉండడు. ఆవలెల్లుండి ఉంటాడు. 'మదధీనా తవస్థితిః' అని

ఎవరో ఆచార్యపురులు దేవుణ్ణి గురించి అన్నారంటారు కాని అది యూరపు ఖండంలో చాలాకాలంనాడే అమలు జరగడానికి ఆరంభించింది. కొన్నాళ్లు మస్సోలినీ దేవుఁడు ; అంతకంటే కూడా పెద్ద దేవుడు...హిట్లరు...గుఱ్ఱపు జట్కావాడు బాగానడిచే తన గుర్రాన్ని హిట్లరు పదంతోటి వాడేవాడు. మీసాన్ని గురించి చెప్పేదేమిటి ? హిట్లరు అంతరించినా ఆ మీసాలు కనబడుతూ ఉన్నంత కాలం అతడు ఉన్నట్లే. నా బీజం నశించినా ఆ మీసం నశించదు. యేకాలంలోనూ నేటి భారతీయులవంటి ప్రజలు వున్నట్లు గ్రంథదృష్టాంతం కనబడదు."

ఇతి శమ్

తోడ్పాటు : కృతజ్ఞత

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణములు 'సారస్వత వ్యాసములు' గ్రంథ సంపుటములు ౧, ౨, ౩, ౪. డా॥ జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యము ఎం. ఏ., పిహెచ్ డి., పురిపండా అప్పలస్వామి (సంకలన కర్తలు).

ఆంధ్రేతిహాస పరిశోధక మండలి వారి ప్రచురణములు: రాజమహేంద్రవరము రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక, కళింగ సంచిక, కాకతీయ సంచిక, రెడ్డి సంచిక.

రాజమహేంద్రవరము 'గౌతమీ గ్రంథాలయము' బహు పత్రికా సంపుటములు. ఆయా సంస్థల ప్రచురణముల తోడ్పాటు మఱవరానిది. ఈ వ్యాసరచన సందర్భమున నావెంట సాయపడిన చి॥ సన్నిధానము నరసింహ శర్మకు ఆశీస్సులు.

తెలుగు వ్యాస పరిణామం (1947-72)

—కొలకలూరి ఇనాక్

1974 తర్వాత తెలుగులో వెలువడ్డ వ్యాసాలు పూర్వంలాగానే సృజన విమర్శన రీతుల్లో ఉన్నాయి. ఈ యుగంలో వ్యాసవాఙ్మయం పొందినంత విస్తృతి పూర్వంలేదు. పత్రికలలో అనేకవ్యాసాలు వెలువడుతున్నాయి. వ్యాస సంపుటాలు విశాలాంధ్రలో భిన్న ప్రాంగణాలనుంచి ప్రచురితమవుతున్నాయి. వ్యాససంకలనాలూ ముద్రితాలవుతున్నాయి. ఇంతవిస్తృతవ్యాస వాఙ్మయ మహా సముద్రంలో ఎంతోలోతుకు దిగినా కొన్ని రత్నాలే పైకితేవటం సాధ్యమవుతుంది. ఎన్నిసార్లు ఎంతలోతుకుపోయినా అన్నిమణులు వేరువేరుగా పేరుపేరు వరుసన వెలికి తేవటంకాని పరికించటంకాని సాధ్యంకాదు. అయితే ఎన్నివిధాల వ్యాసరత్నాలున్నాయో వాటివెలుతురు ఎలా ప్రసరిస్తుందో స్థూలంగా ఒకక్రమంలో పరిశీలించవచ్చు. ఆ ప్రయత్నమే ఈ వ్యాసపఠనంలో జరుగుతుంది.

ఉపలభ్యంగా ఉన్న వ్యాససంపుటులు ఈ యుగపరిమితి దృష్టితో పరికించటం జరిగింది. ఒకధర్మం వ్యక్తంచేసే ఆదిరచన పేర్కొన్నంతగా అనంతర రచనను పేర్కోలేదు. పరిశీలనకందని వ్యాససంపుటులు కొన్ని మిగిలిపోయి ఉండవచ్చు. చెదురుమదురుగా ఉన్న వ్యాససృష్టి ఎక్కడోతప్ప పరిశీలించటం కుదరలేదు. 1947 తర్వాత వ్యాససృష్టిని గూర్చి ఆలోచించటమే అయినా, ఈ వ్యాసావకాశం అక్కడ్నుంచే ఆరంభమయినా కొంత అవధ్యతిక్రమణం జరిగింది. ఇంకొంత ముందునుంచి కొన్ని సందర్భాలలో ఈ వ్యాసం మొదలయింది.

తెలుగులో వ్యాసం ఆంగ్లప్రభావం వల్లనే అవతరించింది. ఇటువంటి రచనారీతి ఈ ప్రభావానికి పూర్వం చెదురుమదురుగా లేకపోలేదు. వాస్తవానికి వ్యాసం సృజనప్రక్రియ. అది ఆంగ్లంలో అధికంగా ఆలాగే ఉంది. అయితే తెలుగులో ఈ యుగంలో అది విమర్శకు దాదాపు పర్యాయపదంగా వాడబడుతూ

ఉంది. పరిశోధనంకూడా వ్యాసనామం వాడుకొంటూఉంది. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే వ్యాసం చాలాప్రక్రియలకు ప్రక్రియ అయింది.

వ్యాసం వస్తుధర్మంవల్ల కొంత సృజనంగా కొంత విమర్శనంగా ఉండే స్వభావంకలిగిఉంది. ఆరంభంలో తెలుగువ్యాసం సృజనగుణ శోభితంగా అవతరించింది. ఆంగ్లంలోనూ ఆగుణం వ్యాసగతంగా గోచరమవుతుంది. క్రమక్రమంగా తెలుగులో విమర్శనధర్మం పెంచుకొంది, తెలుగువ్యాసం. ఈ యుగంలో వ్యాసం అనగానే విమర్శనమనీ, అదీ కావ్యవిమర్శనమనీ అనిపించేంతగా మారింది. అనుభూతి ప్రధానమయిన సృజనగుణం, ఆలోచన ప్రముఖమయిన విమర్శనగుణం రెండూ సంగమించిన పుణ్యక్షేత్రం వ్యాసం.

వ్యాసనిర్వచనంకానీ, దాని ప్రాచీనతకానీ, వ్యాసరచనకు సమర్థమయిన వచనస్థితికానీ వివరించటానికి ఈ వ్యాసప్రణాళికలో అవకాశంలేదు. అయితే ఈ యుగంలో వ్యాస పరిణామ దశను స్థూలంగా పరికింపవచ్చు. ఆంగ్ల సారస్వత ప్రభావంతో తెలుగులో వెలువడ్డ వ్యాసప్రక్రియ ఆంగ్లేయులు భారతదేశం వదలివెళ్ళం తర్వాత ఏ విధంగా మారిందో చూడటం కర్తవ్యం. ఆంగ్లంనుంచి తెలుగులోకి వచ్చిన చాలా ప్రక్రియలకంటే ముందుగా వచ్చిన వ్యాసం ఈ మధ్య కాలంలో పొందినమార్పు ఈ యుగపరిమితంగా పరికింపవచ్చు.

కథా నవలాది అనేక ప్రక్రియలకు సృజనధర్మం అధికంగా ఉంటుంది. శాస్త్రరచనలకు విమర్శనగుణం ఎక్కువగా ఉంటుంది. వ్యాసం ఈ రెండు గుణాలూ కోరుతుంది. మిగతా ప్రక్రియలకు అక్కరలేనంతగా సృజన వ్యాసంలో విమర్శనగుణం, విమర్శనవ్యాసంలో సృజనగుణం అవసరంగా ఉన్నాయి. ఇతర ప్రక్రియలతో పోల్చిచూస్తే, పూర్వం ఈ భిన్నప్రక్రియలు లేనప్పుడు మనిషి ఆలోచనకు వాహికగా ఉన్న వ్యాసం ఇప్పుడు భిన్నప్రక్రియలు అవతరించటంతో అంతగా ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యం సాగిస్తున్నట్లులేదు. ఈ విధంగా వ్యాసం పెరుగుదలతో ఒక అవరోధం ఏర్పడ్డట్లు గమనింపవచ్చు.

1947 తర్వాత ప్రచురణ పొందిన వ్యాససంపుటాలు ఆధారంగా ఈ రచన జరుగుతూవుంది. అయితే శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట శాస్త్రి వంటి ప్రసిద్ధుల వ్యాసాలు 1950 లలో సంపుటాలయినా వాటి రచన అధికంగా 1930 లలో జరిగింది కాబట్టి ఈ వ్యాసపరిధిలోకి చేరటంలేదు.

ఈ యుగంలో వ్యాసాలు రెండు ప్రధాన భాషా ధోరణులతో ఒప్పుతున్నాయి. సృజన వ్యాసాలు ఎక్కువగా వ్యావహారిక భాషలోను, విమర్శన వ్యాసాలు అధికంగా గ్రాంథిక భాషలోను వెలువడ్డాయి. సృజనవ్యాసవాఙ్మయం ఆనందానికి విమర్శన వ్యాససృష్టి ఆలోచనకు ప్రతీకలుగా అవతరించి హృదయానికి బుద్ధికి మధ్య వంతెన కట్టాయి.

1. సృజనవ్యాసం

హృదయం ప్రధానమై, ఆనందం కాంక్షిస్తూనో ఆవేశాది హార్దిక గుణాలు వ్యక్తపరుస్తూనో రచయిత వ్యక్తిత్వంనుంచి పుట్టి, అసంపూర్ణంగా ఉండి, అనుభూతి మాధుర్యం ప్రసాదించిన వ్యాసం సృజన వ్యాసం. ఇది నాల్గు విధాలుగా ఉంది. 1. యుగవ్యాసం, 2. శ్రీ వ్యాసం, 3. పత్రికావ్యాసం, 4. వివాద వ్యాసం.

1:1. యుగవ్యాసం

వ్యాసం స్థూలంగా ప్రమేయంగా ప్రారంభమయి, ప్రసంగంగా మారి, వచనకావ్యంగా వెలసి, ఉపన్యాసంగా ప్రఖ్యాతిపొంది, వ్యాసంగా స్థిరపడింది. స్వామినేని, కందుకూర్తి, గురజాడ మొదలైనవాళ్ళు వ్రాసిన సాంఘిక వ్యాసాలు, గిడుగు మొదలైనవాళ్ళు వెలువరించిన భాషా వ్యాసాలు, సాక్షి వదరుబోతులవంటి అధిక్షేప వ్యాసాలు, చిలుకూరి కొమర్రాజు వంటి వాళ్ళ చారిత్రక వ్యాసాలు, చెళ్ళపిళ్ళ వంటి వాళ్ళ జీవిత వ్యాఖ్యాన వ్యాసాలు, కట్టమంచి పింగళి రాళ్ళపల్లి వంటి వాళ్ళ సారస్వత వ్యాసాలు సృజన ధర్మశోభితంగా ఉన్నాయి.

ఈ యుగంలో సృజనవ్యాసం పూర్వమెప్పుడు లేనంత సృజనంగా మారింది. వ్యాసరచనల రాశిలో కూడా పెరిగింది. వ్యాసం సృజనప్రక్రియగా ఉత్కృష్ట స్థానం పొందింది. సారస్వత విమర్శనంతో నిమిత్తం లేని వ్యాససృష్టి కావించి, సాహిత్యంలో తిరుగుబాటు చేసి, నేటి వ్యాసకర్తలందరికంటే పూర్వమే ఈ ప్రక్రియను ప్రసిద్ధంగా రూపొందించిన వ్యక్తి శ్రీ చలం.

శ్రీ చలం (1894) : • జీవితంలో భావించింది సాహిత్యంగా, సాహిత్యంలో సాధించింది జీవితంగా వ్రాసి, బ్రతికి, తాత్త్విక పరిధిని జీవిత చరమాధ్యాయంలో దీక్షగా పరిశీలిస్తున్న మానవతా స్వేచ్ఛావాది, హృదయవాది. కోమల

మనస్వి, సాహితీతపస్వి, తపస్వి శ్రీ చలం. ఆనందం, విషాదం, మ్యూజింగ్స్, ప్రేమలేఖలు ఈ రచయిత వ్యాససంపుటాలు. ఈ వ్యాససృష్టిలో శ్రీ చలం హృదయం విశాలంగా వ్యాపించింది, విశ్వరూపం దాల్చింది. అనుభూతి గజ్జల గుర్రంలా నృత్యం చేసింది, గుండె అన్ని అందాలా అవతరించింది. స్త్రీని చుట్టుకొన్న సాంఘిక అవ్యవస్థ దశ తృణీకరింపబడింది. తరతరాల మనిషి వేదనా జీవితానికి మూగ ప్రతిఘటన శ్రీ చలం వ్యాససాహిత్యం.

ఈ వ్యాసాలు అనుభూతిని కలిగించాయి. గీతికలుగా సాగాయి. నిశితంగా భాషను తీర్చాయి. ఆవేగాన్ని తీర్చిదిద్దాయి. వ్యాసం కళాఖండంగా అవతరించి ఆనందం కలిగించింది. ఈ వ్యాసాలలో భాషా, భావ, రచనా నిర్బంధాలు లేవు. ఆలోచన రౌతును మోస్తూ భాషాశ్వం రొప్పుతూ రోజుతూ పరుగెత్తింది.

శ్రీ శ్రీశ్రీ (1910) - వ్యాసాలుగా, ఉపన్యాసాలుగా, వారం వారం రచనలుగా, సమీక్షలుగా, పీఠికలుగా, ఉపోద్ఘాతాలుగా ఉన్న శ్రీ శ్రీశ్రీ వ్యాసాలు (1930-70) సృజనధర్మ నిక్షిప్తంగా ఉన్నాయి. ఈ వ్యాసాలు, రచయిత గుండె మారుమూలల్లో చెలరేగుతున్న తీవ్రభావాలకు సంక్షిప్త స్పష్టశైలీ సముచిత ప్రతిరూపాలు. వ్యాససృష్టిలో తనగుండె లోతుల్లోకి ఈ రచయిత దిగినంత దూరం రచయితలలో కొందరే దిగగలరు.

హృదయంలో కల్లోలం చెలరేగి ఆలోచనలు తరంగాలుగా పై్రేగినప్పుడు ఈ వ్యాసాలు జన్మించాయి. ఏ విషయం ఎంతవరకు చెప్పాలో ఎక్కడ ఆపాలో ప్రారంభించాలో రచయితకు స్పష్టంగా తెలుసు. వ్యాసం రక్తంలో పుట్టి రక్తంలోకి సాగిపోతుంది. ఈ రచయిత అభివ్యక్తి బాణంకంటే తిన్నగా, ఖడ్గం కంటే పదనుగా, జీవితంకంటే విశాలంగా, గుండెకంటే క్లుప్తంగా ఉంది. శ్రీ శ్రీశ్రీ ఎంతగా కవో అంతగా వచనరచయిత, అంతగా వ్యాసకర్త. సాహిత్య సమాజాల సమ్మేళనంలోకలిగే మార్పులకు ప్రతీకలుగా ఈ వ్యాసాలు పుట్టాయి. తెలుగులోని నూత్న కవితాధోరణులేకాదు. కళలపట్ల ఆలోచనలు కూడా ఈ వ్యాసగతంగా ఉన్నాయి. అభిప్రాయ ప్రకటనలలోని తీవ్రత కొందరిని దూరంగా కొందరిని దగ్గరగా చేసుకొంది. రచయిత ఇష్టానిష్టాలు, పట్టుదలలు సిద్ధాంతాలు, నమ్మకాలు వ్యాస సాహిత్యంలో చోటుచేసుకొన్నాయి. ఆవేశం అంకుశమై వ్యాసగజేంద్రం సాగింది.

శ్రీ శ్రీశ్రీ వ్యాసం గుండె ప్రతిధ్వని, వ్యాసం చదవటం ముగించినా ఆ చప్పుడు ఆగిపోదు. అది గింగురుమంటూ ఉంటుంది. ఆ ప్రతిధ్వని రచయితకు ప్రముఖ స్థానం ప్రసాదించింది.

శ్రీ నార్ల వేంకటేశ్వరరావు తాత్త్వీక జీవితం జీవించవలసిన మేధావి. పత్రికా రచయితగా రూపొందటం అతిచిత్ర జీవితస్థితి, 'పిచ్చాపాటి' 'మాటామంతీ' (1951) వ్యాస సంపుటులలో హృదయవాది అయిన మేధావి జీవితం వ్యాఖ్యానింపబడినట్టు తోస్తుంది. సంపుటాలుగా ముద్రింపబడక పూర్వం ఆంధ్రప్రభలో వెలువడ్డ ఈ వ్యాసాలు, వ్యాసం ప్రక్రియగా ఉన్నతశిఖరం అధిరోహించటానికి దోహదం చేశాయి.

శ్రీ నార్ల వ్యాసాలలో వాతావరణం తెలుగుదేశపు నడిబొడ్డులోని పల్లెటూరు; భాష తెలుగుదనం, నుడికారం, పలుకుబడి పుణికిపుచ్చుకొన్న అచ్చమయిన -స్వచ్ఛమయిన కన్నతల్లిలాంటి-ఆవు పెరుగులాంటి - ఆవకాయలాంటి వ్యావహారికం; విషయం నిత్యజీవిత సత్యం, నిరంతరాన్వేషణం; వ్యాసవాక్యం, తెలుగువాడి గుండె వాడిదనం తెలుగునాటి మేటితనపు ప్రతిరూపం. ఈ వ్యాసాలు మేధావి అయిన ఆంధ్రుడి ఆలోచనలకు హృదయాభివ్యక్తికి అక్షర రూపాలు. ఈ వ్యాసాలలోని ప్రధానగుణమయిన సంక్షిప్తత పాఠకుడి నాడిని వీణ తీగలాగా మీటుతుంది. ఒక వాక్యంలో ఒక వ్యాసాత్మ భద్రం చేసినంత సంక్షిప్తంగా వాక్య విన్యాసం ఉంది.

విషయం ఎంత బరువయినదయినా వ్యాసరచనంలో సృజనగుణం తగ్గలేదు. ఈ వ్యాసాలలో అనవసర భావంకాని పదంకాని వాక్యంకాని గోచరంకావు. ఆనందోద్దిష్టరచనలైన ఈ వ్యాసాలు ఆలోచన బరువుతోనుండి సృజనాత్మకత నిలుపుకొని తెలుగుసాహిత్యంలో ఉత్తమంగా వెలిగాయి. ఈ వ్యాసవిషయం ప్రముఖంగా సాంఘికం, కాని సారస్వతాది అన్యవిషయ విన్యస్తంగా వ్యాసాలు లేకపోవచ్చు. ఆంగ్లవ్యాసధర్మం అనుష్ఠించుకొన్న ఈ వ్యాసాలకు రచయిత శైలి వ్యక్తిత్వం ప్రాణభిక్షపెట్టి, వీటిని వ్యాసవాఙ్మయంలో అగ్రశ్రేణిలో నిలిపాయి.

మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి - బారిష్టరు బాతాఖానీ (1954) సాక్షి పదరుబోతుల సంప్రదాయంలో సాగిన వ్యాససంపుటి. ఆంధ్రుడు పరదాస్య

శృంఖలా బద్ధుడనీ, సంక్రాంతి ఆనంద సంకేతమనీ, అలక్ష్యం ఆంధ్రత్వమనీ, కవిపండితుల ఉపన్యాసాలు జనానికి చావుగా ఉన్నాయనీ, గొప్పలు చెప్పుకోవడం మానవ నైజమనీ, డబ్బూ ప్రసిద్ధీకోసం ప్రాకులాటలు అధిక్షేపిస్తూ ఈ వ్యాసాలు అవతరించాయి. ఈ సృష్టి జారి అవలక్షణాలను అవహేళనం చేయటంగా రూపొందింది. ఆంధ్రత్వం అధిక్షేపానికిగురైనా రచయిత విశాలదృక్పథం జాత్యభ్యుదయ వాంఛ స్పష్టంగా పరికింపవచ్చు.

మునిమాణిక్యం నరసింహారావు - 'ఇంటావిడతో పోట్లాట' (1957) 'ప్రణయ కలహం' సృజన వ్యాసాలు. వీటిలో హృదయస్ఫూర్తితోపాటు కోమలాభివ్యక్తిఉంది. హాస్యంతోపాటు రసార్ద్రదృష్టిఉంది. విషయవివరణం వినోదాత్మకంగా ఉంది.

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర - 'నుడి-నానుడి' (1963) భాషాపరంగానూ 'సాహిత్య సుగతుని స్వగతం' భాషాసారస్వత గతంగానూ ఉన్న . వ్యాససంపుటులు రచనలలో సృజనగుణం వస్తువులోని విమర్శనతత్త్వాన్ని అధిగమించింది. పత్రికా సంపాదక పదవిలోఉండి ఆంధ్రప్రభలో భారతిలో ఈ వ్యాసాలువ్రాసి ప్రచురించటం కొంత ఉద్యోగధర్మం అయినా చాలావరకు సారస్వతధర్మమే నిర్వహణ పొందింది. ద్రావిడ భాషావేత్తగా సంస్కృత ప్రాకృతాంగ్ల పాండిత్యంతోపాటు భాషా పరిశోధనంకూడా నిరంతరం పెంచుకొంటూ బరువయిన భాషావిషయాలు సృజనవ్యాసాలలో నిక్షిప్తం చేసిన శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర ఎన్నదగ్గ వ్యాసస్రష్ట.

శ్రీ సంజీవదేవ్ - 'రసరేఖలు' (1963) తేజోరేఖలు (1965) వ్యాస సంపుటులు. అస్తవ్యస్తంగా క్రమ రహితంగా ఉన్న ఆలోచనలివి. ఇవి విజ్ఞానం మాత్రమే కాక వినోదం కూడా అందించే ఉద్దేశంతో వెలువడ్డాయి. చిత్రలేఖనం ప్రధాన వస్తువుగా అనుభూతి మాధుర్యంలో వ్యాసావిష్కృతి జరిగింది.

శ్రీ టి. భాస్కరరావు - 'స్ఫూర్తిశ్రీ వ్యాసావళి'. (1965) 'మాటలంటే మాటలా?' 'మాటలతో మంతనాలు' సృజనవ్యాసాలు. భాషాశాస్త్ర సంగతులు వ్యాకరణం పరిశోధించే వ్యాసకర్త బరువయిన విషయరచనం సృజనంగా ఉంది.

కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు – 'సాహిత్య దర్శనము' లో కవి ఆలోచనలకు, పరిచయమున్న వ్యక్తులకు, తెలిసిన సన్నివేశాలకు చోటుంది. కవి,

వ్యాసకర్త అయినప్పుడు ఆలోచన సాగినమార్గంలో రచనవెళ్ళి క్రమతలోపించి సృజనాత్మక పెరిగింది. పఠనయోగ్యత పెంచుకొన్న వ్యాసాలివి.

బుచ్చిబాబు కల్పనాత్మక సాహితీ నిర్మాతలలో మేధావి. వ్యాసకర్తగా కంటే నవలా కథానికా నాటికా రచయితగా ప్రసిద్ధి పొందినవ్యక్తి. ఆంధ్ర జ్యోతిలో వెలువడ్డ 'అంతరంగమథనం' 'నన్నుమార్చిన పుస్తకం' వ్యాస సంపుటాలు. అంతరంగమథనం జీవితకథా వ్యాస పరంపరగా సాగి సాగి ఆగిపోయింది. తన జీవితంలోని సంఘటనలకు అభివ్యక్తి నిచ్చిన బుచ్చిబాబు హృదయవాది. కవుల రచయితల పరిచయం కూడా విమర్శనంగా చేయలేదు. ఉత్తమ సృజన సాహిత్యం చదివితే మనస్సు పొందే ఆందోళన ఉపశమనం బుచ్చిబాబు వ్యాసాలు చదివితే కలుగుతుంది.

డా॥ బోయి భీమన్న 'ఏకపద్యోపాఖ్యానము, సవ్యాఖ్యానము, సాహిత్య వ్యంగ్యరచన' (1969) అధిక్షేపవ్యాసం. ఇది ఆధునిక సాహిత్యంలోని వ్యాఖ్యాన విమర్శన విధానంమీద చెర్నాకోలదెబ్బ, ఇది చదివి విమర్శకుడు ఆత్మవిమర్శ చేసుకోకుండా ఉండలేడు.

శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు 'సాహిత్య ప్రయోజనము' (1969) వ్యాస సంపుటిలో విషయం సారస్వతమయినా రచనం విమర్శనమయినా, ఆవిష్కృతి హార్దికం. సాహిత్యం సాంఘిక ప్రయోజన రమ్యంగా ఉండాలని ఆశించిన హృదయవాది ఆలోచన లీవ్యాసాలు.

డా॥ పి. సీతారామారావు - 'మృగయా వినోదం' (1970) వేటకు సంబంధించిన వ్యాసాల సంపుటి. వీటిలో అడవి మృగాలను వేటాడేవాళ్ళ జీవితం - ఆధునిక సమాజనేపథ్యం నుంచి పరిశీలించి - చిత్రించటం జరిగింది. వ్యాసాలు చదువుతున్నంతసేపు లోకాంతరంలో సంచరిస్తున్న అనుభూతి కలుగుతుంది. భయం ఆందోళనలు కలిగి చనిపోయే జంతువులమీద ప్రేమపుట్టి వ్యాసాలు హృదయ పరిధీ ప్రవర్తకాలయ్యాయి.

ఇంకా పలువురు సృజన వ్యాసకర్తలు వ్యాస సారస్వతం సుసంపన్నం కావిస్తున్నారు. శ్రీ అమరేంద్ర - 'భావవీణ', శ్రీ సోమంచి యజ్ఞన్న శాస్త్రి - 'ఎణ్ణిబేపు', శ్రీ దరిశి చెంచయ్య - 'నా దివ్య స్మృతులు' వంటివి అనేకం ఉన్నాయి. వర్తమానంలో అనేకం సృజన వ్యాసాలు అవతరిస్తున్నాయి. కల్పనాత్మక సాహిత్యంలో సమానంగా నిలువగల సృజన వ్యాససృష్టి ఆధునిక యుగంలో, వెనుకబడిందని చెప్పవచ్చు.

1:2. స్త్రీ వ్యాసం

శాస్త్ర చర్చకంటే కళాభావన స్త్రీ హృదయ సన్నిహితంగా ఉంటుంది. కళాసృష్టిలో స్త్రీకి ఉన్నంత అభినివేశం సాధారణంగా శాస్త్రదర్శనంలో ఉండదు. స్త్రీల వాఙ్మయం ఎక్కువగా హృదయ సంకేతంగా ఉంటుంది. స్త్రీలు లలిత కళా నిర్మాణం చేసినంతగా శాస్త్రలోకంలో సంచరించలేరు కాబట్టి వ్యాస వాఙ్మయంలో స్త్రీల సృష్టి సామాన్యంగా సృజనంగానే వుంటుంది.

ఆంగ్ల విద్యలో స్త్రీ జీవితానికి పునరుజ్జీవనం వచ్చిందని చెప్పవచ్చు. ప్రపంచంలో, భారతదేశంలో వస్తున్న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యకాంక్ష ఆంధ్రదేశంలోనూ సాగింది. దేశ స్వాతంత్ర్యంతో స్త్రీ జీవితానికి నవయుగోదయమయింది. ఈ యుగంలో స్త్రీ లోకంలో నూతన్న చైతన్యం వచ్చింది. ఆర్థికంగా రాజకీయంగా సాంఘికంగా వచ్చిన మార్పులు స్త్రీల ఆలోచనలకు అనుభూతి అభివ్యక్తికి దోహదం చేశాయి. 'స్త్రీలు నేడు సారస్వతాకాశంలో తారలు లాగా ప్రకాశించే వాళ్ళు చాలమంది ఉన్నారు. వీళ్ళలో వ్యాససృష్టి చేస్తున్నవాళ్ళూ పలువురున్నారు.

కందుకూరి కాలంలో ప్రోత్సాహం పొంది స్త్రీలు ఉపన్యాస సృష్టి కావించారు. వేదికల మీద ఉపన్యసించారు. బండారు అచ్చమాంబ, కొటకలపూడి సీతమ్మ, పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబ వంటి రచయిత్రులు స్త్రీల విద్య, సాంఘిక నియమాలు, బాల్య వివాహం, వితంతువివాహం వంటి భిన్నవిషయాలు గ్రహించి వ్యాససృష్టి చేశారు. చేయించారు. ఉపన్యసించారు. ఉపన్యాసాలు ఇప్పించారు.

నేటి రచయిత్రుల వ్యాసాలు కష్టాలు తొలిగించుకోవటంతో పాటు ఇష్టాలు కలిగించుకోవటం, నష్టాలు వదిలించుకోవటంతో పాటు అభిమతాలు పదిలం చేసుకోవటంగా రూపొందాయి. నవలా కథాది సృజన ప్రక్రియలు ఆదరించినంతగా వర్తమాన స్త్రీలు వ్యాసం ఆదరించకపోయినా అసలు ప్రయత్నం చేయకుండా ఉండలేదు.

శ్రీమతి లత వ్యాసంలోకి కవితాధర్మం చొప్పించిన రచయిత్రిగా చెప్పవచ్చు. 'ఊహాగానం' సంపుటాలు 'లత వ్యాసాలు' ఈ ధర్మం ప్రస్ఫుటంగా

చూపుతున్నాయి. ఇంతకంటే ముందుగా గృహలక్ష్మి పత్రికలో సృజనధర్మ ప్రచురంగా వ్యాసస్పష్టి చేసిన శ్రీమతి కొత్త లక్ష్మీరఘురామ్ కృషి సారస్వత లోకం గమనించిన విషయం !

నేడు ప్రతి పత్రికలోనూ - చాలావరకు - స్త్రీల శీర్షిక ఒకటి వుంది. స్త్రీలకే పత్రికలు వెలిశాయి కూడా. ఈ శీర్షికలలో స్త్రీల సమస్యల మీద వ్యాసాలు అనేకం ఆవిర్భవించాయి. కట్టు కుట్టు బొట్టులు దగ్గర్నుంచి మతాంతరవివాహాలు దేశాంతర రాజకీయాలు దాకా చర్చిస్తూ వ్యాసరచన చేస్తున్నారు స్త్రీలు.

ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రికలో శ్రీమతి మాలతీచందూర్ నవలలను గూర్చి నవలల సమస్యలను గూర్చి వ్యాసస్పష్టి చేస్తున్న సంగతి అవగత పూర్వమే! ఆంధ్రపత్రికలో శ్రీమతి కె. రామలక్ష్మి స్త్రీల సమస్యలను, నారీ దృక్పథాన్ని వివరించే వ్యాసాలు వ్రాస్తున్న విషయం సుపరిచితం! ఈ రచయిత్రి "దారి చూపిన దీపకళికలు" వ్యాససంపుటిలో స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం మహిళోద్యమం నడిపిన స్త్రీల జీవితచరిత్ర గోచరమవుతూవుంది.

శ్రీమతి న్యాపతి కామేశ్వరి ప్రసంగ వ్యాసాలు, ఆకాశవాణిలో ప్రసారమయిన స్త్రీల ప్రసంగ వ్యాసాలు, స్త్రీల గృహ సాంఘిక దృష్టిని వివరిస్తున్నాయి. శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ సారస్వత జీవిత చరిత్ర వ్యాసాలు, డా॥ నాయని కృష్ణకుమారి, డా॥ యశోదారెడ్డి పరిశోధన వ్యాసాలు విమర్శన గుణభారంతో శోభిస్తున్నాయి.

స్త్రీ వ్యాసస్పష్టిలో అత్యుత్తమ శిఖరాలు చేరుకొన్న రచయిత్రి శ్రీమతి ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి. 'జీవన సామరస్యం', 'నారీజగత్తు', 'వెలుగుదారులు', 'జీవితరత్నాలు' ఉత్తమ వ్యాససంపుటాలు. స్త్రీ జీవితం సంపూర్ణంగా అభివృద్ధి చెందాలని అన్ని రంగాలనుంచి మేలు జరగాలని వాంఛించి తత్సాఫల్యానికి తీవ్ర కృషి చేసి ఈ వ్యాసస్పష్టి కావించినట్టు స్పష్టమవుతుంది. స్త్రీ సమస్యలకు పరిష్కారం ఈ రచయిత్రి ఆలోచించినంత లోతుగా ఎక్కువగా పూర్వం - ఆలోచించినవాళ్ళు లేరనవచ్చు.

1:3. పత్రికా వ్యాసం

సృజనధర్మ సమంచితంగా పత్రికలలో వివిధ వ్యాసాలు ప్రచురితమవు

తున్నాయి. విమర్శన వ్యాసాలు కూడా వెలువడుతున్నాయి. కాని వాటికీ తావులో సంభావనం లేదు. సంపాదకీయాలు, ప్రత్యేక శీర్షికలు, సమీక్షలు వ్యాసాలుగా పత్రికా ప్రపంచంలో గోచరమవుతున్నాయి.

సంపాదకీయం సంపాదకుడి హృదయానికి ఛాయాచిత్రం. సంఘటనో వార్తో సమస్యో గ్రహించి, సంపాదకుడి హృదయం పొందిన పరిణామానికి ప్రతీక సంపాదకీయం. అందువల్ల దానికి సృజనధర్మం సంక్రమించింది. ముట్నూరి కృష్ణారావు, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు సంపాదకీయాలు వ్యాసాలుగా గుర్తింపు పొందాయి.

రాజకీయ సాంఘికాది సమస్యలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తూ పత్రికలలో సంపాదకీయాలున్నాయి. పత్రికా స్థాపనంలోని ప్రధాన లక్ష్యాన్ని ఆ యా సంపాదకీయాల స్వరూప స్వభావాలు నిర్ణయిస్తూ ఉన్నాయి. అందువల్ల సంపాదకీయం పత్రికాధిపతి అవసరంగానూ, సంపాదకుడి జీవిత ప్రతిబింబంగానూ ఉండి సాహితీ జీవితం పొంది వ్యాసవాఙ్మయంలో భాగమయింది.

ప్రత్యేక శీర్షిక : ఒక పత్రికలో సంపాదకుడో ఉపసంపాదకుడో ఒక నియమితుడైన రచయితో రచయిత్రో ప్రతి సంచికలోనూ వుండే ప్రత్యేక శీర్షికను కొంతకాలం నిర్వహించటం నేటిపత్రికా ప్రపంచంలో సామాన్యంగా ఉంది. మాణిక్యవీణ ఇటువంటి రచనకు ఉదాహరణంగా చూడవచ్చు. సృజన సాహిత్య రచనా సామర్థ్యం ఉన్న వ్యక్తి పత్రికా నిర్వహణపు ఒత్తిడిలోనో, ఆ రోజు ఆ పత్రికకు ఆ రచన చేరాలన్న తొందరలోనో, ఈ శీర్షికను పోషిస్తున్నట్లు గుర్తింపవచ్చు. వీటిలో విషయం కంటె రచనం ప్రధానంగా ఉంటుంది.

ఈ ప్రత్యేక శీర్షికలు రచయితల వ్యక్తిత్వ ఫలితాలు. హృదయం కన్న బిడ్డలు. ఈ రచనల సృజనగుణం శోభితం. భాష జీవితం దగ్గరగా ఉంది. హాస్యంకాని, కవితాగుణంకాని అంతర్వాహినిగా ఉంది. సామాజిక సమస్యలు ఈ శీర్షికా వ్యాసంగానికి వస్తువులుగా రూపొందాయి. ప్రతిరోజో ప్రతివారమో ఈ విధమయిన శీర్షికా నిర్వహణం రచయిత సామర్థ్యానికి గీటురాయి.

ఈ యుగంలో పత్రికలలో ఇటువంటి ప్రత్యేక శీర్షికలను ఎందరో ప్రసిద్ధులు నిర్వహించారు. శ్రీ దాసు వామనరావు ఆంధ్రపత్రికలో నిర్వహించిన

'ఇష్టాగోష్ఠి' 'కాలక్షేపం' అందులోనే శివలెంక శంభుప్రసాద్ సాగించిన 'పడక్కుర్చీ కబుర్లు' 'తెలుగు వెలుగులు', శ్రీ ప్రవీణ్ - 'రాజధాని కబుర్లు' సాహితీ జీవితం పొందాయి. కృష్ణాపత్రికలో 'వడగళ్ళు' ఆంధ్రప్రభలో 'ఆషామాషీ' చాలాకాలం వ్రాసిన శ్రీ రావూరి సత్యనారాయణ సామర్థ్యం సాశ్చర్యంగా పరికింపవచ్చు.

ఈ విధంగా ప్రత్యేక శీర్షికా నిర్వహణం చేసిన వాళ్ళలో విభిన్న దృక్పథాలు చూపిన వ్యక్తి విద్వాన్ విశ్వం. ఆంధ్రప్రభలో ఆంధ్రజ్యోతిలో 'తెలుపు నలుపు' 'అవీ-ఇవీ' 'ఇవాళ' 'వారం-వారం' 'మాణిక్యవీణ' విషయంలోను రచనంలోను గుణంలోను తత్త్వంలోను ఉత్తమ వ్యాసాలుగా గోచరమయ్యే శీర్షికలు.

ఆంధ్రజ్యోతిలోనే శ్రీమతి 'పురాణం సీత' 'ఇల్లాలి ముచ్చట్లు' తెలుగు నుడికారం సొంపు, వాడిదనం నిలుపుకొన్న శీర్షిక. శ్రీమతి లత 'ఊహాగానం' లో సృజనగుణం గోచరమవుతుంది. దిన వార పత్రికలలో ఎక్కువగా ఈ ప్రత్యేక శీర్షికా నిర్వహణం జరిగి, ఇటువంటి వ్యాససృష్టికి అవకాశం పెరుగుతూవుంది.

ప్రత్యేక శీర్షికలు హృదయ ప్రతిబింబాలు. ఆంగ్లంలో ఇటువంటి రచనలు అందమయిన వ్యాసాలు. ఆంధ్రంలో వీటిని వ్యాసాలనుకోవటం కొత్తదృష్టి. వీటిలో హాస్యం, సారళ్యం, వైశద్యం, కవితాగుణం ప్రథమగణ్యాలు. సృజన హృదయం ఆవేశం పొందినప్పుడు కలిగిన అక్షరరూపాలీ వ్యాసాలు.

సమీక్షలు : దేశంలో ఏ మూలనో వెలువడ్డ ఏ గ్రంథమయినా అందరికీ తెలియటానికి, ఆ గ్రంథాన్ని పరిచయం చేయటానికి ఉద్దిష్టమయిన పత్రికా శీర్షిక సమీక్ష. ఈ సమీక్షను పూర్వం కృతివిమర్శనం అన్నప్పటికీ నేడు పుస్తక సమీక్ష అనో గ్రంథసమీక్ష అనో పిలుస్తూ సమీక్షగా పేర్కొంటూ ఉండటం జరుగుతూవుంది. కావ్యగుణం సమగ్రంగా సమీక్ష వివరించదు కాబట్టి, ఆ ప్రయత్నం కూడా ఉండదు కాబట్టి సమీక్ష సృజనవ్యాసంగా గ్రహింపబడుతుంది. సమీక్షకుడు ఒక కావ్యం చదివితే ఏమి అనుభూతి చెందితే అదే సమీక్ష అవుతుంది. అది బృహత్ ప్రణాళికతో ఉండదుకాబట్టి సమీక్షగా సృజనవ్యాసంగా గ్రహించటమే సమంజసం.

సమీక్ష పూర్తి విమర్శనం కాదు, కృతిసౌందర్యం సంపూర్ణంగా విశదం

చేయదు. పూర్తి పరాశ్రయంగా ఉండదు. సమీక్ష సాధారణంగా కృతిని వివరించేదిగా, అందులోని కొన్ని భాగాలు ఉదాహరించేదిగా, కొన్ని అంశాలు విశదీకరించేదిగా, తత్స్థానం తెలిపేదిగా, గుణదోషాలు పరిశీలించేదిగా అనువాదమయితే అది ఎలా జరిగిందో చూసేదిగా, ఆమోదయోగ్యంగా ఉందో లేదో వివరించేదిగా, సాగుతూ వుంది. భారతి, ఆంధ్రపత్రిక, ప్రభ, జ్యోతి, ప్రగతి వంటి అనేక పత్రికలలో సారస్వత సమీక్షలు వెలువడుతున్నాయి. క్షేమేంద్ర, మనోరాణి, అవంతి, అయాస్య, సుమన, పాపవంటిపలువురు గ్రంథసమీక్షలుచేస్తున్నారు.

ఆంగ్లంలో గ్రంథసమీక్షలు వ్యాసాలుగా రూపొందాయి. ఆంధ్రంలో అది వాంఛనీయ పరిణామంగా ఉంది. వ్యాస వాఙ్మయం పెరగటానికి ఈ సమీక్షా రచన విస్తృతం కావటం అవశ్యం కోరదగ్గ పరిణామం.

సంచికలు-సంకలనాలు : ఒక ప్రత్యేక సందర్భంలో ఒక ప్రత్యేక విషయగతంగా పలువురు వ్రాసిన వ్యాసాలు కలిపి ముద్రించిన సంచికలు, ఒక ప్రత్యేక సందర్భంలో బహు విషయగతంగా అనేకులు వ్రాసిన వ్యాసాలు కలిపి ముద్రించిన సంకలనాలు తెలుగులో మొదటినుంచీ వెలువడుతున్నాయి.

సంచికలు సాధారణంగా ఆయా అవసరాలకు అవతరించటం పరిపాటి. చారిత్రక ప్రసిద్ధికాని, సారస్వత ప్రతిష్ఠకానీ వీటి ఆవిర్భావానికి హేతువు అయింది. కవి పండిత రచయితల సమ్మానం కోసంగాని, సారస్వత పోషకుడి నీరాజనంగా కాని ఇవి అవతరించాయి. సాహితీమూర్తులు సంఘసేవకులు గౌరవం పొందినా, గతించినా, ఇవి వెలువడ్డాయి. ప్రసిద్ధుల జయంతికో వర్ధంతికో కూడా ఇవి పుట్టాయి. సారస్వత సంఘాల నాటక సమాజాదుల ప్రారంభోత్సవంలోనో, వార్షికోత్సవంలోనూ సంచికలు పుట్టాయి. ఒక సంచిక సాధారణంగా ఆంధ్రజాతి జీవితంలో ఒక చిన్నఘట్టం ఆలోచన, చర్య, వ్యాసగతంగా వివరించేదిగా ఉంది.

సంచికలు ఆరంభంలో చారిత్రక దృష్టితో అవతరించి వ్యాసవాఙ్మయం పరిపుష్టం కావించాయి. సాహిత్యం, రాజకీయం, సాంఘిక జీవితం అనంతరం సంచికా విషయాలయ్యాయి. వ్యక్తుల భాషా సారస్వత సాంఘికసేవ ఇటువంటి సంచికలలో ప్రాధాన్యం వహించింది. ఇటువంటి సంచికలు నేడు అనేకం వెలువడుతున్నాయి.

ఈమధ్య వ్యాస సంకలనాలు ఎక్కువయ్యాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య ఎకాడమీ వెలువరించిన 'సాహిత్యోపన్యాసములు'లో నన్నయ్య దగ్గర్నుంచి కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుదాకా ఉన్న పదిమంది సారస్వతకృషిని వ్యాసనిక్షిప్తం కావించటం జరిగింది. సారస్వత వ్యాసములు నాలుగు సంకలనాలలో ప్రాచీన పత్రికా వ్యాసాలు ప్రముఖంగా నిలిచాయి. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు వ్యాస సంకలనాలు కావించింది. భారతోపన్యాసములు భాగవతోపన్యాసములు ఉత్తమ వ్యాస సంకలనాలుగా వెలువడ్డాయి.

హైద్రాబాద్‌లో సాహితీ కృషి కావించే 'యువభారతి' ఆధునికులు అనేకాంశాల మీద వ్రాసిన నూరు వ్యాసాలను సంకలనంగా చేసింది. ఇదే సంస్థ 'చైతన్యలహరి', 'వికాసలహరి' వ్యాస సంకలనాలు వెలువరించింది. హైద్రాబాద్‌లోనే ఉన్న 'కళాస్రవంతి' సంస్థ 'సాహితీమంజూష' ను సారస్వత వ్యాస సంకలనంగా వెలువరించింది. కర్నూలు 'సాహితీసదస్సు' - 'సాహిత్యప్రబోధము' వ్యాససంకలనం ప్రచురించింది.

పత్రికలు వ్యాససృష్టికి దోహదం చేశాయి. సృజనవిమర్శన వ్యాసాలు అవతరించాయి. వ్యాసం పత్రికలవల్ల ప్రాచుర్యం పొందింది. ప్రచురణావకాశం పెరగటంతో వ్యాససృష్టి అధికంగా జరిగింది. పత్రికల వల్ల సృజనవ్యాసం విమర్శన వ్యాసం తాకిడికి తట్టుకొంటూ నిలచింది. రెండు విధాల వ్యాసరచనా రీతికి వారధి పత్రిక.

1:4. వివాదవ్యాసం

కవులు రచయితలు విమర్శకులు ఆత్మాభివ్యక్తి హృదయావిష్కరణాలతో అనుభూతి పురస్కారంతో అభిమానాందోళనలు ఆవేశాలోచనలు ప్రతిభా పాండిత్యాలు ప్రతిష్ఠించుకొని సాగించిన సారస్వత చర్చలు వివాదవ్యాస సృష్టికి కారణభూతాలు. ఉత్తమ సారస్వతమూర్తులు మానవావసరమయిన సంయమనం కోల్పోవటంవల్ల వివాద విషయమూ రచనామర్యాదా మరుగునపడి సభ్యత సంస్కారం నిర్గమించి, వ్యాసం నిందగా దూషణగా రూపొంది అసహ్యమయ్యే ప్రమాదం ప్రతిక్షణం సాహిత్యం భరింపవలసిరావటం భావ్యం కాదు. మనిషితత్త్వంలోని ఒక ప్రముఖ భాగం ప్రదర్శించేదిగా వివాద వ్యాసం గోచరమవుతుంది.

మంచిచెడ్డల మధ్య స్పష్టంగా లేని మార్గంలో నడిచే సామాన్యుడు ఒక వైపుకు తూలితే వివాదమే ! సాంఘిక వివాదం ప్రమాదకరమే అయినా సారస్వతంలో సంపూర్ణంగా ప్రమాదమే తెచ్చిపెట్టలేదు. వివాద వ్యాససృష్టివల్ల వ్యాసం ఏ విధమయిన భావవ్యక్తీకరణకు వాహిక అయిందో తెలిసి, అందుకూ ఇది సమర్థమయిందన్న గుర్తింపు కలుగుతుంది.

రాజకీయ వాతావరణంలోకి వాదోపవాదాలు ప్రవేశించటంవల్ల సారస్వతం నష్టపోలేదు. ఆంధ్రదేశం కమ్యూనిజం వల్ల కవులయినవాళ్ళు తదన్యులతో సాగించిన వాదోపవాదాలు సాహిత్యవ్యాసాలయ్యాయి. ఈ యుగంలో శ్రీ శ్రీశ్రీని, శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణను సాహితీ రంగంలో చుట్టుకొన్న వివాదం 'ఆంధ్రపత్రిక', 'భారతి' పత్రికలలో వ్యాసావిర్భావానికి దోహదం చేసింది. ఈ వివాద వ్యాసాలు అవతరించిన తీరు, కనిపించిన వ్యక్తిదూషణ అవతల ఉంచి చూస్తే ఇటువంటి వ్యాసాలు జాతి జీవితవిధానానికి వ్యాఖ్యానప్రాయంగా కనిపిస్తాయి.

ఇటువంటివే సారస్వతంలో సంప్రదాయజ్ఞులకు, నవీనులకు; ప్రాచీన కవితాధోరణులకు, నవీనరీతులకు; గ్రాంథికభాషకు, వ్యావహారిక భాషకు; అభ్యుదయకవులకు, విప్లవకవులకు మధ్యవచ్చిన వివాదాలు. ఆయా సందర్భాలలో అవతరించిన వివాదవ్యాస వాఙ్మయం తెలుగు దేశంలో కొంత నూత్నదృష్టిని కలిగించింది.

ఈ శబ్దం సాధువా కాదా అన్న చర్చలు, వాక్యరణచర్చలు, కావ్యచర్చలు చాలా పర్యాయాలు వివాదాన్నే పెంచాయి. పూర్వం ఉన్నంతగా వివాదవ్యాస రచన వర్తమానంలో జరగటం లేదుకాని పూర్తిగా లేకపోలేదు. సమాజ జీవిత పథ నిర్ణయంలో వేగం ప్రసిద్ధంగా ఉన్నంతకాలం వివాదవ్యాసావిర్భూతికి అవకాశం తక్కువ. వివాదవ్యాసం సృజనగుణం ప్రదర్శించి పండిత పామరులలోను ప్రాచుర్యం పొంది తెలుగువ్యాస పరిణామ ప్రదర్శకంగా ఉంది.

తెలుగులో ఈయుగంలో ఉన్న సృజనవ్యాసాలు కవితాధర్మం ఆలోచనపథం ప్రదర్శించాయి. వ్యాసం పూర్వంకన్న చదివేవాళ్ళు ఎక్కువగా కలది అయింది. కొన్ని చారిత్రక వ్యాసాలు ఈ యుగంలోనూ అవతరించాయి కాని వాస్తవానికి చారిత్రక వ్యాససృష్టి దీనికి పూర్వయుగలక్షణం. పలువురు ప్రసిద్ధుల వ్యాసాలు

ఈ యుగంలో ముద్రితాలయినా అవి నిజంగా పూర్వయుగంలోనే వెలువడటం వల్ల ఇక్కడ గ్రహించలేదు. పింగళి లక్ష్మీకాంతం వ్యాససృష్టి 1930 లకు పరిమితంకాని 'నా రేడియో ప్రసంగాలు' ఈ యుగంలో వెలువడింది. ఈ యుగ వ్యాసంలోను, స్త్రీల వ్యాసాలలోను పత్రికా వ్యాససమూహంలోనూ, వివాద వ్యాసాలలోను హృదయం పొందిన ప్రాధాన్యంవల్ల సృజనవ్యాసం ప్రవర్తిల్లింది. ఇక తెలుగువ్యాస వాఙ్మయంలో అధికభాగంగా ఉన్న విమర్శనవ్యాసం పరికింపవచ్చు.

2. విమర్శన వ్యాసం

బుద్ధి ప్రధానమై అలోచన రేకెత్తిస్తూనో విషయం బోధిస్తూనో రచయిత హేతు దృష్టినుంచి పుట్టి, అసంపూర్ణ విమర్శనంగా ఉండి, విజ్ఞాన విస్తృతికి దోహదకారిగా రూపొందిన వ్యాసం విమర్శనవ్యాసం. ఇది పదిహేను పథాలలో ప్రవర్తిల్లింది. ఇవి 1 కావ్యతత్త్వ 2 కావ్యాత్మ 3 కావ్యగుణ 4 కవ్యాత్మ 5 కావ్యచరిత్ర 6 జీవితచరిత్ర 7 భాషా 8 అన్యభాషా 9 అనువాద 10 పీఠికా 11 వేదాంత 12 వైజ్ఞానిక 13 రాజకీయ 14 అర్థిక 15 పరిశోధన వ్యాసాలుగా వింగడించి పరిశీలించటానికి తగివున్నాయి.

విమర్శన వ్యాసమే అసలు వ్యాసం అన్నంత ఎక్కువగా ఈ వాఙ్మయం విస్తృతమయింది. విమర్శనంలో విమర్శనవ్యాసం గతార్థమయిపోవచ్చుకాని విస్తృత ప్రణాళికతో విమర్శనం ఉంటే పరిమిత పరిధిలో విమర్శన వ్యాసం ప్రవర్తిల్లుతుంది. విమర్శనం విమర్శనవ్యాసం మధ్య హద్దులు అస్థిరంగా ఉన్నాయి. విషయాధిక్యంవల్ల విమర్శనమేదో, విమర్శన వ్యాసమేదో నిర్ణయించటం జరిగింది. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, 'కవిత్వతత్త్వ విచారము' విమర్శనంగా 'వ్యాసమంజరి' విమర్శనవ్యాస సంపుటిగా గ్రహింపవచ్చు. అంతకంటే స్పష్టమయిన విభజనగా కోరాడ రామకృష్ణయ్య 'ఆంధ్రభారత కవితా విమర్శనము' విమర్శనం, 'సారస్వతవ్యాసములు' విమర్శనవ్యాసాలుగా, భావింపవచ్చు.

తెలుగులో ఉన్న విమర్శన వ్యాసాలు ముప్పాతికవంతు సారస్వత విషయ విన్యస్తంగానే వున్నాయి. అయితే సారస్వతేతర విద్యా విషయాల

మీద ఇంత విస్తృతంగా వ్యాససృష్టి జరగలేదు. పరిపూర్ణంగా మానవాభ్యుదయం జరగటానికి ఏ విద్యారంగమూ మనిషికి దూరంగా ఉండకూడదు. ఏ అంశమయినా వ్యాసంగా రూపొందకపోతే ఆ అంశం విద్యావంతులకే తెలియలేదని అర్థం. రాకెట్టు నిర్మాణం శాస్త్రవేత్తకు తెలుస్తుంది. అది వ్యాసంగా వెలువడితే విద్యార్థులకు అవగతమవుతుంది. విజ్ఞాన వాహికగా మిక్కిలి సమర్థవంతమయిన విమర్శన వ్యాసం మానవ సంస్కృతి నాగరికతలకేకాదు, విజ్ఞాన వికాసాలకు కూడా కూడలికావటం వాంఛనీయ పరిణామం.

2:1. కావ్యతత్త్వవ్యాసం

ఒక కావ్యంలోని మూలతత్త్వం వివరించి, విపులీకరించి చూపటం, ఆ కావ్యం నిర్మితమయిన పునాది విశదీకరించి తెలపటం వంటి విమర్శనరీతి పూర్వం లేదు. తెలుగు సాహితీవిమర్శనంలో కావ్యతత్త్వం విశదంచేసే వ్యాసాలు తదితర వ్యాసాలుకంటే విమర్శకుడి సమ్యగ్దృష్టిని విస్పష్టంగా చూపి ఒక సమగ్రపథకం వెనుక వెలిగే మూలదీప్తిని ప్రదర్శించాయి.

ఒక కోవలోని విమర్శకులు సాధారణంగా కావ్యవాఙ్మయంలోని మూల తత్త్వం పరిశీలించే దృష్టికలిగి వుండటం సహజమే: ఆ దృష్టి వాళ్ళ విమర్శన వ్యాసవాఙ్మయాన్ని అనుశాసిస్తూ వుంటుంది. ఈ కోవలో కోరాడ రామకృష్ణయ్య, దువ్వూరి రామిరెడ్డి వంటివాళ్ళు విమర్శన వ్యాసాలు వ్రాశారు.

ఈ యుగంలో పిల్లలమర్రి హనుమంతరావు కావ్యతత్త్వవ్యాసాలతో పాటు కావ్యపాత్ర విమర్శన వ్యాసాలు, సాంఘికవ్యాసాలు వ్రాయటం జరిగింది. 'సాహిత్య సమాలోచనము' 'సాహిత్య సమీక్ష' 'మాధురీ మహిమ' 'సాహిత్య సంపద' 'ఇష్టాగోష్ఠి' సంపుటులలో రచయిత వ్యాససారస్వత కృషి గోచరమవుతుంది.

సాహిత్యం, కవి, విమర్శకుడు వంటి అంశాలకు సూత్రప్రాయ వివరణం; పదకవిత, ప్రబంధం, వచనం, రూపకంవంటి వాటి స్వరూపనిర్ణయం; ప్రాచీనాధునిక కావ్యప్రపంచంలోని రసమయ సన్నివేశాలకు, పాత్రల స్వరూప స్వభావాలకు, సుందర సమన్వయం; ఆంధ్రులు క్రియాసాధకులు కావాలన్న ఆసక్తి; ఈ వ్యాసగతంగా గోచరమవుతున్నాయి. ఇందులో స్థూలంగా మూల

సిద్ధాంత పరామర్శనుంచి ఆధునిక వాఙ్మయ సౌందర్యందాకా రచన ద్యోతకమవుతూవుంది.

డా॥ జి. వి. కృష్ణరావు 'కావ్యజగత్తు' 'నవతోరణం' లలో సాహిత్యం వ్యాకరణం రసం తత్త్వం అంశాలనుగూర్చి వ్యాసాలోచన చేయటం చూడవచ్చు.

శ్రీ విన్నకోట మాధవరావు 'కావ్యరీతులు' 'కావ్యాలోకన' 'కావ్య శిల్పము' లలో కావ్యతత్త్వ విమర్శనం జరిగింది. ప్రబంధ వాఙ్మయ పరిణామం; కవి, కవిత్వం, కావ్యంవంటి అంశాలు; కావ్యపాత్ర ప్రయోజనంవంటి విషయాలు ఈ వ్యాససృష్టిలో ఉన్నాయి. కావ్యజీవితం అన్ని దిక్కులనుంచి ఆలోచనకు గురిచేసి కావ్యసృష్టికి మూలధర్మాలు పరిశీలించటం ఈ రచయిత కృషిగా గమనింపవచ్చు.

శ్రీ ఆర్.యస్. సుదర్శనం 'సాహిత్యంలో దృక్పథాలు', 'సమాజము - సాహిత్యము' లలో నవలాప్రక్రియ తత్త్వం కొన్ని నవలల సిద్ధాంతపు పునాది దర్శించటం జరిగింది.

నేదునూరి గంగాధరం 'జానపదగేయవాఙ్మయ వ్యాసావళి', శ్రీ బండారు తమ్మయ 'వ్యాసావళి', శ్రీ వావిలాల సోమయాజులు 'మణిప్రవాళము' ఈ కోవలోని వ్యాసం సంపుటులు.

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు, శ్రీ వి. అంకయ్య, శ్రీ గొఱ్ఱెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, శ్రీ పడలి మందేశ్వరరావు, శ్రీ ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి, శ్రీ పి.వి. సోమయాజి వంటి పలువురి వ్యాసాలు ఈ కావ్య తత్త్వ విమర్శన వ్యాసాలుగా ఉన్నాయి.

2:2. కావ్యాత్మ వ్యాసం

కావ్యతత్త్వ వ్యాసంలో అనేక కావ్యగత ప్రధాన తత్త్వైక్యం పరికిస్తే కావ్యాత్మ వ్యాసంలో ఒక ప్రత్యేక కావ్యలక్షణం దర్శించటం జరుగుతుంది. అది సమష్టినుంచి వ్యష్టిని సాధిస్తే ఇది వ్యష్టినుంచి సమష్టిని సాధిస్తుంది. కావ్యప్రధాన లక్ష్యం విశదీకరించే దృష్టితో సాగిన విమర్శన వ్యాసాన్ని కావ్యాత్మ వ్యాసంగా గ్రహించటమయింది. కావ్యాత్మ వ్యాసం తెలుగులో వ్యాసరచన మారంభమయిన

నాటినుంచి వెలువడుతూ వుంది. ఈ విధమయిన వ్యాససృష్టి వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి, వెన్నేటి రామచంద్రరావు, బుర్రా శేషగిరిరావు వంటి పలువురు ప్రసిద్ధులు చేశారు.

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యుల 'మూడు కావ్యాలు (1952), 'సాహిత్య వ్యాసములు' లలో శిల్పసాహిత్యతత్త్వ వివరణాత్మక రచనముంది. ఈ కోవలో విమర్శన వ్యాసాలు ఆరంభంలో శబ్దదృష్టినీ ఆ పైన కావ్యాత్మదృష్టినీ పెంచుకొన్నాయి. సమగ్ర కావ్యతత్త్వచరిత్ర నిర్మించబడటానికి ప్రతికావ్య ప్రత్యేకత వివరించే కావ్యాత్మ వ్యాససృష్టి ఆవశ్యంగా ఉంది.

2:3. కావ్యగుణ వ్యాసం

కావ్యాత్మ వ్యాసం కావ్య స్వభావ ప్రధానంగా రూపొందితే కావ్యగుణ వ్యాసం కావ్యస్వరూప ప్రధానంగా సిద్ధించింది. ఈ వ్యాసాలలో కావ్యావసరాలు కావ్య శరీరంలోని సర్వభాగాలు వ్యష్టిగాను సమష్టిగాను పరిశీలనం పొందాయి. ఈ వ్యాసాలలో కావ్యగుణాన్ని విమర్శించటంలో సత్యాన్ని తప్ప వ్యక్తిగతాభిప్రాయానికిగానీ, హేతువుకు తప్ప ఇష్టా నిష్టాలకుగానీ, చోటు లేకపోవటం అవసరమే అయినా అది అవశ్యం పాటింపబడ్డ అంశంకాదు.

కావ్యధర్మాలు రచయితను ఏ విధంగా ఆకట్టుకొంటే ఆ ధర్మాలు కావ్య గుణ వ్యాసంలో ఆ విధంగానే ప్రవర్తిస్తాయి. అందువల్లే ఈ విమర్శన వ్యాసం పరిపూర్ణ సత్యంగా కానీ సంపూర్ణ హేతుయుతంగా కానీ ఉండదు. ప్రాచీన దశలోని ఈ స్థితి క్రమ క్రమంగా తగ్గిపోయి సత్యహిత సమాలోచనంగా ఈ కావ్యగుణ వ్యాసం ఆవిర్భవించింది.

శ్రీ ఆంధ్ర శేషగిరిరావు - ఆంధ్ర సారస్వత వ్యాసావళి (1952) కావ్య పాత్రల పరిశీలన సంపుటి. ఈ ఆలోచనలు సామాజిక పరిధీ ప్రవర్తకంగా ఉన్నాయి.

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి - సాహిత్యసమీక్ష (1956), ద్రోణ ప్రశస్తి (1960) కావ్యపాత్రగతమయిన వ్యాససృష్టితో ఉన్నాయి. పాఠపరిశీలనంగా పరిశోధనగా ఈ రచన సాగింది.

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి-వ్యాసరత్నావళి భాషాసారస్వత వ్యాసా

లతో ఒప్పుతూ వుంది. విషయదృష్టి, విమర్శనాధిక్యం పాండిత్యశోభ హేతు దృష్టి ఈ వ్యాసాలను విమర్శన వ్యాసాలుగా రూపొందించాయి కానీ, కొంత సృజనగుణం రచనలలో లేకపోలేదు. సంస్కృతాంధ్రభాషా కావ్య సాంఘిక సంగతులు ఈ వ్యాసవిషయాలుగా ఏర్పడాయి.

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు-భారతీ వ్యాసములు (1955) లో కావ్యాల లోని కవితాగుణాలు, శ్రీ జాస్తి వెంకటనరసయ్య వ్యాసవాణి నాలుగు భాగాలలో ఆంధ్రజాతి కవిత వస్తువులుగా పరస్పర సంబంధం, పరిశీలన పొందాయి.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ వ్యాసాలు కొన్నింటిలో విమర్శన గుణం కంటే సృజనధర్మం, వస్తువుకంటే రచన ప్రధానంగా అనిపించినా అన్ని ప్రక్రియ లలో సిద్ధహస్తుడైన వ్యక్తి కావటంవల్ల, ఏ ప్రక్రియ ఎప్పుడు ఏ వస్తు రచనకు వాడుకోవాలో తెలిసిన రచయిత అయినందువల్ల, వ్యాసం విమర్శన ప్రక్రియగానే గ్రహించినట్లు గమనింపవచ్చు. నన్నయ ఆంధ్రీకరణమయినా, అల్లసాని అల్లిక జిగిబిగి అయినా, శాకుంతలము అభిజ్ఞానత అయినా విమర్శ వ్యాసాలుగానే అవతరించాయి. ఎమెస్కో సంప్రదాయ సాహితిగా వెలువడ్డ కావ్యాలకు వ్రాసిన పీఠికలు సృజన వ్యాసాలుగా ఉన్నాయి.

డా॥ దివాకర్ల వేంకటావధాని 'కావ్యలహరి' వ్యాసాలు అయిదు కావ్యాల సంపూర్ణ సౌందర్యం ప్రదర్శించేవిగా, డా॥ యస్వీ జోగారావు సప్తతంతువు, మహాకవి మార్గము (1965), సారస్వత నీరాజనము (1965) కావ్యగుణాలు సందర్శించేవిగా ఉన్నాయి.

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి వ్యాసవాహిని (1965) వ్యాసాలలో ప్రాచీనాధునిక కవితా ప్రపంచంలో వెలుగు కళికలుగా ప్రకాశించే కవుల కావ్యపాత్రల పరిశీలనం జరిగింది. విషయం విమర్శనంగా రచనం సృజనంగా చేసిన వ్యాసకర్త సవ్యసాచి. కవితాపరిధిని చేరుకొన్న వచనంవల్ల వ్యాసం కవిత్వంగా రూపం దిద్దుకొంది. ఈ వ్యాసాలు కావ్యగుణ వ్యాసస్థాయిని ఇనుమడింపజేశాయి.

డా॥ కేతవరపు రామకోటిశాస్త్రి - నైమిశము, సమీక్షణ కావ్యగుణపరిశీలన చేసిన వ్యాససంపుటులు. సాహిత్యం పట్ల రచయితకున్న భక్తిప్రపత్తులకు ఈ సాహిత్యం నిదర్శనంగా ఉంది. డా॥ తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య - తెనుఁగుమఱుఁగులు, కళాపూర్ణోదయ ప్రశంస; డా॥ జె. సూర్యనారాయణ -

వ్యాసరాజి (1969); డా॥ జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం - సారస్వతసౌరభము (1970); శ్రీ కాఘారి హనుమంతరావు - సాహితీజగతి (1970); శ్రీ ఆవంత్స వేంకట రంగారావు - వ్యాసావళి, శ్రీ వంతరాల రామకృష్ణరావు - వ్యాసమంజరి, డా॥ అప్పజోడు వేంకటసుబ్బయ్య షట్పది - వ్యాసమంజరి కావ్యగుణ విమర్శ నంతో సాగిన వ్యాసాలకు నిలయాలు.

ఈ కావ్యగుణ వ్యాససృష్టిచేసిన వాళ్ళలో అధిక సంఖ్యాకులు విశ్వవిద్యా లయాలలో కళాశాలల్లో ఉపన్యాసకులు. ఒకకావ్యం-సన్నివేశం-రసమయంగా గ్రహించటానికి ఇటువంటి వ్యాససృష్టి దోహదం చేసింది. వీటి విస్తృతి కావ్య విమర్శనంలో ఉండవలసిన దృష్టిని పెంచుతుంది.

2:4. కవ్యాత్మవ్యాసం

ఈ వ్యాసం కవి ఆత్మను విశదం చేస్తుంది. ఇందులో కవి ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. ఒక కవి రచనలన్నింటిలో అభివ్యక్తమయ్యే కవి ఆత్మకాని, ఒక కావ్యంలోని కవి ఆత్మదీప్తికాని గ్రహించటానికీ, ప్రదర్శించటానికీ ఈ వ్యాసం అనుకూలంగా ఉంది. ఒక కవి తను చెప్పుకొన్న కవితాధర్మాలకు అనుగుణంగా కావ్యసృష్టిచేశాడో చేయలేదో ఈ వ్యాసం పరిశీలిస్తుంది. అందువల్ల సారస్వత జీవి అయిన కవి వ్యక్తిత్వానికి పరిమితంగా జరిగిన వ్యాససృష్టిని కవ్యాత్మ వ్యాస వాఙ్మయంగా గుర్తించవచ్చు.

కావ్యవస్తువు, భాష, ఛందస్సు, ప్రక్రియ ఎన్నుకోవటంలో కొంతవరకు కవితత్త్వం తెలుస్తుంది. తెలుగులో ఒకకవి కవితా పరిశీలనంగా అనేక విమర్శన గ్రంథాలు అవతరించాయికాని వ్యాసాలు ఎక్కువగా వెలువడలేదు.

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు-సారస్వత నవనీతము (1955) వ్యాస మంజూష (1956) ప్రధానంగా కవ్యాత్మ సుస్పష్టంచేసే వ్యాసాలు. వీటిలో కావ్యతత్త్వ, కావ్యాత్మ వ్యాససముదాయం ఉంది కాని ప్రముఖంగా కవ్యాత్మ వ్యాసాలు ఎక్కువ.

ఈ వ్యాసకర్తకున్న ఆంధ్రత్వంమీద అభిమానం, సారస్వతంపట్ల ప్రేమ ఈ రచనలలో చూడవచ్చు. తెలుగుదనం గౌరవింపబడాలని, తెలుగుసారస్వతం విస్తృతంగా వ్యాపించాలని రచయితకున్న వాంఛ వ్యాససాహిత్యంలో విశదంగా

గోచరమవుతుంది. కవి పరిచయమయినా, పాత్రపరిశీలనమయినా, కావ్య పరిశోధనమయినా రచనం సృజనంగా చేయటంలో వ్యాసకర్త సాహితీ దక్షత కనిపిస్తుంది. వ్యాసంలో వస్తుతత్త్వం అలవోకగా గ్రహించి విశదీకరించి వ్యాసంగా సృష్టించేనేర్పు గమనింపవచ్చు.

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు వ్యాసవాఙ్మయంలో క్షేత్రయ్య నాయికలే కాదు, మునిమాణిక్యం కాంతం పాత్రసృష్టికి హేతువయిన మూలచైతన్యం దర్శించటం జరిగింది; కందుకూరి, కొమఱ్ఱాజు, గురజాడ, ముట్నూరి, కట్టమంచి, క్షేత్రయ్య, పోతన, ముద్దుపళిని తమ సాహిత్యంలో నిక్షిప్తం చేసిన హృదయం పరిశీలనం పొందింది; ఇంకా చిలకమర్తి, చెళ్ళపిళ్ళ, సురవరం, రాయప్రోలు, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి సాహిత్యసమాలోచనం కూడా ఈ వ్యాసగతంగా గోచరమయింది. ఇంత విస్తృతంగా కవ్యాత్మ వ్యాససృష్టి చేసిన వ్యాసకర్తలు ఇంకా లభించవలసి వున్నారు.

ఇంతమాత్రమే కాక, ఆంధ్రవాఙ్మయంలో ప్రకృతిచిత్రణం, వీరరస ప్రాధాన్యం జానపద సాహిత్య తత్త్వం విశదీకరించిన కావ్యతత్త్వ వ్యాసాలు; కళాపూర్ణోదయంలో శృంగారాత్మ, వేయిపడగలులో భావప్రేరకత తెలిపిన కావ్యగుణ వ్యాసాలు ఉన్నాయి.

తెలంగాణాలో వచ్చిన సారస్వతచైతన్యం, దేశచరిత్ర సారస్వతాభివృద్ధులకు ముడిపడిఉన్నదనటానికి నిదర్శనంగా వ్యాసకర్త ఆ విషయం అక్షరరూపంగా చేయటం జరిగింది. ఈ వ్యాసాలలో ప్రాచీనాంధ్రసాహిత్యంతో పాటు ఆధునికాంధ్ర కవులను పరిచయం చేయటం చూడవచ్చు. కొన్ని వ్యాసాలు వివరణాత్మకంగా, కొన్ని సమీక్షాప్రాయంగా ఉన్నాయి. ఆరంభంలోని గ్రాంథిక భాష అనంతరంలో వ్యావహారికంగా మారింది. తెలుగు భాషకు, తెలుగు కవిలోకానికి సాహిత్యంగానూ, తదన్యంగానూ ఆర్థికంగా హార్దికంగా ఆంతరబాహిర దోహదం చేసే సాహితీమూర్తి శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు.

డా॥ బి. రామరాజు జానపదవాఙ్మయ వ్యాసావళి (1960) మరుగున పడిన మాణిక్యాలు (1961) వ్యాససంపుటులలో సాహితీ గౌరవం పొందని విస్మృతాంధ్ర కవులను, కవితను ఆంధ్రులకు అందించటంగా రచన సాగింది. అనాదృత వాఙ్మయానికి అలక్షిత కవిప్రపంచానికి ఈ వ్యాససృష్టి నవోదయం.

సంస్కృతి సారస్వతాల సందర్శనంగా ఉన్న కవి జీవితాలకు కాంతి ప్రసాదించిన ఈ వ్యాస సాహిత్యం సారస్వత చైతన్యానికి ప్రతీక.

డా॥ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ 'తెనుగు విందు' లో ప్రాచీన కవులతోపాటు తెలుగులో కృషిచేసిన ఆంగ్లేయుల సాహితీ జీవితం పరిశీలించటం జరిగింది. శ్రీ కేశవపంతులు నరసింహశాస్త్రి 'ప్రబంధ పాత్రలు' కవిదృష్టి విశేషించే వ్యాస సంపుటి. కవ్యాత్మ వ్యాససృష్టి తెలుగువాఙ్మయంలో విస్తృతంగా జరగవలసిఉంది.

2:5. కావ్యచరిత్రవ్యాసం

కావ్యచరిత్ర సంపూర్ణ విమర్శనంగా ఎక్కువగా వెలువడింది. వ్యాసంగా అంతఎక్కువగా వెలువడలేదు. చరిత్ర ఏదయినా, -కవి చరిత్రగాని, వాఙ్మయ చరిత్రకాని, ప్రక్రియా చరిత్రకాని- వస్తుగుణంలోనే వ్యాసంగా అవతరించే దశకు అతీతంగా ఉంది. కవిచరిత్ర కంటే ఎక్కువగా చారిత్రక జీవితాల చరిత్ర వ్యాస వాఙ్మయంలో ప్రవేశించింది కాని కావ్యచరిత్రమాత్రంకాదు. శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి 'ఆంధ్ర రచయితలు' కానీ, శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మి కాంతమ్మ 'ఆంధ్ర కవయిత్రులు' కానీ విశాలప్రణాళికకు పరిమితంగా ఉన్నాయి. చరిత్రలుగా రూపొందాయి కాని చారిత్రక వ్యాసాలుగా వెలయలేదు. ప్రాచీనులు కావ్యచరిత్ర వ్యాససృష్టి చేశారుకాని ఆధునికులలో ఈ వ్యాసం అంతఎక్కువగా వెలువడలేదు.

అభ్యుదయకవులు తమ కవితాధిక్యం ప్రకటించినప్పుడు, దిగంబరకవులు తమ కవితా వైశిష్ట్యం వివరించినప్పుడు విరసం తమ సంస్థ-సాహిత్య లక్ష్యాలు ప్రకటించినప్పుడు, వెలువడ్డ వ్యాసాలు కావ్యచరిత్ర వ్యాసాలుగా గోచరమయ్యాయి. ఇటువంటి వ్యాససృష్టిలో శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డి, శ్రీ జ్వాలాముఖి శ్రీ త్రిపురనేని మధుసూదనరావు ప్రముఖంగా కనబడుతున్నారు.

2:6. జీవితచరిత్ర వ్యాసం

ప్రతివ్యక్తి జీవితం ఒక ప్రధానశక్తిని లోకానికి దానం చేస్తుంది. అది సమాజానికి ఉపయోగపడిందాన్ని బట్టి దాని విలువ నిర్ణయింపబడుతుంది. విలువైన జీవితచరిత్ర వ్యాసంగా భవిష్యదుపయోగార్థం అవతరిస్తుంది. మునుపు

అటువంటి వ్యాసాలు అనేకం తెలుగు సారస్వతంలో భాగంగా ఉన్నాయి. నేడు అవి అంత ఎక్కువగా వెలువడటంలేదు. జీవితచరిత్ర అయితే విమర్శన వ్యాసంగా రూపొందుతుంది కాని ఆత్మచరిత్ర అయితే సృజన వ్యాసంగా వెలువడుతుంది.

సాంఘిక జీవితం పునీతం చేసేవాళ్ళు కొందరయితే సారస్వత జీవితం సంపన్నం కావించేవాళ్ళు మరికొందరు. శ్రీ దంటు కృష్ణమూర్తి భారతరత్నాలు (1963) రాజకీయంగా సాంఘికంగా ప్రసిద్ధులయిన రాజేంద్రప్రసాద్, నెహ్రూ, కార్వే వంటి ప్రముఖులు సాధించిన అభ్యుదయం వివరించే వ్యాసాల సంపుటి.

శ్రీ కె.వి. రమణారెడ్డి - 'శరత్‌బాబు' జీవిత సాహిత్యాల పరిచయం చేసిన వ్యాసం, శ్రీ జాస్తి వెంకటనరసయ్య - 'నార్ల వేంకటేశ్వరరావు (1963) సాహితీజీవి పరిచయంగా ఉన్న వ్యాసం. జీవితచరిత్ర వ్యాసాలు అధికంగా వెలువడటం వాంఛింపవలసిన అంశం.

2:7. భాషావ్యాసం

ఆధునిక భాషాశాస్త్రం తెలుగు భాష వ్యక్తిత్వాన్ని నూత్న కోణంనుంచి చూపించింది. తెలుగులో సారస్వత దృష్టి ఉన్నంతగా భాషాదృష్టి లేకపోవటం చింత్యం. తెలుగు సంస్కృతజన్యమా కాదా అన్నది ఇప్పుడు సమస్య కాదు. భాషా వ్యాసాలు పూర్వంకంటే ఎక్కువగా ఇప్పుడే వెలువడుతున్నాయి.

ఈ యుగంలో కొత్తపల్లి రంగారావు - 'భాషాశాస్త్ర మూలసూత్రాలు' (1955) భాషా సిద్ధాంతాలు చెప్పేదిగా ఉంది. శ్రీ బి.సి. బంగారయ్య 'తెలుగా ఆంధ్రమా' (1963) నుడి-నానుడి (1965) సంస్కృత ప్రభావానికి దూరంగా తెలుగు ఉండాలన్న వాంఛనుంచి పుట్టిన వ్యాసాలు.

భాషా వ్యాసాలు వ్రాసిన అనేకులకు తోడుగా మునుపు జరిగిన గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషా సంగ్రామం భాషా వ్యాససృష్టికి మార్గం ఏర్పరచింది. విశ్వ విద్యాలయాలలో పనిచేసే డా॥ భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి, డా॥ జి.యన్. రెడ్డి, డా॥ కె. మహదేవశాస్త్రి, డా॥ తూమాటి దొణప్ప, డా॥ చేకూరి రామారావు, డా॥ లకంసాని చక్రధరరావు, డా॥ కె. నాగభూషణరావు వంటి పలువురు భాషావ్యాసాలు వ్రాస్తున్నారు. విశ్వవిద్యాలయాలతో నిమిత్తం లేనివాళ్ళు

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర వంటి వాళ్ళు ఎక్కడో చెదురుమదురుగా భాషావ్యాస సృష్టి చేస్తున్నారు. తెలుగు భాషావ్యాసం భాషా సారస్వతాలు సుసంపన్నం కావటానికి అధికంగా వెలువడవలసి వున్నాయి.

2:8. అన్యభాషావ్యాసం

ఇతర భాషాసారస్వత సంప్రదాయాలు తెలియటానికి వీలుగా తెలుగులో అన్యభాషా వ్యాసం అవతరించింది. సంస్కృతం, హిందీ, ఉరుదూ, పారసీ భాషలలోని సారస్వతం వివరించే వ్యాసాలు తెలుగులో వెలువడ్డాయి.

శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము- భారతీయ వైభవము (1951) శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాసశర్మ-వేదవాఙ్మయము (1953), సంస్కృత సాహిత్యం, ఆర్యుల నివాసం, వేదకాల సాంఘిక జీవితంవంటి అనేక సంస్కృత సారస్వతాంతర సత్యాలు వివరించే వ్యాసాల సంపుటాలు.

శ్రీ నల్లాన్ చక్రవర్తుల వేంకటాచార్యులు- 'అమరవాణి వ్యాసాలు' శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి సంకలనం చేసిన 'అమరవాణీ ప్రసారములు' శ్రీ యస్. సి. యస్. వేంకటాచార్యుల అమరవాణి (1968) సంపుటాలలోని వ్యాసాలు ఆకాశవాణి ప్రసారం చేసింది. ఇది సంస్కృత సారస్వత సంబంధి వ్యాసాలు.

శ్రీ జి. సుందరరెడ్డి- 'వెలుగుదారులు' హిందీ సారస్వతంలోని సంప్రదాయాలు కవితారీతులు పరిచయం కావించాయి. డా॥ బయ్యా సూర్యనారాయణ ఆలోచనామృతము (1970) ఆధునిక హిందీ సాహిత్యాలోచనలుగా ఉన్న వ్యాస సంపుటి. డా॥ బాలశౌరిరెడ్డి, డా॥ జె. విశ్వమిత్ర హిందీ సారస్వత విషయ ప్రముఖంగా తెలుగులో వ్యాససృష్టి కావించారు.

బూర్గుల రామకృష్ణరావు 'సారస్వత వ్యాసముక్తావళి' ఉరుదూ పారసీ కవితారీతులు ఆంధ్రులకు సరసంగా పరిచయం కావించిన సారస్వత విమర్శన వ్యాససంపుటి.

2:9. అనువాదవ్యాసం

అన్యభాషలనుంచి తెలుగులోకి అనువదింపబడ్డ వ్యాసాలు ఆయా మూల

సారస్వతాలలో సృజనమయినా విమర్శనమయినా అవి ఆంధ్రంలోకి రావటంలో జరిగిన కృషి విమర్శన సహితం కాబట్టి అవి విమర్శన వ్యాసాలే : ఈ వ్యాసాల వల్ల అన్యభాషలతో పరిచయం లేనివాళ్ళకు ఆ సాహితీ ధర్మాలు తెలియనివాళ్లకు విజ్ఞాన లాభం కలుగుతుంది. ఆ యా భాషలలోని వ్యాస లక్షణాలు తెలిసే అవకాశం ఉంది. ఆ భాషల్లో వ్యాస విషయం రచనా ధోరణి సాహితీ సంప్రదాయాలు అర్థమయ్యే స్థితి వుంది.

ఆంగ్లంలో నుంచి తెలుగులోకి 1900 నుంచి వ్యాసానువాదాలు వచ్చాయి. ఈ యుగంలో అరవిందరవీంద్రుల ఆంగ్లమూలంనుంచి డా॥ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తము - 'కాళిదాసకవిత'; రాయ్ వ్యాసాలు; శ్రీ కె. రాధాకృష్ణమూర్తి-అజయ్ కుమార్ ఘోష్ వ్యాసాలు; నెహ్రూ ఉపన్యాసాలు వంటివి అనేకం వెలువడ్డాయి.

వేమనను గూర్చి ఆంగ్లంలో అనేకులు వ్రాసిన వ్యాసాలు శ్రీ మరుపూరు కోదండరామిరెడ్డి అనువదించి 'వేమన-పాశ్చాత్యులు' అని ప్రచురించటం జరిగింది. దీని అనువాదం అసలు రచన అన్నంత ఉన్నతంగా జరిగింది. వేమనకవిత పట్ల ఆంగ్లేయు లెంత మమకారం పెంచుకొన్నారో ఈ వ్యాససంపుటి చదివితే విశదమవుతుంది.

బెంగాలీ, హిందీ, కన్నడ భాషలలోని వ్యాసాలు తెలుగులోకి అనువదింపబడ్డాయి. 'రవీంద్ర వ్యాసావళి' శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు శ్రీ మల్లపరపు విశ్వేశ్వరరావులు అనువదించగా రెండు సంపుటాలుగా వెలువడింది. రవీంద్ర వ్యాస సాహిత్యం అనేకులు కొంతకొంతగా అనువదించారు. శరత్ వ్యాసాలు నన్నపనేని సుబ్బారావు అనువదించటం జరిగింది.

హిందీనుంచి ఈ యుగంలోనూ అనేక వ్యాసానువాదాలు వచ్చాయి. ప్రేమ్‌చంద్ - 'సాహిత్యము-ఉద్దేశము' (1966) విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం ముద్రించింది. మౌలానా అబ్దుల్ కలాం ఆజాద్ లేఖా వ్యాసాలు - 'తలపుల దుమారము' (1969) శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు అనువాదమయి వెలువడింది.

గోరూరు రామస్వామి అయ్యంగార్ కన్నడంతో సంకలనంగా రూపొందించిన వ్యాససంపుటి శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర అనువాదంగా తెలుగులో ప్రవేశించి,

వ్యాససృజన లక్షణం వివరించేంత సమర్థంగా ఉంది. ఈ అనువాద వ్యాసాలు తెలుగు వ్యాస దృష్టిని విశాలం కావించాయి.

2:10. పీఠికావ్యాసం

ఆధునిక యుగంలో సాధారణంగా కావ్యకన్య పీఠికా తిలకం అలంకరించుకొని జనంలోకి వస్తూవుంది. పీఠికలు వ్యాసాలుగా ముద్రించటం జరిగింది. అవి వ్యాస లక్షణ సమంచితాలుగా ఉండటంవల్లనూ ఆంగ్లంలో ఆ విధంగా జరగటంవల్లనూ అది తెలుగు సంప్రదాయమయింది. ఆరంభంలోని పీఠికా వ్యాస ధర్మం విమర్శనంగా ఉండేది. నేటి పీఠికలు సృజనధర్మం నిలుపుకొంటున్నాయి.

నాగపూడి కుప్పుసామయ్య, తంజనగరము తేవప్పెరుమాళ్ళయ్యల పీఠికలు పూర్వం వ్యాసాలుగానే గ్రహింపబడ్డాయి. కట్టమంచి పింగళి పీఠికలే వ్యాసాలుగా వెలువరించారు. కవులు రచయితలతో పాటు ప్రచురణకర్తలు కూడా పీఠికలు వ్రాయించుకొని ఈ విధమైన వ్యాసరచనకు ప్రోత్సాహం కలిగిస్తున్నారు. నేడు వెలువడే అనేక గ్రంథాలు పీఠికా వ్యాస శోభితాలుగా ఉన్నాయి.

2:11. వేదాంత వ్యాసం

ఆంధ్రదేశంలోని ప్రతిమతం ఆ మతధర్మాలు, మత వేదాంతం ప్రచారం చేసుకొనే పత్రికలు పూర్వం ఎక్కువగా, నేడు తక్కువగా నడుపుకోవటం జరిగింది. వేదాంతం ప్రచారంచేయటానికి వ్యాసం గ్రహింపబడింది. మతగురువులు పీఠాధిపతులు వేదాంత వ్యాస ప్రోత్సాహకారకులయ్యారు.

కోలాచలం శ్రీనివాసరావు అనేక వేదాంతవ్యాసాలు సులభసుందర భాషలో వ్రాయటం తెలుగువాళ్ళకు సుపరిచితమే : వేలూరి శివరామశాస్త్రి ఏవం విధమైన వ్యాససృష్టి చేయటం జరిగింది.

అనేక మత పత్రికలలో వేదాంతవ్యాసాలు వెలువడినా ప్రచార పరిధిని దాటటంలేదు. కొన్ని సారిస్వత స్థాయిని అందుకొంటున్నాయి. ఈ యుగంలోని జీవితవేగం మతవేదాంత వ్యాసరచనకు అవకాశం కలగకుండా చేసింది.

2:12. వైజ్ఞానిక వ్యాసం

విజ్ఞానశాస్త్రం మానవుడి ఆధునికతా పథగమనానికి ప్రబలకారణమయింది. అది మనోవాక్కాయ కర్మలలో మార్పుతెచ్చింది. పూర్వం సమాధానం సక్రమంగా లభించని అనేకాంశాలకు విజ్ఞానశాస్త్రం సమాధానమయింది. ఈ దృష్టితో ఆంగ్ల విద్యారంభం నుంచి అనేక వ్యాసాలు వెలువడ్డాయి.

ఆచంట వేంకటరాయ సాంఖ్యాయనశర్మ వంటి వాళ్ళు వైజ్ఞానిక వ్యాసాలు మునుపు వ్రాశారు. వర్తమానంలో శ్రీ యం.యస్. శాస్త్రి 'సాహిత్యంలో సర్పం' (1953) 'సాహిత్యంలో జంతుజాలం' వంటి జంతుశాస్త్ర వ్యాసాలు, శ్రీ విస్సా అప్పారావు ఖగోళశాస్త్ర సంబంధి వ్యాసాలు వ్రాయటం జరిగింది. తెలుగులో సర్వశాస్త్రాలు పఠించటం ప్రారంభమయిన ఈ యుగం ఉత్తమ వైజ్ఞానిక వ్యాససృష్టికి తగిన సమాజ నేపథ్యం ఏర్పరచినట్లు గుర్తింపవచ్చు.

2:13. రాజకీయ వ్యాసం

దేశ రాజకీయ వాతావరణం సారస్వతంలోకి వచ్చింది. పత్రికలు కొన్ని రాజకీయాల ఊపిరితో బ్రతుకుతున్నాయి. నేటి పత్రికావ్యాసాలు కొన్ని రాజకీయ దృక్పథం వివరించేవిగా సాగుతున్నాయి. రాజకీయ పక్షాలు ప్రచురణాలయాలు స్థాపించి ఆ వ్యాససాహిత్యం పెంచుతున్నాయి.

రష్యా చైనా రాజకీయాలు, అమెరికా రాజకీయ దృక్పథం, రాయిస్టుల రాజకీయ చైతన్యం దేశంలోని విభిన్న రాజకీయ వర్గాలు ఈ వ్యాసరచనకు దోహదం చేశాయి. ఆయా పక్షాల సిద్ధాంతాలు ప్రచారం చేసుకోవటానికి ఇతర పక్షాల సిద్ధాంతాలు ఖండించటానికి తెలుగు వ్యాస ముపయోగపడింది.

2:14. ఆర్థిక వ్యాసం

తెలుగులో ఇంతవరకు జరిగిన ఆర్థికవ్యాస సృష్టి చాలా తక్కువ. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిం తరవాత ఆర్థిక స్థిరత లభించి అది సుస్థిరమవుతున్న ఈ దేశంలో ఆర్థికవ్యాస వాఙ్మయం అధికంగా వెలువడే స్థితివుంది.

మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య వంటి ప్రముఖుల ఆర్థికవ్యాసాలు పూర్వం వచ్చాయి. శ్రీ గోరా 'ఆర్థిక సమానత- ప్రజాస్వామికము' వ్యాసం ప్రజలు ఆర్థిక సమానతకోసం చేయవలసిన కార్యక్రమాలు వివరించింది. భారతిలో శ్రీ బులుసు వెంకట సుబ్బారావు అనేక ఆర్థిక వ్యాసాలు ప్రచురించటం జరిగింది. వాణిజ్య వ్యాపారపత్రికలలో ఆర్థికవ్యాసం సారస్వతస్థాయిని పొందుతుంది. భారతి, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచికలలో పరిశ్రమలమీద వ్యాసాలు వెలువడుతున్నాయి, ఆర్థిక వాతావరణం వివరించే వ్యాససృష్టి జరుగుతూవుంది.

2:15. పరిశోధన వ్యాసం

విమర్శనమేకాక పరిశోధనం కూడా వ్యాసంపేరుతో పిలవబడటం తెలుగు సారస్వతంలో సంభవించింది. పరిశోధన వ్యాసాలు నిజంగా వ్యాసాలు కాక పోయినా ఆ పేరును పెట్టుకొన్నాయి. అయితే పరిశోధన వ్యాసాలుకాకుండా, పరిశోధకుల వ్యాసాలు కొన్ని వెలువడ్డాయి. పరిశోధకులు చిన్న పరిధికి పరిమితంగా చేసిన పరిశోధన ఫలితాలు వ్యాసాలుగా ప్రచురించారు. అనేకులు అవి వ్యాససంపుటులుగా వెలువరించవలసివుంది.

డా॥ తూమాటి దొణప్ప భాషా సారస్వతకృషిలో ఉత్తమ ఫలితాలు సాధించిన విషయం విజ్ఞులకు సుపరిచితమే; 'భాషా చారిత్రక వ్యాసావళి' (1972) 'తెలుగులో కొత్త వెలుగులు' (1972) భాషాదృష్టితో వెలువడ్డ వ్యాస సంపుటాలు. రెండు సంపుటాలలో శబ్దదృష్టి భాషాశాస్త్రదృక్పథం గోచరమవుతూ వున్నాయి. తెలుగులో ఉన్న అన్యదేశ్యాలమీద ఆలోచన పాండితీ ప్రకర్షకు ప్రబలతార్కాణంగా ఉంది. 'భాషా చారిత్రక వ్యాసావళి' లో తీక్ష్ణసూక్ష్మ పరిశోధనదృష్టి 'తెలుగులో కొత్త వెలుగులు' లో సృజనసామర్థ్యం రచయిత బుద్ధి హృదయాలకు గీటురాళ్ళుగా ఉన్నాయి. భాషాశాస్త్రదృష్టితో ఈ వ్యాసాలు ఆధికారిక రచనలుగా సమగ్రపరిశోధనలుగా వున్నాయి.

డా॥ లంకసాని చక్రధరరావు 'భాషాశాస్త్ర వ్యాసములు' భాషాశాస్త్ర ధర్మాలు వివరించే వ్యాససంపుటి. విశ్వవిద్యాలయాలలో సారస్వత పరిశోధన ఫలితాలు వ్యాసాలుగా అందించిన పలువురి వ్యాససారస్వతం పూర్వభాగాలలో ప్రసక్తమయింది.

శ్రీ కొడాలి లక్ష్మీనారాయణ- 'భారతీయసంస్కృతి' (1968)

సంస్కృతి లక్షణాలు నిరూపించే అయిదువ్యాసాల సంపుటి. ఖద్దరు పరిశ్రమను ప్రోత్సహించే వ్యాసావళి (1951) ని ఈ రచయిత ప్రచురించటం జరిగింది. కల్లూరి చంద్రమౌళి- భారతీయ ప్రతిభ (1950) దేశసంస్కృతి నాగరికతల పరిశీలన వ్యాససంపుటి. కృత్తివాస తీర్థుల 'వ్యాసవింశతి' శిల్పం చిత్రలేఖనం వివరించిన వ్యాససంపుటి.

ఈ యుగంలో తెలుగువ్యాసం పలువురు మహానుభావుల కమనీయ సారస్వత తేజంగా వ్యాపించింది. తెలుగులో సృజన విమర్శన వ్యాసరీతులు సారస్వతాన్ని ముఖ్యంగా వచన సాహిత్యాన్ని ప్రకాశవంతంగా వెలిగించాయి.

తెలుగువాళ్ళు ప్రాథమికంగా హృదయవాదులు. పరిణతంగా బుద్ధివాదులు. ఈ యుగంలో దేశజీవితంలో ఆలోచనానుభూతుల పరిధి విస్తృతమవుతూవుంది. సమాజం హృదయం వైపునుంచి బుద్ధివైపు పయనించే స్థితిలోవుంది.

మనిషికి జీవితమయిన ఆలోచనానుభూతులకు వ్యాసంలో ఉన్నంత అవ కాశం ఇతర సారస్వత ప్రక్రియలలో లేదనవచ్చు. తెలుగులో సృజనవ్యాసం పొందినంత గుణరచన విషయనిర్మాణ వైవిధ్యం విమర్శన వ్యాసం పొందలేదు. విమర్శనవ్యాసం వ్యాపించినంత విస్తృతంగా సృజనవ్యాసం వ్యాపించలేదు. ఈ యుగం రాబోయే తరంలో ఏ లోపంలేని సృజన విమర్శన వ్యాసరీతులు చూడ టానికి సంసిద్ధంగా ఉంది.

పూర్వం కంటే నేడు వ్యాసరచనావకాశం రచనావసరం రచనాదృష్టి పెరిగాయి. ఈ తరుణంలో వ్యాససృష్టికి కొత్తపథాలు కాంతిమంతమవుతాయి.

శతాధిక మేధావుల హృదయతేజం బుద్ధిబలం గ్రహించి రచనా ప్రక్రి యగా స్థిరరూపం పొందింది వ్యాసం. మనిషి సర్వాలోచనలకు మహితవాహికగా వ్యాసం ప్రసిద్ధమయింది. వ్యాసం ఆనందం కలిగించినా విషయం వివరించినా సాహిత్యం విమర్శించినా కొత్త భావాలు తెలిపినా సంఘసంస్కరణ కృషిచేసినా ప్రాథమికంగా మనిషిచుట్టూ ఆవృతమయింది. మనిషిని సంఘజీవిగా అక్షరాలా పరికించింది. వ్యాసం సాంఘిక జీవితానికి వ్యాఖ్యానం. సామాన్యుడి వ్యక్తిత్వానికి స్థానంఏర్పడ్డ ఈ సారస్వత ప్రజాస్వామికంలో స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలలో మానవుడి అస్తిత్వం గౌరవింపబడుతున్న సమయంలో బుద్ధివికాసం తప్పనిసరి పరిణామం. వ్యాసం ఉత్కృష్టస్థాయిలో వెలువడటానికి ఈ దేశం అనుకూలంగా ఉన్న శుభవేదిక.

